

kroniek van afrika

de Mahdi-beweging in Soedan

Soedan: de grote kloof

Nigerië: honger

een Senegalese zwaluw

de weg tussen Botswana en Zambia

Rhodesië: apartheidsrepubliek

Zuid-Afrika: de blanke broedertwist

South Africa and Zambia's 1968 election

de Afrikaniteit van Algiers

afrika — studiecetrum

leiden holland

1970|2

inhoud

Afrika van 1 februari tot 1 mei 1970

73 Algemeen

Organisatie van Afrikaanse Eenheid 73, de Verenigde Staten en Afrika 75, Joegoslavië en Afrika 76, Portugese gebieden 76, Franssprekende landen 77, CAFRAD-symposium 77

77 Noordelijk Afrika

Maghreb 77, Algerije 77, Libië 78, Marokko 78, Soedan 79, De Mahdi-beweging in de Soedan 80, Soedan: de grote kloof 83, Tunesië 84, VAR 85

87 Westelijk Afrika

Bisschopsconferentie 87, OERS 87, Boven-Volta 88, Dahomey 88, Gambia 88, Ghana 89, Guinee (Port) 89, Liberië 90, Nigerië: honger 90, Een Senegalese zwaluw 94, Sierra Leone 95

96 Midden-Afrika

Centraalafrikaanse Republiek 96, Congo-Brazzaville 96, Congo-Kinshasa 97, Gaboen 98, Tsjaad 98

100 Oostelijk Afrika

Hoger onderwijs 100, Vrachttarieven 100, Afar- en Issaland 100, Ethiopië 101, Kenia 102, Oeganda 103, Somalië 103, Tanzania 104

106 Zuidelijk Afrika

De weg tussen Botswana en Zambia 106, Angola 107, Botswana 108, Lesotho 108, Malawi 110, Mozambique 111, Rhodesië: apartheidsrepubliek 111, Zambia 116, Zuid-Afrika 117, De blanke broedertwist 118

123 Eilanden

Komoren 123
Madagascar 124
Mauritius 124
Seychellen 124

South Africa and Zambia's 1968 Election 125
by B.V.Mtshali

de Afrikaniteit van Algiers 136

kroniek van afrika

voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv, Assen

redactie

drs. A. E. Bayer, hoofdredacteur
*soedan, oostelijk Afrika, franssprekend midden-Afrika,
Congo-Kinshasa, Equatoriaal Guinee*

drs. P. A. Emanuel
*noordelijk Afrika,
franssprekend westelijk Afrika, Madagascar,
Arabische Liga, OCAM*

dr. K. L. Roskam
*engelsprekend westelijk Afrika,
Portugese gebieden, zuidelijk Afrika en
de eilanden*

ontwerp omslag en basislayout: Han de Vries GKf

administratie

voor abonnementen, adreswijzigingen, enz.:
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv te Assen
telefoon (05920) 1 56 47
postgiro 80 22 55

jaarabonnement f 15,—
studentenabonnement f 10,—
losse nummers f 4,50

verschijnt vier maal per jaar

afrika: 1 febr. 70-1 mei 70

algemeen

Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU/ OUA) De veertiende zitting van de OAU-ministerraad (de Raad), die van 27 februari tot 6 maart in Addis Abeba plaats vond, werd voorafgegaan door een vergadering van het Bevrijdingscomité van 17 tot 19 februari in Moshi (Tanzania). Het Comité deed een aanbeveling de gewapende strijd te concentreren in Angola en Mozambique en niet in Zuid-Afrika, waar de bevrijdingsbewegingen grote moeilijkheden ondervinden. Ter ondersteuning van de bevrijdingsbewegingen uit de Portugese gebieden wil het Comité een speciaal fonds in het leven roepen, dat zal worden gevormd door vrijwillige bijdragen van de OAU-lidstaten en dat uitkeringen van het bevrijdingsfonds moet aanvullen. De uitkeringen van het bevrijdingsfonds kwamen al voor het merendeel ten goede aan bevrijdingsbewegingen uit de Portugese gebieden: zo ontving het Mozambikijnse Frelimo in het afgelopen begrotingsjaar \$ 325 000 van de \$ 550 000 die er waren te verdelen. Was iedere Afrikaanse staat zijn verplichting jegens het fonds nagekomen dan was er niet \$ 550 000, maar \$ 800 000 aan contributies ontvangen. Sinds zijn oprichting in 1963 heeft het fonds \$ 2 mln. minder ontvangen dan waartoe de contribuanten zich hebben verplicht.

Het Comité deed een beroep op de Afrikaanse staten hun betrekkingen met landen en firma's, die gemoeid zijn bij het Cabora Bassaproject in Mozambique, te herzien. Over dit project, dat voorziet in de bouw van een dam met waterkrachtstation in de Zambesi en in de aanleg van irrigatiewerken, zegt de algemeen secretaris van de OAU in zijn rapport aan de Raad, dat de Portugese autoriteiten hiermee de versterking van de machtspositie van de blanke minderheidsgroep in Zuidelijk Afrika beogen door de vestiging van 1 miljoen blanken mogelijk te maken.

Het Comité slaagde erin de vrijheidsstrijders van de Seychellen te bewegen tot vorming van een gemeenschappelijk front. Dit front zal \$ 25 000 uit het bevrijdingsfonds ontvangen.

Op 23 februari kwam voor de eerste maal, sinds zij

door de zesde OAU-topconferentie (september 1969, Addis Abeba) was ingesteld, de commissie tot hervorming van het bevrijdingscomité in Addis Abeba bijeen. De commissie, bestaande uit Algerije, Centraalafrikaanse Republiek, Ethiopië, Kenia, Marokko, Senegal en Sierra Leone, moet de vergadering van staatshoofden en regeringsleiders adviseren over verbeteringen in de werkwijze en veranderingen in de samenstelling van het Bevrijdingscomité. De commissie besloot tot het horen van bevrijdingsbewegingen. Zij zal daartoe in april Dar es Salaam, de zetel van het Bevrijdingscomité, bezoeken. Vermoedelijk zal zij verslag van haar bevindingen uitbrengen aan de eerstvolgende topconferentie, die in september van dit jaar zal plaats vinden.

De vergadering van de Raad werd geopend door keizer Haile Selassie, die onder meer aandrang op scherpe maatregelen tegen het bewind van Ian Smith, dat nog tijdens de zitting van de Raad, namelijk op 2 maart, Rhodesië tot republiek zou uitroepen.

De agenda van de Raad vermeldde de volgende onderwerpen: begroting, dekolonisatie van Afrikaanse gebieden onder vreemde overheersing, hulp aan Equatoriaal-Guinee en interafrikaanse samenwerking op sociaal en economisch gebied. Aanvankelijk stond de kwestie van de door Spanje bestuurde Kanarische eilanden als afzonderlijk punt op de agenda, maar er werd besloten deze zaak te behandelen als onderdeel van het agendapunt over de dekolonisatie. Hiermee gaf de Raad als zijn oordeel te kennen dat deze eilanden tot Afrika behoren. Nog tijdens de OAU-ministersvergadering van september 1968 was hierover verschil van mening gerezen en men had toen de zaak naar een commissie, bestaande uit Algerije, Guinee en Dahomey, verwezen.

De Organisatie verkeert in financiële moeilijkheden. Het tekort over de begrotingsjaren 1968-'69 en 1969-'70 samen is \$ 1,2 mln. De ministers besloten de uitgaven van het algemeen secretariaat te bevroren. Looneisen van het personeel werden

afgewezen, met uitzondering van die van de laagst-bezoldigden, die een verhoging van 5% zullen ontvangen. De behandeling van voorstellen, die een bezuiniging zouden betekenen, zoals het terugbrengen van het aantal waarnemende algemeen secretarissen van vier op twee, het verminderen van het aantal topconferenties van een keer per jaar tot een maal in de twee jaar en het afschaffen van de commissie voor bemiddeling, verzoening en arbitrage, of de wijziging daarvan in een commissie *ad hoc*, waarbij dan het permanente bureau van drie rechters zou moeten verdwijnen, werd tot de volgende vergadering uitgesteld. (De commissie voor bemiddeling, verzoening en arbitrage heeft in haar bijna vijfjarig bestaan geen enkele zaak in behandeling gekregen.) De begroting 1970-71 werd vastgesteld op \$ 2,466 mln. Hiervan ontvangt het Bevrijdingscomité \$ 300 000, o.a. ter dekking van de kosten van zijn permanent secretariaat in Dar es Salaam.

De Raad nam over de volgende onderwerpen resoluties aan:

Dekolonisatie. Geconstateerd wordt dat Zuid-Afrika en Portugal het Loesaka-manifest (zie *Kroniek van Afrika* 1969/4, p. 301), ondanks de aanvaarding ervan in oktober 1969 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, hebben verworpen.

De ministers veroordelen alle imperialistische en reactionaire krachten, die te maken hebben met de bouw van de Cabora Bassa-dam. Zij doen een beroep op alle regeringen en buitenlandse firma's niet aan dit project deel te nemen. In de resolutie wordt gesproken over het feit dat Portugal, Rhodesië en Zuid-Afrika 'massieve steun [ontvangen] van Nato-lidstaten en van andere internationale en financiële belangen bij de intensieve onderdrukking van Afrikaanse volken en bij het dwarsbomen van de wettige gewapende strijd van de Afrikaanse volken'. Iedere vorm van militaire en andere samenwerking met deze minderheidsregimes wordt bestempeld als een vijandige daad tegen alle Afrikaanse staten en hun volken.

(Op 19 maart, de herdenkingsdag van het bloedbad van Sharpeville 10 jaar geleden, deed de OAU een beroep op de belangrijkste handelspartners van Zuid-Afrika, met name Frankrijk, Groot-Brittan-

nië, Japan, de vs, West-Duitsland en Zwitserland, de apartheid niet alleen verbaal, maar daadwerkelijk te bestrijden. Frankrijk werd ervan beschuldigd jaarlijks voor \$ 100 mln. oorlogstuig aan Pretoria te leveren.)

Rhodesië. Met 31 stemmen voor en zeven onthoudingen (Botswana, Congo-Kinshasa, Ivoorkust, Madagascar, Malawi, Niger en Tunesië) aanvaardde de Raad een resolutie, waarin een beroep op de Veiligheidsraad der VN wordt gedaan druk op Groot-Britannië uit te oefenen geweld tegen het bewind-Smith te gebruiken. Mocht de Britse regering dit weigeren dan wordt de Veiligheidsraad verzocht gewapenderhand in te grijpen op grond van artikel 7 van het handvest der VN. (Dit artikel machtigt de Veiligheidsraad hiertoe als economische sancties hebben gefaald en als hij van oordeel is dat de internationale veiligheid wordt bedreigd.) De Britse regering en imperialistische machten, die haar steunen, worden ervan beschuldigd de economische sancties tegen Rhodesië te saboteren. Op alle staten die nog politieke, consulaire, economische, militaire of andere betrekkingen, banden op communicatie- en transportgebied inbegrepen, onderhouden met het bewind van Salisbury, wordt een beroep gedaan deze te verbreken. De Algerijnse, Senegalese en Zambische ministers van buitenlandse zaken krijgen opdracht om in samenwerking met de Afrikaanse groep bij de VN deze zaak met de Veiligheidsraad op te nemen. (De OAU-voorstellen inzake Rhodesië, zoals deze waren vervat in een Afro-Aziatische ontwerp-resolutie, werden in de Veiligheidsraad getroffen door een Brits-Amerikaans veto. Een Finse ontwerp-resolutie, die Groot-Britannië niet veroordeelde en die niet oprise tot het gebruik van geweld, werd op 18 maart door de Veiligheidsraad aanvaard.) De OAU-ministers keurden een voorstel goed waarbij aan elk van de Rhodesische vrijheidsbewegingen, de *Zimbabwe African National Union* en *Zimbabwe African People's Union* f 50 000 wordt verstrekt.

Kaping van en sabotage tegen burgervliegtuigen. De Raad veroordeelt sabotagedaden en iedere poging daartoe, gericht tegen verkeersvliegtuigen, alsook het kapen van dergelijke toestellen. Alle landen worden dringend verzocht strenge maatregelen te

nemen ter bescherming van burgervliegtuigen tegen dit soort gevaren. Op alle landen wordt een beroep gedaan de bedrivers van deze misdaden aan te houden en te bestraffen teneinde de veiligheid van de internationale luchtlijnen te verzekeren. Algerije, Egypte, Libië, Mauretanië, Soedan, en Somalië onthielden zich van stemming bij deze resolutie, waartoe Ethiopië, het enige Afrikaanse land dat van de gewraakte activiteiten heeft te lijden, het initiatief nam. Marokko stemde voor, maar had liever gezien dat de resolutie zich tot Afrika beperkte. Algerije wenste een beperking tot Ethiopië en een in de resolutie opgenomen nadere omschrijving van het begrip burgervliegtuig.

Aan het begin van de zitting had de Raad een boodschap van solidariteit aan de Egyptische president gezonden in verband met de Israëliische bezetting van Egyptisch grondgebied. De afgevaardigden van Dahomey, Gaboen, Lesotho, Malawi, Rwanda, Sierra Leone en Swaziland distantiëerden zich van deze boodschap, met als argument dat zij geen tijd hadden zich hierover met hun regeringen te verstaan.

Een voorstel van Mauretanië, hierin gesteund door Somalië en verschillende Arabische staten, de Afrikaanse bevrijdingsbewegingen op dezelfde leest te schoeien als de Palestijnse verzetsorganisatie, El Fath, werd door de Raad verworpen.

De Raad deed nog geen uitspraak over al of niet intrekking van de erkenning van de Revolutionaire Angolese Regering in Ballingschap (GRAE) door de OAU. De Raad had in zijn zitting van februari 1968 gevolg gegeven aan het advies van het Bevrijdingscomité de vergadering van staatshoofden en regeringsleiders aan te bevelen deze erkenning in te trekken. Het hoogste orgaan van de OAU schortte een beslissing in deze zaak echter op.

Tijdens de zitting poogde Ethiopië te bemiddelen tussen Nigerië ener-, Gaboen, Ivoorkust, Tanzania en Zambia (de staten die Biafra hadden erkend) anderzijds. Ivoorkust zou van deze vier staten het meest voor een spoedige verzoening met Nigerië voelen.

In augustus a.s. zal de volgende bijeenkomst van de OAU-ministers, wederom in Addis-Abeba, worden gehouden.

De Verenigde Staten en Afrika De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, William Rogers, heeft in februari een zestien-dagen durende reis door tien Afrikaanse landen gemaakt (Marokko, Tunesië, Ethiopië, Kenia, Zambia, Congo-Kinshasa, Kameroen, Nigerië, Ghana en Liberië). In zijn toespraak tot Amerikaanse ambassadeurs in Afrika op 18 februari in Congo, verklaarde Rogers dat de Amerikaanse politiek t.o.v. Afrika in vier delen uiteenvalt:

– Oppositie tegen stelsels, die gebaseerd zijn op rasdiscriminatie; – respect voor de onafhankelijkheid van Afrikaanse staten; – verlichting om de economische ontwikkeling van het continent te steunen; – vermindering van het betrekken van Afrika bij de tegenstellingen tussen de grote mogendheden. Rogers releveerde bij die gelegenheid, dat meer dan tien procent van de Amerikaanse bevolking Afrikaanse voorouders heeft, en dat de vs aanzienlijke handelsbetrekkingen met en toenemende investeringen in de economische groei van Afrika heeft. Hij verklaarde dat de vs 'believe in the right of peoples to decide their own future in national freedom and independence. We believe that the modern world is interdependent and that mutual help through regional co-operation can facilitate national progress. We believe in peaceful change'. Ten aanzien van de Afrikaanse bezorgdheid over de realisering van het zelfbeschikkingsrecht in Zuidelijk Afrika verklaarde Rogers: 'This unfinished business of the emergence of Africa is something with which we are, and will remain, identified. We cannot listen to the deeply felt respect for all human life, Black, White, or whatever creeds, as expressed by the leaders of Africa without being reinforced in our own deeply ingrained dedication to the equality of all mankind'.

Maar diezelfde dag verklaarde president Nixon in zijn 'State of the World' boodschap tot het *Congress*, dat rassenproblemen niet snel konden worden opgelost, aangezien deze diep geworteld waren in de geschiedenis en de psychologie van Zwart en Blank. Nixons opvattingen werden door de regeringen van Rhodesië en Zuid-Afrika verwelkomd als 'realistic and refreshing' en dat, volgens de *Observer* (22-2), 'with good reason'.

Eind maart werd de Afrika-politiek van Nixons regering bekend gemaakt in een lange verklaring, opgesteld door Rogers. Daarin wordt gesteld, dat de regering een 'change of direction' wil aanbrengen 'in parts of Africa where racial oppression and residual colonialism still prevail', maar daarbij werd uitdrukkelijk geweld uitgesloten. De vs 'seek a relationship of constructive co-operation with the nations of Africa – a co-operative and equal relationship with all the nations of the continent. We want no military allies, no spheres of influence, no big power competition in Africa'. Ten aanzien van de situatie in Zuidelijk Afrika, wordt de oplossing verwacht van 'the constructive interplay of political, economic and social forces which will inevitably lead to change'. Terwijl enerzijds de Amerikaanse regering steun zal blijven geven aan de economische sancties tegen Rhodesië (waarvan het onwettige regime van Ian Smith niet door de vs zal worden erkend) gelooft de Nixon-regering t.a.v. Zuid-Afrika niet dat het verbreken van de betrekkingen 'with this rich, troubled land would advance the cause we pursue'. De vs steunt het recht op zelfbeschikking voor de volken in de Portugese koloniën, maar voegt daaraan toe dat de Portugese 'policy of racial toleration is an important factor in this equation'.

Joegoslavië en Afrika President Tito van Joegoslavië heeft van 26 januari tot midden februari een reis door Afrika gemaakt, waarbij hij acht dagen in Tanzania verbleef en verder Zambia, Kenia, Ethiopië, Soedan, van en Libië bezocht. Het doel van de reis was, aldus Tito bij zijn vertrek uit Belgrado, de conferentie van ministers van buitenlandse zaken van niet-gebonden landen (die intussen in april in Dar es Salaam plaats vond), en nauwere bilaterale samenwerking tussen Joegoslavië en de zeven landen. Verder werden met Afrikaanse staatslieden besprekingen gevoerd over Vietnam, het Midden-Oosten en Zuidelijk Afrika. Volgens Tito werd de toestand van de wereld verslechterd door de pogingen om internationale problemen te schikken zonder deelneming van de kleinere landen, die als vreedzame krachten hun eigen pogingen, met name in de Verenigde Naties, moeten versterken. In Tanzania verklaarde Tito

tijdens een staatsbanket, dat in het bijzonder in Afrika de imperialistische en neo-kolonialistische politiek zich manifesteert 'which threatens the freedom of independent countries and tries to thwart the liberation movements of people struggling for their independence'. Op 2 februari hadden Tito en de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, William Rogers, in Addis Abeba een bespreking over o.a. het Midden-Oosten, het non-proliferatie-verdrag en de doelstellingen van hun respectieve reizen. Zij spraken als hun overtuiging uit, dat Afrika niet-gebonden moest blijven en dat geen machtsblok het continent aan zijn zijde zou behoren te wensen (zie voor Rogers' reis verder hierboven: De Verenigde Staten en Afrika). In een slotcommuniqué na Tito's bezoek aan Ethiopië verklaren Haile Selassie en Tito zich bereid tot het geven van 'all round assistance to the liberation movements and peoples' in Zuidelijk Afrika en steun voor de strijd tegen de 'recalcitrant racist and colonialist regimes in Southern Africa'.

Portugese gebieden Op 21 februari werd door ongeveer 500 studenten en jongeren in Lissabon gedemonstreerd tegen de oorlog in Afrika, kort nadat minister-president Caetano verklaard had, dat Portugal zich niet uit Afrika kon terugtrekken aangezien dan chaos zou ontstaan. De demonstranten werden door de politie verdreven. Portugal heeft geprotesteerd bij de VN-commissie voor de rechten van de mens over een rapport betreffende arbeidsvoorwaarden in de Portugese koloniën in Afrika. In een brief, die op 25 maart bekend werd gemaakt, wordt dit rapport van een studiegroep van de commissie door Portugal genoemd 'based on the most extravagant allegations, totally deprived of all foundation'. Volgens de brief was het rapport uitsluitend gebaseerd op de gevallen van vier mannen, die bekend staan om hun anti-Portugese activiteiten, en die voordeel putten uit de publiciteit, die de commissie hun had gegeven. De Portugese regering achtte het niet nodig om verder in te gaan op de inhoud van het rapport, maar betreunde het feit, dat de kwestie van de rechten van de mens verlaagd was tot het niveau van opportunisme en pure propaganda.

Franssprekende landen Van 16 tot 20 maart vergaderde in Niamey de tweede conferentie van landen waar geheel of gedeeltelijk Frans gesproken wordt. Deze landen waren, eveneens in Niamey, in februari 1969 voor het eerst bijeen gekomen en hadden aan een uitvoerend secretariaat, geleid door de Canadees Jean-Marc Léger en voorgezeten door de Nigerijnse president, opgedragen statuten te ontwerpen voor een permanente organisatie. Op 20 maart werd deze instelling opgericht door ondertekening van een conventie over de Agence de coopération culturelle et technique en een bijbehorend handvest. Als 'doelen en beginselen' noemt de conventie: de culturen der verdragsluitende partijen bevorderen en verspreiden en de onderlinge culturele en technische samenwerking versterken; een nieuwe solidariteit tot uitdrukking brengen en een aanvullende factor zijn voor de toenadering der volken door de permanente dialoog der beschavingen; samenwerking onder eerbiediging van de soevereiniteit der staten, en van hun oorspronkelijkheid. Het handvest begint eveneens met een opsomming van 'oogmerken': wezenlijk doel is bevestiging en uitgroei van een

multilaterale onderlinge samenwerking op de terreinen van onderwijs, cultuur, wetenschap en techniek en aldus van de toenadering der volken; werken met absolute eerbied voor de soevereiniteit der staten, talen en culturen en inachtneming van de allerstrikteste neutraliteit in ideologische en politieke zaken; medewerking aan de verschillende internationale en regionale organisaties en rekening houden met alle bestaande vormen van technische en culturele samenwerking. Wat met dit laatste bedoeld wordt, blijkt uit het volgende artikel over werkwijzen dat o.m. noemt: voor de regeringen volledige toegang bevorderen tot de bronnen van bilaterale en internationale samenwerking en, waar het geval zich voordoet, welomschreven programma's van multilaterale hulp op gang brengen.

CAFRAD-symposium Het in Tanger gevestigde Centre Africain de Formation et de Recherche Administratives pour le Développement (CAFRAD) hield aldaar van 27 tot 30 april een symposium over het nader bepalen van behoeften en prioriteiten bij de opleiding van hoger kader voor de overheidsdiensten.

noordelijk afrika

Maghreb De in maart in Rabat te houden zesde economische Maghrebconferentie zou de grondslag moeten leggen voor een geïntegreerde economische ontwikkeling. Voor de daartoe benodigde samenwerking had het permanente raadgevende comité voor de Maghreb (CPCM), samen met internationale deskundigen, reeds een ontwerpakkoord uitgewerkt. Op 10 maart kwamen wel Marokko, Algerije en Tunesië bijeen, Libië had op het allerlaatste ogenblik van deelneming afgezien, 'om technische redenen'. Omdat Algerije er niet voor voelde dan maar een plan voor drie landen uit te werken werd de conferentie voor onbepaalde tijd verdaagd, tot teleurstelling van de beide andere landen.

Op 16 april bracht het Libische staatshoofd kolonel Kaddafi onverwacht een bezoek aan Algiers waar Boumédiène hem ontving. Hij verklaarde dat Libië

klaar stond met ieder Arabisch land de Arabische eenheid te verwezenlijken. De Arabische natie was echter niet in een Maghreb en Machrek te verdelen. In het communiqué van het bezoek stond dat Maghreb en Machrek elkaar aanvullen. De staatshoofden deelden hun inzichten over de Middellandse Zee en het Nabije Oosten, waar gewapende strijd de enige uitweg werd genoemd. Voor de Algerijns-Libische samenwerking was een akkoord gesloten met als belangrijkste punt de oprichting van een gezamenlijke oliemaatschappij.

Algerije Het eerste door het bijzondere hof voor economische misdrijven gevelde doodvonnis werd op 28 februari voltrokken. De veroordeelde had de staat voor een miljard dinar benadeeld, welk bedrag voor tweederde achterhaald kon worden. Vier Fransen, verdacht van spionage, werden op

11 april in staat van beschuldiging gesteld.

Op een kaderbijeenkomst van de Union Générale des Travailleurs Algériens (UGTA), op 24 februari gehouden ter gelegenheid van de 14e verjaardag van de bond, spoorde Boumédiène de jeugd en in het bijzonder de studenten aan zich te organiseren 'onder bescherming van de revolutie en het gezag van de partij' om deel te kunnen nemen aan de opbouw van het land. Hij noemde het treurig dat deze jeugd 'hardnekkig leven blijft in een zeker romantisme dat ver af staat van de werkelijkheid en de problemen die ons volk beheersen'. 'Hun zorgjes over huisvesting en eten zijn onze jeugd onwaardig.'

1969 werd door *Le Monde* het 'jaar van de contracten' genoemd. De regering sloot omstreeks 45 grote contracten af. Een dertigtal hiervan ging naar Frankrijk voor bedrijven in de petrochemie en de levensmiddelenindustrie. Een belangrijke rol speelde hierbij het Organisme de coopération industrielle, dat in de periode 1966-69 frs 2 mld. moest investeren: frs 1 mld. als credietgaranties, 800 mln. aan leningen tegen drie procent en 200 mln. in de vorm van schenkingen. Van dit bedrag was eind 1969 nog frs 350 mln. over. Meer dan de helft ging naar de olie-industrie.

Op 16 maart ging de minister van handel naar Brussel om de EEG te verzoeken spoedig een algemene regeling te treffen voor de handelsbetrekkingen, economische en financiële samenwerking en arbeidsvraagstukken. De EEG wenste eerst de handelsvraagstukken te regelen; de Commissie vroeg half april aan de lidstaten machtiging hierover onderhandelingen met Algerije te openen. Zij stelde voor dezelfde tariefconcessies te doen als reeds aan Tunesië en Marokko verleend. De handel van Algerije met Frankrijk loopt terug, die met de andere EEG-landen neemt toe.

Eind april publiceerde het departement van de president een ontwerp-'Handvest van de agrarische revolutie' dat in de wijdst mogelijke kring besproken moet worden, in de eerste plaats door de boeren. Bedoeling is na de periode van het zelfbeheer over te gaan op een belangrijker en ingewikkelder genoemde tweede fase waarin niet alleen gronden herverdeeld zullen worden, maar ook de voorwaarden geschapen voor een exploitatie ervan

en het culturele, economische en sociale welzijn van de boer bevorderd.

Eind maart installeerde de minister van justitie een commissie tot het ontwerpen van een nieuw wetboek van koophandel.

Libië In het kader van de nieuwe Franse Middellandse Zee-politiek vertrok op 5 februari een missie van een twaalfstal economische, technische en culturele deskundigen naar Tripoli die een week later terugkeerde met wat het gemeenschappelijk communiqué 'gelukkige resultaten' noemde. Libië had om technische hulp bij de industrialisatie verzocht, met name voor de plaatselijke verwerking van olie. Verder ook om een onderzoek naar de mogelijkheden een stuk platteland te bevoeien en voor de landbouw te verbeteren; dit met het oog op de problemen van verstedelijking. Voornaamste zorg van het nieuwe regiem bleef de verhoging van de prijs van de ruwe olie, waarover sinds eind januari met de oliemaatschappijen – overwegend Amerikaans – onderhandeld werd.

Op zijn eerste persconferentie na de machtsovername verklaarde kolonel Kaddafi, op 24 februari, dat gezien de uitgestrektheid van Libië Mirage-straaljagers het enige doeltreffende verdedigingsmiddel vormden. Het probleem was niet of zij eventueel door de VAR gebruikt zouden worden, maar wel de sympathie van de VS voor Israël. De resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 noemde hij achterhaald.

Op 25 februari arriveerde maarschalk Tito voor een kort bezoek waarbij over een nieuwe conferentie van niet-verbonden landen werd gesproken. Op 2 april werden de bases Tobroek en El Adem door de Britten geëvacueerd.

Marokko Eind januari arresteerde de Spaanse regering zes Marokkaanse studenten, van wie vier met een Syrisch paspoort. De Marokkaanse regering, die hen van samenzwering tegen de staat verdacht, had de Spaanse regering hierom verzocht hoewel tussen de twee landen geen uitleveringsverdrag bestaat. Twee van hen, bij wie de reeds twee maal ter dood veroordeelde Ajar (= Said Bounailat), werden op 16 februari wegens landloperij op een Marokkaans militair vliegtuig gezet,

de andere vier naar Syrië gezonden. Ongerustheid bij Marokkaanse politieke leiders en studenten in Frankrijk en meer onrust onder de studenten en scholieren in Marokko waren het gevolg. De stakingen onder studenten en scholieren duurden in februari hardnekkig voort, totdat de minister van onderwijs ontslagen was, de regering drastische maatregelen had aangekondigd indien de studie niet hervat zou worden en de koning op 3 maart in de jaarlijkse troonrede een dialoog had aangekondigd, die op 19 maart in een symposium te Ifrane aanving en waarbij de koning overlegde met vertegenwoordigers van docenten, studenten en hun ouders. De studenten hadden o.m. bezwaar tegen de structuur en de verouderde opzet van het hoger onderwijs, die zij met name te Frans achtten. De scholieren van het voortgezet onderwijs hadden grieven over sancties op zitten blijven, arabisatie en de waarde van verschillende baccalaureaatsexamens.

In zijn troonrede had de koning ook aangekondigd nu ernst te maken met de marokkanisatie van de handel en dienstverlenende bedrijven en beroepen, een probleem dat de Marokkaanse regering al geruime tijd bezig hield. Dit mocht echter niet gebeuren ten profijte van reeds gefortuneerde onderdanen, terwijl anderzijds daarvoor in de eerste plaats geschoold kader nodig was.

Op 31 januari vertrok koning Hassan II voor een particulier bezoek van enige dagen naar Parijs, waarbij hij twee maal de Franse president ontmoette. Na afloop verklaarde hij met de Franse regering spontaan besloten te hebben de affaire Ben Barka als een bedorven bladzijde uit het boek van de Frans-Marokkaanse betrekkingen te scheuren. Half april werd bekend, dat de Marokkaanse regering aan de Arabische Liga bericht had met Mauretanië ambassadeurs uit te wisselen. Hiermee zou ook de weg gebaad worden voor een Mauretaans lidmaatschap van de Liga.

Soedan Radio Omdoerman, het officiële radiostation van de Soedanese regering, heeft op 30 maart bekendgemaakt dat de regering van Gafar el-Numeiry een gewapende opstand van rechtse religieuze groepen onder leiding van Imam Hadi al Mahdi, na bloedige gevechten, heeft neergeslagen.

De minister van binnenlandse zaken, Feroek Hamadallah heeft op 30 maart via dit radiostation meegedeeld dat de gebieden waar de rebellen zich hadden verschanst door regeringstroepen waren bezet. 'Contra-revolutionaire groeperingen in het gebied van Widno Bari (een wijk van Chartoem) zijn verslagen en de insurgenten hebben hun wapens neergelegd en zich overgegeven.' Uit Kairo werd het eerst gemeld en later werden deze berichten door radio Omdoerman bevestigd, dat het Soedanese leger de aanval had geopend op het in de Nijl gelegen eiland Abba, ongeveer 250 kilometer ten zuiden van Chartoem. Dit eiland was decennia lang het voornaamste bolwerk van de Imam en diens volgelingen, de Ansar-Secte (zie aspect hierop volgend).

Al geruime tijd dreigde een botsing tussen de sterke Ansarsecte en de revolutionaire bevelsraad van generaal Numeiry en zijn militairen. In de eerste dagen van april maakte de regering bekend dat de Soedanese troepen de rebellen op het eiland Abba hadden overmeesterd en dat de kleinzoon van de roemruchte Mahdi, Imam Hadi al-Mahdi, zou zijn gedood toen hij over de Ethiopische grens trachtte te ontkomen. Volgens Soedanese reizigers zou hij echter in zijn hoofdkwartier om het leven zijn gebracht. Deze Imam was de kleinzoon van de uit de historie van de negentiende eeuw bekende Mahdi, die een grote autoriteit had als de religieuze leider van de Ansar-secte. Diens neef, Sadik el Mahdi, is ongeveer een jaar lang minister-president van Soedan geweest. Deze laatste kwam in conflict met zijn oom, de Imam, waarop de premier, na een motie van wantrouwen in het parlement, zijn ambt neerlegde. In 1969 kwam het tot een verzoening tussen beide mannen, die besloten samen te werken voor de eerstvolgende verkiezingen. Het was de bedoeling dat Sadik el Mahdi wederom premier zou worden en de Imam president. Toen echter op 25 mei 1969 de 39-jarige kolonel Numeiry door een onbloedige en effectieve staatsgreep de macht aan zich trok, leken de kansen van de Mahdisten verkeken. Vele Soedanese leiders, secten en organisaties verklaarden zich loyaal met het nieuwe militaire bewind. Alleen de Ansar-secte hulde zich in zwijgen. Zij betekende dan ook een zwakke schakel in het regime van generaal Numeiry, gezien

het feit dat de aanhangers van de Mahdi op een totale Moslim-bevolking van ongeveer 10 miljoen, tussen de drie en vijf miljoen zielen telden. (Drie tot vier miljoen inwoners van Soedan zijn geen Moslims of van Arabische afkomst maar zwarte Afrikanen. Dit volksdeel valt af als aanhang van welk Arabisch regime dan ook.)

Tijdens de eerste dagen na de staatsgreep verwachtten velen in Soedan dat de Mahdisten Chartoem zouden binnenvallen om een eind te maken aan het regime, dat toen nog niet zo vast in het zadel zat. De Mahdisten hebben in die dagen echter hun kans laten voorbijgaan. Het militaire bewind geeft deze lezing van de gebeurtenissen, dat de Mahdisten in de laatste dagen van maart, zeven maanden na de arrestatie van Sadik el Mahdi, tenslotte poogden toe te slaan. Toen generaal Numeiry een bezoek bracht aan het gebied van de Ansar, ten zuiden van Chartoem, zouden de Mahdisten getracht hebben hem om het leven te brengen. In de gevechten die daarop volgden is het eiland Abba door de regeringstroepen bezet. De Ansarleden, bekend om hun doodsvrechting, maar met hun verouderde bewapening militair in de minderheid tegenover de vrij modern uitgeruste troepen van het militaire bewind, schijnen bij deze gevechten om hun 'burcht' zware verliezen te hebben geleden. De Soedanese regering heeft besloten, een commissie van onderzoek te benoemen om een beter

overzicht te krijgen in het wijdvertakte anti-regeringscomplot van de Mahdisten, aldus radio Omdoerman.

De minister van binnenlandse zaken heeft meegedeeld dat veiligheidstroepen op het eiland Abba, in de Witte Nijl, enkele buitenlanders hebben gearresteerd die betrokken zouden zijn geweest 'bij het reactionaire complot'. De minister deelde mee dat deze buitenlanders naar Chartoem zijn overgebracht waar hun ondervraging is begonnen. Alle leiders van de samenzwering zullen zich voor het gerecht moeten verantwoorden zodra het onderzoek zal zijn afgesloten. Minister Hamadallah heeft tegenover het dagblad *El Ayam* verklaard dat 300 arrestaties zijn verricht tijdens en na de gevechten met de Mahdisten. Onder de gearresteerden bevinden zich de leiders van de ontbonden Umma-partij en van de Moslemse broederschap. De minister kondigde aan dat al diegenen die zich in de afgelopen week op het Mahdistische eiland Abba hadden overgegeven, zullen profiteren van een algemene amnestie. De leiders echter zullen voor het gerecht worden gebracht. *El Ayam* heeft voorts meegedeeld dat de secretaris-generaal van de Soedanese communistische partij, Abdel Kalik Maghoub, naar Kairo is uitgewezen nadat de Verenigde Arabische Republiek erin had toegestemd hem asiel te verlenen.

De mahdi-beweging in de soedan

De dood van de Imam Hadi al-Mahdi

De Mahdi-verwachting

Het is bijna een eeuw geleden, om precies te zijn het jaar 1882 of het jaar 1300 van de moslimse jaartelling, dat in de Soedan een man opstond Muhammad Ahmad genaamd die zich uitgaf als de Mahdi, de door God rechtgeleide. De Moslims geloven dat aan het einde der tijden een ideale heerser zal komen uit het geslacht van de profeet Muhammad die het geloof zal herstellen en met recht en gerechtigheid zal regeren. Het laat zich verstaan dat het verlangen naar zo'n heerser ontstaan is en steeds weer ontstond in een tijd waarin de mensen bijzonder te lijden hadden van oorlog, onderdrukking en geweld.

In de loop der geschiedenis stonden dan ook herhaaldelijk figuren op die beweerden die Mahdi te

zijn. Ze wisten vaak enorme massa's in beweging te brengen en opstanden te ontketenen, vooral ook tegen vreemde (w.o.) westerse overheersing.

De tijden waren voor een te verwachten Mahdi in de Soedan aan het eind van de vorige eeuw wel rijp, want het land had veel te lijden gehad van de Turkse, Egyptische en Engelse overheersing. Vooral de slavenhandel had talloze slachtoffers gemaakt. Voor de handel en de wetenschap van Europa, men denke aan de legendarische ontdekkingsreizen van Livingstone e.a. naar de bronnen van de Nijl, was de onderwerping van de Soedan een weldaad geweest, maar voor de Soedan zelf een ellende.

Muhammad Ahmad was veertig jaar toen hij als Mahdi opstond, dezelfde leeftijd waarop de profeet Muhammad zijn openbaar optreden in Mekka begon. Een andere parallel met Muhammad is dat hij zijn volgelingen Ansar d.w.z. helpers noemde. Zo heetten ook de medewerkers van Muhammad in Medina.

De opstand die Muhammad Ahmed ontketende was eigenlijk in de eerste plaats tegen de Turken gericht die volgens hem geen ware moslims waren. Maar in feite kwam het er op neer dat hij vocht tegen de Engelsen en de Egyptenaren. Je zou het met P. Rondot een moslimse bevrijdingsoorlog kunnen noemen. In ieder geval was het een zeer succesvolle. Zijn beweging won snel aan kracht culminerend in de verovering van de hoofdstad Chartoem. Daar bevond zich de eenzame en verlaten Engelse gouverneur Gordon. Van het dak van zijn paleis af kon hij met een verrekijker zien hoe hij langzamerhand door de troepen van de Mahdi werd ingesloten. Op de herhaalde uitnodigingen van de Mahdi, zich over te geven en moslim te worden ging hij niet in. De te laat gezonden Engelse reddingsactie kon niet voorkomen dat Chartoem in 1885 in handen van de Mahdi viel en dat Gordon werd gedood.

De overwinning op de Engelsen droeg niet weinig bij tot het prestige van de Mahdi. Overigens heeft hij niet erg lang van zijn overwinning kunnen profiteren. Hij stierf enkele maanden later. De regering kwam in handen van een tijdens zijn leven benoemde plaatsvervanger (kalief), Abdallah. Deze werd echter door Lord Kitchener in 1898 verslagen. Aan deze strijd werd o.m. deelgenomen door Churchill.

Deze nederlaag betekende niet het einde van de Mahdi-beweging, of van de z.g. Ansar-sekte. De Mahdi had een zoon die hem postuum werd geboren: Abd ar-Rahman al-Mahdi. Dat hij de titel 'Sir' verwerf wijst er wel op dat hij in hoog aanzien stond bij de Engelsen. Het kan verkeren.

De Umma-partij

In 1943 werd in Londen een raadgevende vergadering voor de Soedan ingesteld. Daarna vormden de volgelingen van de Mahdi de *hizb al umma*, de partij van de gemeenschap of Umma-partij. Deze partij plaatst zich onder beschermheerschap van de Mahdi's posthume zoon, bovengenoemde Sayyid Abd ar-Rahman al-Mahdi. Daartegenover vormt zich een andere partij de *hizb al akhiqqa*, de partij van de broeders of ittihad-eenheidspartij. Eenheid met Egypte wel te verstaan. Zoals steeds in de Islam zijn godsdienst en politiek nauw verbonden. Want zoals de Umma-partij

voortkwam uit de Mahdi-beweging, de Ansar, zo ontstond de eenheidspartij uit een andere belangrijke godsdienstige groepering, de Khatmiyya-sekte. De leiding van deze sekte is in handen van de familie Mirghani. Zij steunden met hun geestelijk gezag de Turks-Egyptische regering. De overwinning van de Mahdi betekende voor hen dan ook een ernstige tegenslag. Na de nederlaag van de kalief herstelde zich hun macht en invloed. In Egypte zochten zij en vonden zij hun natuurlijke bondgenoot tegen de Ansar. Wel was de relatie tussen de Khatmiyya-sekte en de Eenheidspartij minder sterk en hecht dan die tussen de Ansar en de Umma-partij, vanwege het feit dat de leider Sayyid Ali al-Mirghani zich niet direct wilde vereenzelvigen met de partijpolitiek.

In 1947 liet Abd al-Rahman het mausoleum van zijn vader te Omdoerman, dat door Lord Kitchener was vernietigd, weer herbouwen. Het is als een symbool van het nieuwe Soedan, want voor vele Soedanezen (nu zeker niet meer voor allen) blijft de Mahdi-tijd een glorieuze episode in de geschiedenis van het onafhankelijke Soedan. Op die onafhankelijkheid moest de Soedan eerst nog wel wachten. De Umma-partij won in 1948 bij de verkiezingen, die door de Eenheidspartij geboycot werden. Na 1952, de revolutie in Egypte, kwamen de kaarten anders te liggen. Naguib de president van Egypte, wiens moeder een Soedanese was, maakte propaganda voor de eenheid van Egypte en Soedan. In 1953 won de Eenheidspartij bij de verkiezingen. Maar toen Naguib naar Chartoem kwam om aan de festiviteiten deel te nemen voor de opening van het parlement, braken er zulke hevige onlusten uit – aangezet door de Ansar – dat de staat van beleg moest worden afgekondigd en de festiviteiten uitgesteld. Toen Gamal Abdel Nasser Naguib opvolgde als president in Egypte werden de eenheidsplannen spoedig opgegeven en kreeg Soedan in 1956 onafhankelijkheid, zowel van Engeland als van Egypte.

Onafhankelijkheid (1956)

In het onafhankelijke Soedan bleven de Umma-partij en de Eenheidspartij het politieke toneel beheersen. Ze vonden hun aanhang voornamelijk onder de eenvoudige, orthodoxe moslims. Beiden zijn dan ook meer godsdienstig dan politiek geïnspireerd. Zo had de Umma-partij eigenlijk geen politiek programma behalve de onafhankelijkheid.

In 1959 stierf Sir Abd ar-Rahman al-Mahdi. Hij werd opgevolgd door zijn oudste zoon, Siddiq al Mahdi, die zelf vier jaar later stierf. Deze zoon en de kleinzoon van de Mahdi uit 1882 waren zowel religieus leider, imam van de Ansar als voorzitter van de politieke organisatie van de Umma-partij. Daar kwam verandering in. De politieke leiding kwam in handen van Siddiq's jongste zoon, dat wil zeggen de achterkleinzoon van de grote Mahdi, Muhammad Sadiq al-Mahdi, in Oxford een briljant student, van zeer liberale instelling. De geestelijke leiding van de Ansar komt, vanaf 1961, in handen van zijn oom Muhammad Hadi al-Mahdi. Tussen deze twee figuren ging sindsdien de machtsstrijd in de Umma-partij, want ook de imam liet zich politiek niet onbetuigd. De imam vertegenwoordigde de conservatieve vleugel en Sadiq al-Mahdi de progressieve (modernistische –). Zo heeft b.v. de imam op 15 mei 1967 de regering van zijn te progressief bevonden neef laten vallen. De machtsstrijd resulteerde tijdelijk in een splitsing binnen de Umma-partij. Dit geschil werd niet lang voor de laatste militaire staatsgreep van generaal Numeiry bijgelegd.

Recente gebeurtenissen

Na de linkse staatsgreep van generaal Numeiry op 25 mei 1969 werden alle politieke partijen ontbonden dus ook de Umma-partij. Sadiq al-Mahdi werd onder huisarrest geplaatst en later door de regering naar Kairo overgebracht. Hadi al-Mahdi, de imam, trok zich terug in het klassieke bolwerk van de Ansar, het eiland Abba, een van de vroegere residenties van de grote Mahdi. Daar zou hij een complot voorbereid hebben, daarin gesteund door koning Feisal van Saoedi Arabië, om op de eerste verjaardag van het nieuwe bewind, 25 mei, de militaire regering omver te werpen. Een sleutelfiguur bij deze samenzwering zou de vroegere minister van financiën Sharif al Hindi zijn.

Voorts wordt van officiële zijde verteld dat er een mislukte aanslag gepleegd werd op het leven van Numeiry toen deze recentelijk het Witte Nijl-district bezocht. Degene die de aanslag gepleegd zou hebben werd aangeduid als een volgeling van Al-Hadi. Hoe dit ook zij, de regering zette het leger in tegen Hadi in Abba en slaagde erin het eiland te bezetten, waar grote hoeveelheden wapens tot zelfs luchtafweergeschut zouden zijn aangetroffen. Al-Hadi werd bij zijn poging naar Ethiopië te ontvluchten op de grens gedood. Althans volgens de officiële versie. Volgens Soedanese reizigers zou hij in zijn hoofdkwartier om het leven zijn gebracht.

De laatste berichten in dit verband zeggen dat de Soedanese regering de verkiezing van een nieuw hoofd van de sekte niet zal toestaan. Een lid van de revolutionaire bevelsraad verklaarde: 'De revolutie zal niet toestaan dat nieuwe kalifaten verschijnen'.

De tijd zal moeten leren of de regering erin zal slagen deze politieke partij die zo diep geworteld is in de godsdienstige gevoelens van een deel van de Soedanese bevolking, werkelijk te vernietigen.

Litteratuur

P. Rondot. Le Mahdisme. In: *Le Mois en Afrique*; revue française d'Etudes politiques africaine. Mai 1966, pp. 48-60.

C. Snouck Hurgronje. *Verspreide geschriften*. Hierin: *Der Mahdi*. Dl. I. Leiden 1923. pp. 145-181.

P. M. Holt. *A modern History of the Sudan*. London 1961.

Mudatthir Abd al-Rahim. *Imperialism and political Development 1899-1956*. London 1969.

The Arab World. A daily digest of Arab Opinion, political and business news. Beirut (The Arab World Press Agency SAL).

A. Wessels

Soedan: de grote kloof

De moeilijkheden, die de Soedanese regering heeft met haar eigen oppositie van traditionalisten aan de ene kant en radicalen aan de andere, zijn misschien nog niet eens de zwaarste last die op haar drukt. Bijna endemisch is het probleem van het Zuiden, van de drie provincies (Equatoria,

Bahr el Ghazal en Boven-Nijl.) Bij iedere nieuwe regering van Soedan bestaat de mogelijkheid dat de verzekeringen aan het Zuiden van ophanden gelijke rechten voor de bewoners van deze provincies ernstig zijn gemeend. Maar altijd weer is de oorlog tegen het Zuiden opnieuw ontbrand en steeds kleiner wordt het vertrouwen van de Soedanese Zuidelijken in de goede trouw van het Soedanese noorden. Bij de traditionalistische regeringen die tot mei 1969 aan de macht zijn geweest, bestond de hardnekkige wens, in de grondwet te verankeren dat Soedan een Islamitische staat was. Om begrijpelijke redenen waren deze clausules onaanvaardbaar voor niet-islamitische vertegenwoordigers van de zuidelijke provincies. Deze tweespalt was een der voornaamste oorzaken van de ontbinding van de Constitutie in februari 1968. Met de staatsgreep der militairen van mei 1969 die de instelling van een seculaire staat betekende, verviel deze moeilijkheid in theorie. De nadrukkelijke geïnvolveerdheid echter van de revolutionaire Soedanese regering aan de kant van de Arabische staten tegen Israël bracht in de praktijk dezelfde moeilijkheid weer op het tapijt. Het is begrijpelijk dat de Afrikanen van de drie zuidelijke Soedanese provincies zich niet in het minst door Israël, wel echter door de regering bedreigd voelen, zodat het wantrouwen in de daden van Numeiry en diens bevelsraad in het Zuiden alweer bijna even groot is als dat tegen voorafgaande regeringen. Het is zelfs zo, dat de inzet van Chartoem voor de Arabische zaak nu praktische consequenties heeft die in de kwestie van de grondwet niet zo zeer bestonden. Beschuldigingen over en weer maken langzaam maar zeker het klimaat tussen mohammedaans Chartoem en het 'heidense' Zuiden van de Soedan weer even ongunstig als het voor de staatsgreep was. Dit betekent ook weer niet dat de bevolking van het Zuiden, moe van oorlog en van dagelijks levensgevaar, moe van het betrokken worden bij de zaak van de politieke zuidelijke radicalen helemaal niet zou luisteren naar proposities om in de toekomst in vrede met de noordelijken te leven.

T.a.v. het conflict tussen Israël en de Arabische landen uit de beweging van de Nile Republic zich in haar blad *Voice of the Nile Republic* als volgt: 'The cry of war against Israel is again running like wild fire through the Middle East. So the reigns of Arab solidarity must pull tighter and tighter. And with it the consequences of closer identification with the Arab world, especially for those countries which, until now, have benefited from their vague status or have simply been considered as lying in the periphery of the Arab states. The risk of closer association with the Palestinian Arab war does not reside necessarily in Israeli counter-attacks but arises for other factors. One of these peripheral Arab states (Sudan) which now adheres to the front line group of Arab states against Israel, wages a racial war against the four million Africans of the Nile state. Its preoccupation with a purely Arab course can only result in an intensification of its racial conflict and may not leave the rest of black Africa indifferent.'

aeb

Tunesië In november 1969 liet president Bourguiba zich in een Parijse kliniek opnemen voor de behandeling van een ernstige leveraandoening die enige maanden duren zou. Premier Bahi Ladgham, al vijftien jaar getrouwe en bescheiden medewerker

van de president, voerde het bewind volgens diens richtlijnen en onderhield het contact door geregeld bezoek aan Parijs. Toch deed de afwezigheid van de president zich steeds meer voelen, totdat hij op 20 maart ter gelegenheid van de veertiende her-

denking van de onafhankelijkheid door radio en televisie een boodschap aan Tunesië richtte. Zijn behandeling zou nog enkele weken duren. Hij waarschuwde zijn medewerkers echter dat zij in zijn afwezigheid de zaken niet moesten laten slepen, zodat hij bij terugkomst alle problemen nog onopgelost zou aantreffen. Daarop werd op 24 maart Ahmed Ben Salah gearresteerd, die in november 1969 uit regering en partij gezet en in januari 1970 onder huisarrest gesteld was.

Het rapport van een door een parlementaire commissie ingesteld onderzoek naar het beleid van de oud-minister werd, nog voor het parlement er zich over uit had kunnen spreken aan het parket in Tunis ter hand gesteld. Op 28 maart aanvaardde het parlement in voltallige zitting het commissierapport. Het verzocht de regering over te gaan tot instelling van het grondwettelijk vereiste hooggerechtshof voor de berechting van regeringsleden die van hoogverraad verdacht worden. Het rapport werd ook in zijn geheel in de pers gepubliceerd. De commissie laakte daarin in felle bewoordingen de geforceerde collectivisatiepolitiek van de oud-minister, die zich niet ontzien zou hebben de grenzen van zijn toch al zo grote macht te overschrijden, met statistieken te knoeien, het vertrouwen van het staatshoofd te misbruiken, het volk bedrogen had en met zijn gezag onregelmatigheden en wanbeheer gedekt van het regionale bestuur. Een perscampagne kwam op gang, die van Ben Salah weinig heel liet.

Op 31 maart nam het parlement de wet op het bijzondere hooggerechtshof aan. Op voorstel van twee leden werd de competentie uitgebreid tot eventuele medeplichtigen, zodat het hof ook een aantal inmiddels eveneens gearresteerde oud-medewerkers van Ben Salah kon berechten.

Ahmed Mestiri, oud-minister van defensie, die als enig regeringslid uit protest tegen het collectivisatiebeleid van Ben Salah eigener beweging uit de regering was getreden en daarop in januari 1969 uit de partij was gezet, werd op 23 maart door het politieke bureau weer als lid ingeschreven.

Verenigde Arabische Republiek Het militaire beeld van het conflict met Israël vertoonde behalve regelmatige activiteiten in de Suezkanaalzone ook

een steeds verder penetreren van de Israëlische luchtmacht in het achterland, waarbij geleidelijk alle Egyptische tegenstand-in-de-lucht verdween. Bij deze aanvallen vielen ook meer dan 100 burger-slachtoffers, op 12 februari arbeiders in een metaalfabriek bij Kairo, op 8 april kinderen en enige volwassenen in een dorpje ten noordoosten van Ismailia.

Steun van de Sovjetunie bracht hierin opmerkelijke veranderingen aan. Op 3 februari berichtte Kossigin aan de vs, Engeland en Frankrijk over mogelijke vergroting van Russische hulp aan Arabische landen. Tass meldde op 16 februari dat de Sovjetunie deze landen de nodige hulp zou bieden om hun veiligheid te verdedigen. Op 19 maart schreef de *New York Times* dat de afgelopen week tegelijk met een zending SAM-3 luchtafweerraketten een groot aantal Russische militairen in Egypte was gearriveerd om luchtafweer- en radarposten in te richten en te bemannen. In een besloten parlementszitting op 24 maart preef de Egyptische president de Sovjetunie die zich stipt aan alle aangegane militaire, politieke en economische verplichtingen had gehouden, waarmee voor de VAR een hachelijke positie zou zijn voorkomen. In Israël verklaarde op 6 april de minister van defensie Moshe Dayan, dat indien enigszins mogelijk zijn land iedere rechtstreekse confrontatie met Russische militairen zou mijden. Israël zou een verschil maken tussen het kanaalfront en het Egyptische achterland met steden als Kairo en Assouan. Hij hoopte dat de Sovjetunie hetzelfde onderscheid in acht zou nemen. In een vraaggesprek met een redacteur van het Indiase periodiek *Blitz* deelde president Nasser op 18 april mede, dat de verdedigingsmacht van zijn land weer geheel hersteld was, zodat Israëlische acties op grote schaal beantwoord konden worden. Egypte intensiverde daarop zijn activiteiten niet alleen in de kanaalzone, met aanmerkelijk beter gericht artillerievuur, maar drong met luchtaanvallen ook weer in Sinai door. Op 29 april verklaarde de Israëlische regering in een communiqué, dat Russische piloten van Russische bases in Egypte uit al geregelde vluchten maakten, zij het nog niet in de sector van de bestandslijnen en zonder nog aan luchtgevechten boven dat gebied mee te doen. Israël had sinds twee

weken geen luchtaanvallen meer in het Egyptische achterland gedaan.

Dit nieuwe element had als tegenhanger op het politieke front een groeiend anti-Amerikanisme. In een op 2 februari gehouden redevoering tot een internationaal congres van parlementariërs uit 50 landen zei president Nasser nog steeds achter de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 te staan. De vs, 'openlijke vijand van alle Arabische naties', noemde hij verantwoordelijk voor de voortgaande verslechtering van de internationale toestand. De vs dragen tegenover de internationale gemeenschap de zware verantwoordelijkheid voor de situatie in het Nabije Oosten, heette het in een op 9 februari opgesteld communiqué van een in Kairo gehouden conferentie van 'naties te velde tegen Israël' (de VAR, Jordanië, Syrië, Irak en Soedan). Voorts werd het onduidelijk genoemd dat baten uit buitenlandse ontginning van rijkdommen van de Arabische natie als hulp naar Israël gingen. 'Voortzetting van die exploitatie betekent een imperialistische daad, en de Arabische natie dient daar een eind aan te maken.' Een duurzame, werkelijke vrede tussen Israël en de Arabische landen achtte president Nasser evenwel nog steeds mogelijk indien de in juni 1967 bezette gebieden ontruimd werden en het probleem van de Arabische vluchtelingen opgelost volgens de VN-resolutie van 1948, naar hij in een vraaggesprek aan een redacteur van *Le Monde* (19 februari) meedeelde. Het op 21 maart door de Amerikaanse president genomen besluit om ondanks berichten over Russische SAM-3 raketten in Egypte voorlopig aan Israël geen jachtbommenwerpers te leveren, wel economische hulp te verlenen, nam het wantrouwen niet weg. In de boven reeds gememoreerde parlementszitting van 24 maart noemde Nasser dat besluit in feite een soort militaire steun omdat de druk van de oorlogsinspanning op de Israëlische economie erdoor verlicht werd.

Verkenningen van mogelijkheden tot bemiddeling liepen op niets uit. Na een veertiendaags bezoek aan de VN om te zien of hij zijn bemiddelingstaak kon hervatten, keerde de Zweedse diplomaat Jarring op 26 maart weer naar Moskou terug. Van 27 tot 29 maart bracht de Nederlandse minister

van buitenlandse zaken Luns een bezoek aan Kairo, na eerder Beiroet en Amman te hebben aangedaan. In de drie hoofdsteden kon hij slechts gevoelens van frustraties registreren. Hoe moeilijk ook discrete verkenningsoogingen worden bleek toen op 3 april en volgende dagen in Jeruzalem eerst uitlekte en toen geheel openbaar werd, dat de voorzitter van het Joodse wereldcongres, Dr. Nahum Goldmann, bekend om zijn onafhankelijke en kritische opvattingen over Israëls plaats in het Nabije Oosten, via een lange omweg benaderd zou zijn voor een eventueel gesprek met de Egyptische president; Goldmann had voor een poging van zijn kant daarop in te gaan eerst de instemming van de Israëlische regering willen hebben die hij niet gekregen had. In Israël ontstond deining en enige verdeeldheid die de regering echter niet ernstig bedreigde. Kairo volstond met een officiële ontkenning op 6 april; een dergelijke uitnodiging zou geheel strijdig zijn met de beginselen van de conferentie van Chartoem van september 1967 (geen erkenning van Israël, geen rechtstreekse onderhandelingen, geen vredesverdrag).

Van 11 tot 14 april bracht Joseph Sisco, derde man op het Amerikaanse departement van Buitenlandse Zaken en belast met zaken van het Nabije Oosten, een bezoek aan Kairo. Hoewel hij verklaarde dat de vs de resolutie van de Veiligheidsraad van november 1967 in alle opzichten blijven steunen, noemde men, volgens *Le Monde*, in Kairo de met hem gevoerde gesprekken 'belangwekkend, betrekkelijk nuttig, maar weinig vruchtbaar'.

Op 28 april werd de regering op enkele posten belangrijk gewijzigd. Heykal, vertrouweling van de president en sinds 1957 hoofdredacteur van het semi-officiële blad *Al Ahrām*, vervangt Mohamed Fayek als minister van nationale oriëntatie. Hij blijft echter zijn blad en de gelijknamige uitgeverij leiden. Fayek, Egypte's beste Afrikakenner, werd naast Mahmoud Riad met buitenlandse zaken belast.

In juli 1969 kondigde de president de oprichting van burgercomité's aan. Op 3 februari keurde het Centrale Comité van de Arabische Socialistische Unie het daartoe uitgewerkte plan goed waarna op 30 maart het betrokken decreet werd afgekondigd. 'Burgercomité's voor de veldslag' zullen worden

belast met passieve defensie en kaders vormen onder het volk in de strijd tegen de psychologische oorlogsvoering. Zij komen onder een centraal comité van 70 leden te staan waarvan de minister van sociale zaken Hafez Badawi secretaris-generaal

wordt. Alleen leden van de Arabische Socialistische Unie kunnen tot de comité's toetreden, zonder dat die echter organisch deel uitmaken van de eenheidspartij, evenmin als van leger of politie.

westelijk afrika¹

Bisschopsconferentie Van 12 tot 17 februari kwam in Lomee de bisschopsconferentie van Franssprekend West-Afrika in voltallige vergadering bijeen, 42 aartsbisschoppen en bisschoppen voorgezeten door kardinaal Paul Zougrana, aartsbisschop van Wagadoegoe. Ansluitend op Vaticaan II dienden 'opening en vooruitgang' als richtsnoer voor het overleg. De conferentie stelde een brief op voor de priesters waarin hun armoede onder ogen werd gezien, op hun taak ten opzichte van de armen en van de intellectuele zowel als van de plattelandselite werd gewezen en waarin zij wat de celibaatskwestie betreft zich achter het Vaticaan schaarde. De conferentie stelde ook verklaringen op over de Christelijke Sociale Actie, massacommunicatiemiddelen, en een nieuwe commissie in voor de betrekkingen met de Islam. De belangrijkste verklaring handelde over sociale rechtvaardigheid. Hierin stelden de bisschoppen vast, dat ondanks lofwaardige regeringsinspanningen en te waarderen hulp van bepaalde begunstigde naties de economische toestand in hun landen dramatisch bleef; vroegen zij met nadruk de rijke landen om noodzakelijke en doeltreffende hulp, terwijl zij anderzijds bij de landskinderen erop aandrongen voor alles te rekenen op eigen kracht, op eenheid in de boezem van iedere natie en op interafrikaanse samenwerking; vroegen zij aandacht voor de gevaarlijke opkomst van een bezittende klasse die zich onverschillig toonde voor de armere volksmassa, soms geneigd die te onderdrukken en uitsluitend op eigen belang bedacht; waarschuwden

zij dat deze toestand strijdig was met het evangelisch ideaal en kiemen in zich droeg van allerlei sociale conflicten die een in ettelijke landen toch al broze vrede in gevaar konden brengen; betreurden zij dat gebrek aan beroepsethos en corruptie in alle vormen aan de vooruitgang van enkeling en gemeenschap in de weg stonden; keerden zij zich tegen geweld van wie dan ook en alle uitingen van willekeur; veroordeelden zij krachtig omverwerping en foltering, om wat voor reden ook; spoorden zij alle landskinderen nogmaals aan tot een gezamenlijke krachtsinspanning om de armen aan een noodzakelijk minimaal bestaan te helpen als waarborg voor menselijke waardigheid, vrijheid en beoefening van de deugd; eisten zij voor allen vrijheid van mening, van meningsuiting en van godsdienst op als noodzakelijke voorwaarden voor de vooruitgang, de behartiging van het algemeen welzijn en de menselijke waardigheid; en verkondigden zij, tenslotte, dat geen wereldlijk bestel van enige waarde tot stand kon komen zonder algehele eerbied voor de lichamelijke en geestelijke mens.

Organisatie der Oeverstaten van de Senegal (OERS) Op 3 februari vergaderden in Konakry voor de derde maal de staatshoofden van de vier lidstaten. Zij namen wijzigingen in statuten en huishoudelijk reglement aan, keurden de besluiten van de ministerraad van juli 1968 en van januari 1970 goed, wezen als nieuwe voorzitter van de organisatie president Moussa Traore van Mali aan, als voorzitter van de ministerraad minister (nu premier) Abdou Diouf van Senegal, en besloten de volgende topconferentie in Bamako te houden. In zijn openingsrede zei de Guineese president, dat zij op het culturele en technische vlak op eigen benen konden staan en dat bij een oordeelkundig gebruik

¹ De wisseling in de redactie die op 1 april inging, bracht voor dit nummer een beperking van het verslag over Westelijk Afrika mee. Red.

van het aanwezige hoger en middelbaar personeel de vier staten zich los zouden kunnen maken van de kostbare en zo gevaarlijke buitenlandse technische hulp. Het alleen al in Senegal beschikbare kader zou zeker bij kunnen dragen tot de economische en culturele ontwikkeling van de drie andere staten.

Boven-Volta Van 5 maart tot 2 april vergaderde in Wagadoegoe een grondwetsadviescommissie van 50 leden uit verschillende groepen van de samenleving, voorgezeten door de president van het hooggerechtshof, over een ontwerp voor een nieuwe grondwet, opgesteld door het militaire bewind van president Sangoulé Lamizana. Het ontwerp voorzag in een blijvende overheersende positie van het leger, tot ongenoegen van de raad, dat in een tegenontwerp resulteerde. In mei zou de president het ontwerp aan een referendum onderwerpen. De weer toegelaten partijen zijn tot dusver te verdeeld gebleken om een stabiel tegenwicht te vormen tegenover de militairen, die bovendien na het wanbewind van president Yameogo door soberheid en een reeks positieve maatregelen geen slechte indruk hebben gemaakt.

Dahomey De oud-presidenten Maga, Ahomadégbé en Apithy hadden als ballingen afgesproken, dat bij een eventuele terugkeer slechts een van hen zich kandidaat zou stellen voor een nieuw presidentschap. Die eensgezindheid ging na hun terugkeer weer teloor en voor de presidents- (en parlementen) verkiezingen, die het Directoire voor een periode van 9 tot 31 maart had uitgeschreven, stelden alle drie zich kandidaat, even later gevolgd door de jongste oud-president, Emile Zinsou. De traag verlopende verkiezingen, kieskring na kieskring, waren niet bevorderlijk voor rust en orde. In Porto Novo en omgeving en in het centrum, bolwerken van Apithy en Ahomadégbé, kwam niet meer dan de helft van het electoraat op. Dat veranderde in het vanouds aan Maga verknochte noorden. Nadat in het departement Borgou 78 procent van de kiezers waren opgekomen die zich bijna allen voor hem hadden uitgesproken, moest alleen nog gestemd worden in het departement Atakora waar hij zelf vandaan komt zodat

hij van de overwinning zeker was. De onrust en protesten van de andere kandidaten over bejegening van hun aanhang brachten het Directoire er echter toe de verkiezingen op 27 maart op te schorten en vervolgens, op 3 april, te annuleren, terwijl zich in het noorden een begin van een afscheidingsbeweging begon af te tekenen. Het Directoire kondigde aan dat binnen een maand een regering van nationale eenheid gevormd moest worden en verzocht de vier kandidaten vóór 17 april een oplossing aan de hand te doen. Op 16 april kwamen Maga en Ahomadégbé bijeen en stelden in plaats van een president een 'collectieve presidentiële commissie' voor van 'leiders die de aanhang van de volksmassa delen'. Op 20 april vergaderden de vier kandidaten met het Directoire, dat geneigd scheen de voorgestelde oplossing te aanvaarden. Zinsou, die geen toonbare aanhang had weten te verwerven, werd daarmee uitgesloten.

Verdacht van een in januari gepleegde moord op een douanebeambte werden vijf personen, waarbij de vrouw van het slachtoffer, zonder vorm van proces door het Directoire schuldig verklaard en op 3 februari terechtgesteld; de lijken werden in het openbaar getoond. De aartsbisschop van Cotonou, Mgr. Bernardin Gantin, nam krachtig stelling. Ook de voorzitter en negen leden van de balie protesteerden.

De president van het opperste gerechtshof, Ignacio Pinto, trad af en werd op 6 februari geïnstalleerd als rechter van het Internationale Hof van Justitie in den Haag.

Op 8 februari maakte het Directoire bekend, dat de oud-president Alphonse Alley weer in de rang van luitenant-kolonel in het leger opgenomen was. Nog in dezelfde maand volgde zijn benoeming tot secretaris-generaal van defensie.

Gambia Eén uur voor middernacht op 23 april werd Gambia een republiek nadat gedurende de voorgaande drie dagen een referendum was gehouden over de republikeinse grondwet, die door het parlement met 27 tegen acht stemmen was aangenomen. Van de 135 000 stemgerechtigden nam 90% aan het referendum deel: 84 968 stemmen voor en 35 638 stemmen tegen (vooral in de hoofdstad). De vereiste tweederde meerderheid

werd met 5 000 stemmen meerderheid gehaald. Op 28 april werd minister-president, Sir Dawda Jawara, beëdigd als president. Op de eerste dag van het referendum was de secretaris-generaal van de oppositie, de *United Party*, John Buran afgetreden en overgegaan naar de regerende *People's Progressive Party*, aangezien volgens hem de voorgestelde republikeinse grondwet door de oppositie niet uit politieke overtuiging werd bestreden.

Minister van buitenlandse zaken, Andrew Kamara, pleitte op 11 maart op doorreis in Sierra Leone's hoofdstad Freetown, voor herziening van de contributieschaal van het Bevrijdingscomité van de OAU. De willekeurige heffing van bedragen, die niet berekend worden in verhouding tot de grootte van het land en zijn economische hulpbronnen moet worden verbeterd, waardoor de financiële middelen voor de bevrijdingsbewegingen sneller zouden binnenkomen.

De *International Development Association* (IDA) van de Wereldbank heeft besloten de verbetering van de haven van Bathurst financieel te steunen met een intrestvrij credit aan de regering (met een looptijd van 50 jaar) van \$ 2,1 miljoen.

Ghana Volgens de grondwet kwam op 21 februari een eind aan de contracten van de 200 000 ambtenaren die in dienst waren van de National Liberation Council. Op 568 na werden zij weer in dienst genomen door de regering van premier dr. Kofi Busia. Daarbij was rekening gehouden met de eis, dat ambtenaren efficiënt moeten zijn, eerlijk, vooruitziend en toegewijd aan de vervulling van hun taak. Onder de 568, die in feite werden ontslagen, bevonden zich de directeur-generaal van de *Ghana Broadcasting Corporation* en de hoofdredacteur van de *Daily Graphic*. Een van de 568, E. K. Sallah, betwistte het grondwettelijke karakter van het ontslag. Op 20 april oordeelde het Supreme Court, dat Sallah's ontslag niet kon vallen onder artikel 9 van de grondwet. De regering werd veroordeeld tot de kosten. In een televisie- en radiotoespraak zei Busia diezelfde dag, dat het Sallah-arrest het vertrouwen in de rechtspraak vernietigde en naar anarchie zou leiden. Busia sprak zijn twijfel uit over de samenstelling van het hof en hoewel hij zei niet in de verleiding te zijn om rechters te ontslaan,

mocht de rechterlijke macht zijn bevoegdheden niet te buiten gaan. Hoewel Busia toegaf dat burgers desgewenst tegen de regering kunnen procederen, liet hij weten daarvoor niet te zullen zwichten: 'They cannot coerce the Government and it would be futile for anyone to try to compel the Government to re-employ him'.

De Nationale Vergadering heeft op 20 februari unaniem een compromisvoorstel aangenomen met betrekking tot de apartheid in Zuid-Afrika. De zegsman voor de oppositie, de *National Alliance of Liberals*, dr. Obed Asomoah, had een ontwerp-resolutie ingediend, die de apartheid zonder voorbehoud afwees en de traditionele politiek van non-coöperatie met Zuid-Afrika bevestigde. De minister van buitenlandse zaken, Victor Owusu, diende een ontwerp-resolutie in van gelijke strekking, maar met de toevoeging: 'except where such traditional policy conflicts with the principles of the Lusaka Manifesto adopted by the OAU and the UN General Assembly in the event of South Africa accepting the challenge posed by the said Manifesto'. Bij die gelegenheid verklaarde Busia dat Ghana bereid was te bemiddelen tussen blanke minderheidsregeringen en zwarte meerderheden.

Uit protest tegen de *Restriction on the Transfer of Assets Bill* verlieten op 24 maart leden van de NAL het parlement. Het wetsontwerp geeft de minister van financiën en economische planning de bevoegdheid om de activa te bevriezen van een ieder, die onderwerp is van een commissie van onderzoek, maar ook als de minister dit nodig acht in het nationale belang. Volgens de oppositie kan deze wet als politiek wapen gebruikt worden, vergelijkbaar met de *Preventive Detention Act* onder Nkrumah.

De nieuwe leider van de oppositie (als opvolger van K. Gbedemah) werd op 1 maart E. R. T. Madjitey, die de vigerende leider, dr. G. K. Agama, pas op 1 september zal opvolgen. Het P.P.P.-parlementslid, C. K. Tadam, is op 25 februari vervallen verklaard van zijn zetel door het Supreme Court in Accra, wegens zijn lidmaatschap van de *Regional Executive Committee* van de C.P.P.

Portugees-Guinee Gouverneur Antonio de Spínola verklaarde op 18 februari bij aankomst in

Lissabon, dat de militaire situatie dit jaar aanmerkelijk verbeterd was. Met Senegal waren de betrekkingen (vooral op het gebied van de handel) verbeterd, maar de Spinola verklaarde ook dat de bevrijdingsbeweging toch nog basiskampen in Senegal heeft. Tijdens het tiendaagse bezoek aan Guinee (Port.) van de Portugese minister voor overzeese gebieden, prof. Silva Pinto, verklaarde de Spinola op 17 maart, dat het eind van de oorlog nabij is.

Volgens een Portugees communiqué van 14 februari werden twee aanvallen van de PAIGC gericht tegen het zuidelijke dorp Guilege afgeslagen. Bij een PAIGC-aanval op het dorp Buruntuma op 2 maart, werden volgens het Portugese persbureau 27 dorpingen gedood, velen gewond en werden meer dan honderd huizen vernield. De aanvallers waren volgens het bericht afkomstig van de Kandia-basis in Guinee. De PAIGC waarschuwde op 24 april in een verklaring van secretaris-generaal Amilcar Cabral, dat maatregelen zouden worden genomen tegen Portugese burgers en gevangengenomen Portugese militairen als er geen einde zou komen aan de bombardementen op gebieden, die door de PAIGC worden bestuurd. Sinds begin februari waren vijftien kinderen gedood en 25 gewond door luchtaanvallen op twee scholen, aldus de verklaring.

Volgens militaire communiqués in Bissau werden in de verslagperiode tien Portugese militairen (w.o. vier officieren) gedood tegen 44 nationalistten. Twee guerrilla-strijders werden gevangengenomen. Zeventien burgers waren omgekomen en elf gewond. Volgens opgaven van de PAIGC waren in december, januari en februari in totaal 184 Portugese militairen gedood en een groot aantal gewond. Bij

aanvallen op versterkte kampen aan het oostelijke en noordelijke front en in hinderlagen werden 31 vrachtwagens, een pantserwagen en acht boten vernietigd of buiten werking gesteld. Een vliegtuig werd neergeschoten. Drie Portugese militairen die als gesneuveld waren opgegeven, bleken overgelopen te zijn naar de PAIGC, zo meldde op 25 februari het Senegalese persbureau.

Liberië Op last van president Tubman werd op 18 maart tot chef-staf benoemd generaal Henry Korboy Johnson in plaats van generaal George T. Washington. Tubman, die aandrong op onmiddellijke verhoging van moraal en discipline, eiste beter leiderschap en grotere efficiëntie en effectiviteit. De volgende dag wisselden de ministers van binnenlandse zaken en defensie hun portefeuilles.

De 36-jarige Nigeriaanse lector, Justin Obi, werd op 4 maart schuldig bevonden aan de moord op de Amerikaanse Episcopale bisschop (zie *KvA*, 1970/1, p. 15). Nadat de verdediging om een nieuw proces had gevraagd, werd Obi op 30 maart ter dood veroordeeld. Als executiedatum werd 3 april vastgesteld, maar Obi kreeg de gelegenheid in beroep te gaan.

De meeste leden van de 'Black Hebrews'-kolonie, die in 1967 van Chicago kwamen hebben het land nu heimelijk verlaten en zijn vermoedelijk op weg naar Israël, aldus de *Liberian Star* van 5 maart. Begin november werden de Black Hebrews bedreigd met deportatie omdat zij geen staatsburger waren geworden binnen twee jaar na aankomst. Op last van Tubman werd het bevel tot deportatie aangehouden.

Nigerië: honger

De voedselsituatie in het voormalige Oostnigeriaanse oorlogsgebied (met name in de Oostcentrale staat en in Owerri) bleef ook deze verslagperiode zorgwekkend. Op 5 februari kondigde het Internationale Comité van het Rode Kruis in Geneve aan, dat het zijn werk in Nigerië zou staken, enerzijds omdat de federale autoriteiten het ICRC in zijn werk belemmerden; anderzijds omdat de noodzaak voor een neutrale tussenpersoon met de overwinning op Biafra eigenlijk verdwenen was (*ARB* 1674 B, *IHT* 7-2). Uit verschillende landen werden voedseltransporten naar Lagos gestuurd,

maar door gebrek aan voldoende transportmiddelen en door gebrek aan organisatie bleek het Nigeriaanse Rode Kruis de distributie ervan niet volledig te kunnen uitvoeren, zoals o.a. werd opgemerkt door UNICEF's directeur, Henry R. Labouisse (*IHT* 4-2). Hierbij kwamen nog de problemen van de bureaucratie (*Guardian* 2 en 12-2-; *IHT* 24-3) en van corruptie, zoals verkoop van voedselzendingen voor de getroffen gebieden op de markt in Lagos of door de chauffeurs onderweg (*AFP* 1665, 5-4; *Peace News* 6-3). Dat onvoldoende voedsel ter plaatse kwam, bleek ook uit de verklaring van het Nigeriaanse Rode Kruis op 4 februari, dat in de week daarvoor 1500 ton voedsel was uitgereikt aan 1½ miljoen mensen, d.w.z. één kilo per persoon per week. In een redactioneel commentaar over de situatie schreef de *New York Times* (4-2) ...'it would be... wrong... to pretend that an effective relief system is functioning when there is no solid factual basis for that judgment. With all the goodwill and compassion expressed by the government in Lagos, there are grounds for concern about conditions in the heartland of the defeated Ibos. The situation has begun to improve, but careful sources still speak of administrative chaos and hunger in the southern portion of the final rebel redoubt around Owerri' (zo ook *Peace News* 6-2; *Volkskrant* 26-2). Ook al werd van officiële Britse en Amerikaanse regeringszijde, evenals door de Paus, bewondering uitgesproken voor de hulp die de Nigeriaanse instanties verleenden (*Guardian* 11-2; *IHT* 9-2; *AFP* 1650, 11-2), de voedselaanvoer en distributie bleven onvoldoende. Transport bleef een van de grootste problemen, temeer daar het in tact gebleven vliegveld Uli in het hart van het kwashiorkor-gebied niet mocht worden gebruikt (en nu, naar uit betrouwbare bron werd vernomen, zelfs wordt vernield). Hoewel buitenlandse journalisten, ook nog ten tijde van dit schrijven, geen vergunning kregen de getroffen gebieden te bezoeken, kwamen er toch regelmatig tegenstrijdige berichten door over de toestand aldaar. En op grond daarvan commentarieerde de *Guardian* op 18-2: 'Reports that many are still starving are more convincing than that they are not'. Desondanks kondigde het Nigeriaanse Rode Kruis op 2 maart aan, dat de hulpverlening diezelfde maand zou worden beëindigd, en dat het rehabilitatiewerk zou worden overgedragen aan de regering van de deelstaat. Maar diezelfde dag verscheen in de *Nigerian Tribune* een artikel van de pedagoog en publicist Tai Solarin (zie ook *KvA* 1970/I, p. 19), waarin het hulpverleningswerk vergeleken werd met 'feeding an elephant with a toothpick' (aangehaald door *Times* 3-3 en *Guardian* 6-3). Volgens hem zou de Oostcentrale staat uitsterven als de hulpverlening overgelaten werd aan de federale regering en het Nigeriaanse Rode Kruis. Uit de door hem gebruikte cijfers blijkt dat zijn bezorgdheid niet ongegrond was. Ook uit andere bron wordt dit bevestigd. Zo hadden Nixon's waarnemers berekend, dat in de eerste twee maanden na de oorlog 76 000 ton voedsel moest worden aangevoerd voor de oorlogsgebieden, maar volgens de meest optimistische rapporten streefde het Nigeriaanse Rode Kruis naar 18 000 ton per maand, terwijl erop gewezen werd, dat door de manier van distribueren grote gebieden werden overgeslagen (*Guardian* 6-3). In de eerste week na de ineenstorting van Biafra was geen voedsel aangevoerd; in de laatste week van januari was 1598 ton aangevoerd voor 1,3 miljoen mensen; in de eerste week van februari was 2307 ton aangevoerd voor 2,8 miljoen mensen en in de tweede week 3125 ton voor 2,8 miljoen mensen (*Peace News* 27-2).

Volgens andere berichten is de toestand niet somber meer. Zo schreef Jim Hoagland in de *Guardian* van 16 maart dat er vooruitgang is geboekt, al meldt hij ook, dat volgens de beste schattingen slechts de helft van het benodigde voedsel zijn bestemming bereikt. En het Rode Kruis maakte bekend die week naar schatting drie miljoen mensen gevoed te hebben met 2807 ton (het RKK hield niet op 31 maart op, maar kondigde aan in ieder geval door te zullen werken tot eind april of mei, hetgeen op 2 mei weer werd uitgesteld tot eind juni – *AFP* 1673, 5-5). Volgens een Amerikaanse adviseur voor de hulpverlening in zijn rapport aan de Nigeriaanse autoriteiten, moet dit aantal opgevoerd worden tot 4500 ton per week (*AFP* 1659, 13-3). Over de cijfers bestond overigens nauwelijks verschil van mening, wel over de interpretatie. Volgens de ene ooggetuige was er wel sprake van honger, maar niet van 'starvation' (*Guardian* 17-3), maar een andere ooggetuige schrijft (in *Observer* 22-3) over 'an appalling relief food situation' (een week later in hetzelfde blad door een andere ooggetuige weer tegengesproken). Een teruggekeerde Britse arts verklaarde dat in de komende regentijd van zes maanden duizenden van honger zullen omkomen tenzij een massale en effectieve campagne wordt gevoerd. Hij berichtte dat voorraden verrotten op de kades van Port Harcourt: 'The food seems to be coming in well enough, but there is a tremendous distribution problem' (*Guardian* 25-3). Weer een andere ooggetuige verklaarde (eveneens in de *Guardian* van 13 en 14-4) dat de federale regering een goed begin heeft gemaakt, maar dat een overhaaste overdracht aan plaatselijke instanties zal leiden tot de ineenstorting van het voedselprogramma. Diezelfde week verklaarde een Amerikaanse arts, dat het aantal sterfgevallen wegens honger sinds het einde van de oorlog maximaal 50 000 bedroeg (*IHT* 14-4). (Uit Nigeriaanse regeringscijfers blijkt dat de totale bevolking na het einde van de oorlog ongeveer drie miljoen mensen omvat en dat het Nigeriaanse Rode Kruis aan ongeveer twee miljoen mensen voedsel verschaft).

De Rehabilitatiecommissie van de Oostcentrale staat kondigde op 9 april in Enugu aan, dat de voedseldistributie gestaakt werd en dat mensen zonder werk de hoofdstad moesten verlaten, want de aanwezigheid van 'squatters' in openbare gebouwen en buitenlandse handelshuizen werkte afschrikwekkend op de buitenlandse investeerders (*Guardian* 11-4). Dit besluit werd genomen ondanks het feit, dat functionarissen van deze commissie op 31 maart nog verklaard hadden, dat duizenden Ibo's binnen een maand met dringende voedseltekorten zouden zitten aangezien zij geen geld hadden. Het betreft hier voornamelijk daklozen, die wachten om weer opgenomen te worden in hun vroegere werkkring (industrie, handel, overheidsdiensten, *AFP* 1668, 17-4). En zo blijven de berichten tegenstrijdig: volgens de ene groep wordt de situatie snel normaal, volgens de andere is de toestand ernstiger dan ooit. Een verklaring van die tegenstrijdigheid zou kunnen zijn, dat eigenlijk alleen maar ambtenaren, officiële bezoekers, diplomaten e.d. de getroffen gebieden mogen bezoeken, terwijl de onafhankelijke buitenlandse pers en zelfs de in Nigerië gestationeerde correspondenten daarvoor geen vergunning krijgen. Bovendien komen de meeste bezoekers niet buiten de steden en dorpen aan de hoofdwegen, die met de auto bereikbaar zijn. Nigeriaanse journalisten gaan de hongergebieden niet in of schrijven er niet over uit voorzichtigheid, 'in a country where journalists are picked up by the security police virtually every week' (*AFP* 1665, 7-4).

De enige Nigeriaanse journalist, die dit gevaar trotseert (en signaleert bijv. in *'The People'* vol. 2 nos. 4/5, mei 1970, p. 27), is de hierboven genoemde Tai Solarin, die drie reizen door het getroffen gebied maakte met voedsel, kleding, zaai- en pootgoed. Volgens hem betekent het staken van de inadequate hulpverlening 'to pass the death sentence on the people whose chance of survival as things are at the moment is very slim' (*Nigerian Tribune* 4-5). Solarin verwijt de Nigeriaanse pers, radio en televisie dat zij de bevolking hebben bedrogen door de waarheid over de toestand in het voormalige Biafra te verzwijgen. In een open brief aan de vrouwen van West-Nigerië en Lagos (invloedrijke pressiegroepen) rekent hij voor dat volgens voedingsdeskundigen 1600 ton voedsel per week nodig is voor Owerri, hetgeen wegens tekorten werd gereduceerd tot 820 ton en nu, volgens Solarin, weer is gehalveerd tot 400 ton. Hij gelooft niet dat het Rode Kruis of regeringsinstanties Owerri zullen kunnen redden; alleen een massale actie door het Nigeriaanse volk, dat te lang onwetend is gehouden, kan de anders ten dode opgeschreven gebieden nog redden en de eenheid van het land herstellen, aldus de Westnigeriaanse publicist Tai Solarin.

De federale regering heeft tijdens de oorlog geweigerd rechtstreekse hulpverlening aan de afgescheiden Oostnigeriaanse deelstaat goed te keuren. Na de ineenslorting verboden de Nigeriaanse autoriteiten de bestaande hulpverlenende instanties hun werk voort te zetten, aangezien het Nigeriaanse Rode Kruis dat werk effectief zou kunnen overnemen. De regering in Lagos heeft daarbij het eigen prestige kennelijk zwaar laten wegen en ook het besluit van het Nigeriaanse Rode Kruis de werkzaamheden eind juni te staken is waarschijnlijk om soortgelijke prestigeredenen genomen en, zo wordt uit betrouwbare bron vernomen, tegen de uitdrukkelijke wil van het personeel te velde in. (Maar toen Sir Adetokunboh Ademola als president van het Nigeriaanse Rode Kruis op 2 mei bekend maakte dat de werkzaamheden eind juni zouden worden gestaakt aangezien er vrijwel een eind was gekomen aan de noodtoestand, ontkende hij, dat dit besluit was genomen onder druk van de regering; *AFP* 1673, 5-5). Gowon had al op 20 april verklaard dat de hulpverlening effectief was gebleken en dat van het probleem alleen nog restte de hervatting van de economische activiteit en resettlement van de bewoners (*AFP* 1669, 21-4). Dit officiële regeringsoptimisme is, ondanks alle begrip dat er voor kan worden opgebracht, niet zonder gevaar, zoals de *Guardian* op 6-3 schreef: 'It is in General Gowon's political interest to think again. Biafra's secession was precipitated by the 1966 massacres of Ibo in Northern Nigeria - from which Biafrans concluded that a federation unable to assure them security could have no claim on their allegiance. If they now feel that Lagos cannot prevent them from starving they might once again draw the same conclusion'. Het staken van de voedselhulp zou, volgens Tai Solarin in de *Nigerian Tribune* van 11 mei 'literally mean a deliberate effort to devitalize a whole ethnic group'.

De situatie in het voormalige Biafra wordt bovendien bemoeilijkt door het feit, dat nog steeds niet begonnen is met de inruil van het Biafraanse geld, terwijl achterstallige salarissen niet of slechts ten dele worden uitbetaald. Daar komt nog bij, dat de rehabilitatie minder vlot verloopt, dan was aangekondigd. Het politiepersoneel, dat in Biafraanse dienst is gegaan, werd en bloc ontslagen. Ook de Biafraanse militairen, die vroeger geen deel uitmaakten van het federale leger, zijn werkloos. Vele Biafraanse ambtenaren, die zich in Enugu hebben gemeld, zijn met verlof gestuurd.

Anderen, die naar Lagos terugkeerden, kregen te horen, dat zij 'clearance' moesten krijgen van de federale autoriteiten in de Oostcentrale staat voordat zij hun oude positie weer zouden kunnen innemen (*Observer* 22-3). De autoriteiten van de Riverstaat (met de voornamelijk door Ibo opgebouwde stad Port Harcourt) verklaarden dat Ibo niet langer welkom zijn in de staat (*Guardian* 18-2). En het aantal Ibo's, die naar hun bezittingen in West- en Noord-Nigerië zijn teruggekeerd, is klein (*Guardian* 21-3). Hun wantrouwen tegen de federale intenties moge ongegrond zijn, het wordt in feite gevoed door de practijk. klr

een Senegalese zwaluw

In 1963 kwam ook Senegal onder presidentiële alleenheerschappij er er volgden voor het land enige jaren van politieke rust. Ook 's lands problemen bleven rustig voortbestaan, zoals de snelle bevolkingsgroei, landbouw als voornaamste bron van inkomsten in afhankelijkheid van seizoen en buitenlandse vraag, landvlucht en verstedelijking, het westerse bedrijf in buitenlandse handen. Het was dan ook niet alleen een beroering aan de oppervlakte, toen tenslotte in mei 1968 onrust onder studenten en de vakbonden de rust verbrak. Een meer dan louter symptomatische behandeling leek noodzakelijk.

Jongere politieke toekijkers, verenigd in een *Club 'Nation et Développement'*, welke naam hun belangstelling duidelijk aangeeft, stelden een diagnose. Alleenheerschappij betekende dat eigenlijk niemand meer voor zijn fouten verantwoordelijk was. De *Union Progressiste Sénégalaise*, enig toegelaten partij, trok zich de kritiek aan, waarna de oplossing gezocht werd in een grondwets-herziening. Bij de indiening van het daartoe strekkende ontwerp in de nationale raad van de UPS sprak president Senghor van 'decentralisatie en deconcentratie van bevoegdheden, opdat iedere Senegalees, op de ministeries, in de regionen, de departementen, de plattelandsgemeenten en de gehuchten verantwoordelijk kan zijn'. 'Prendre ses responsabilités' zou men de slagzin van de herziening kunnen noemen, die bij referendum op 22 februari aan de Senegalezen voorgelegd werd; 1,2 miljoen van de 1,3 miljoen ingeschreven kiezers stemden voor, terwijl in de gelijktijdig gehouden regionale en gemeenteraadsverkiezingen eenzelfde percentage zich voor de UPS-lijsten uitsprak. De veranderingen in de grondwet komen op het volgende neer.

De president, wiens ambtstermijn vijf jaar bedraagt, is nu slechts eenmaal herkiesbaar. Deze bepaling wordt echter eerst met de volgende ambtstermijn van de zittende president van kracht. De 63-jarige Senghor kreeg daarmee nog acht jaar de tijd, die hij echter naar eigen zeggen niet vol wil maken. Zeker de belangrijkste wijziging betreft de taak en bevoegdheden van de president. Hij blijft 'hoeder van de grondwet', maar dan volgt: 'hij stelt het beleid van de natie vast, dat de regering uitvoert onder leiding van de eerste minister'. Deze premier is de nieuwe figuur, niet te vergelijken met de premier die na het conflict van 1962 uit de grondwet verdween. Wel contrasigneert hij, al dan niet met andere regeringsleden, maar wat uitsluitend aan de president is voorbehouden wordt ook door hem alleen getekend. Daartoe behoort het bevel over en benoemingen in de strijd-

krachten, die in het conflict van 1962 de zijde van de president kozen. Van tweehoofdigheid, zoals de president de grondwet van 1960 karakteriseerde, is inderdaad geen sprake.

Een president die de tijd heeft om zich terug te trekken, een premier die verantwoordelijk wordt zonder dat aan de macht van de president noemenswaard getornd wordt, het vormt wel een bescheiden begin van inperking van de alleenheerschappij. De zwaluw die deze seizoensverandering aankondigt is de vijfendertigjarige Abdou Diouf, buiten Senegal nog onbekend, die zich tot dusver onderscheiden heeft door briljante studie, grote werkkraft en politiek zorgvuldig op de achtergrond blijven. Zijn loopbaan in overheidsdienst bracht hem ook aan het departement van de president zodat hij als 'nourri dans le sérail' mag gelden en in Senegal dan ook algemeen als Senghorsk toekomstige opvolger wordt beschouwd. Als minister van het nationale plan voordat hij premier werd, zijn hem de moeilijkste problemen van het land niet onbekend gebleven, zodat 'prendre ses responsabilités' voor hem inderdaad een zware inhoud zou kunnen krijgen. **pae**

Sierra Leone Bij de gemeenteraadsverkiezingen, die op 4 april in Freetown werden gehouden, stemden meer dan 75% van de 60 000 kiezers op het *All People's Congress*, de regeringspartij van minister-president Siaka Stevens. Bij onlusten, die tijdens de verkiezingscampagne voorkwamen, verloren drie personen het leven en werden verscheidene anderen gewond, toen op 23 maart aanhangers van de oppositiepartij, de *Sierra Leone People's Party*, SLPP, slaags raakten met APC-aanhangers.

Op 18 april werden door het Supreme Court doodvonnissen uitgesproken tegen de vroegere chef-staf, brigade-generaal David Lansana, drie andere officieren en zes hoge functionarissen van de vroegere SLPP-regering van Sir Albert Margai. Zij waren schuldig bevonden aan hoogverraad en samenzwering na de verkiezingen van 1967. Twee anderen werden tot zeven jaar gevangenisstraf veroordeeld. De beschuldiging van hoogverraad werd tegen Lansana ingebracht, toen hij een straf van vijf jaar gevangenis uitzat wegens de onrechtmatige arrestatie van regeringsfunctionarissen. In het proces, dat vijftien maanden duurde, werden meer dan 200 getuigen gehoord. De vroegere procureur-generaal Berthan Macauley, maakte als eerste gebruik van de mogelijkheid om binnen 21 dagen in beroep te gaan tegen de vonnissen. Volgens de Nigeriaanse *Daily Times* waren de vonnissen 'atrocious and completely out of tune'. In een hoofdredactioneel commentaar werd van minister-president Siaka

Stevens gevraagd de vonnissen onmiddellijk te herzien 'in the name of humanity and civilisation', want Lansana's politiek gemotiveerde daad had, volgens het commentaar geen bloedvergieten met zich mee gebracht, terwijl dat wel het geval was geweest met de vroegere Biafraanse leider Odu-megwu Ojukwu 'who incurred the admiration and encouragement rather than displeasure of the examiner and ex-trade unionist Siaka Stevens'.

Ter gelegenheid van de negende verjaardag van de onafhankelijkheid op 27 april verklaarde premier Stevens voor de radio, dat voordat Sierra Leone een decade van onafhankelijkheid viert 'the last link of the pre-independence era will have been broken'. Deze opmerking werd beschouwd als een aanwijzing, dat Sierra Leone volgend jaar een republiek zal worden.

Op 2 februari begonnen de onderhandelingen in Freetown, om te komen tot een regeringsaandeel van 51% in de diamant en andere mijnmaatschappijen (zoals ijzer- en bauxietmijnen), die tezamen 75% van de uitvoer opleveren.

De uitbreiding van de Queen Elisabeth II-haven, die zes miljoen pond heeft gekost, werd op 5 februari geopend in aanwezigheid van de Franse minister van handel, Jean-Marie Bailly. Minister-president Stevens preees het technisch kunnen van de Franse firma's, die het project hadden uitgevoerd en waarschijnlijk zullen worden aangehouden voor andere projecten.

midden-afrika

Centraalafrikaanse Republiek President Jean-Bedel Bokassa heeft op 4 februari een wijziging in de samenstelling van zijn kabinet bekendgemaakt. Tal van ministers zijn naar andere posten overgeplaatst. Slechts een derde van de achttien leden van het kabinet heeft zijn portefeuille gehouden.

Er zijn twee nieuwe ministeries bijgekomen, dat van organisatie en planning voor jeugdzaken en dat voor materieel, bouwnijverheid en huisvesting. De president zelf is nu minister van defensie en minister van voorlichting. Madame Frank is als staatssecretaris voor sociale zaken direct verantwoordelijk aan de president. Zij is de eerste vrouw die deel uitmaakt van de regering.

De Centraalafrikaanse regering heeft op 6 april beschikt dat diplomatieke vertegenwoordigingen, buitenlandse culturele centra en burgerlijke of religieuze groeperingen alle films en ander documentatiemateriaal waarin 'propaganda wordt gemaakt voor oorlog of voor buitenlandse politieke ideologieën', alleen maar mogen vertonen of verspreiden met goedkeuring van de nationale autoriteiten. President Bokassa van de Centraalafrikaanse Republiek heeft op 11 april voor de Egyptische televisie verklaard dat Israël zijn strijdkrachten moet terugtrekken uit de bezette Arabische gebieden, 'daar dit de enige mogelijkheid is om een wereldoorlog te voorkomen'. President Bokassa gaf als zijn mening dat een 'staakt het vuren' alleen kan worden gerespecteerd als deze gebieden aan hun rechtmatige eigenaars zijn teruggegeven. T.a.v. interafrikaanse problemen zei de president dat het er in de eerste plaats om ging, de dekolonisatie van het continent te bewerkstelligen. Bokassa zei dat de Afrikaanse staten naar zijn mening een plan moesten opstellen voor een dekolonisatie van Afrika met geweld.

In het gemeenschappelijke communiqué dat na het bezoek van president Bokassa aan Egypte door beide regeringen is uitgegeven, werd aangekondigd dat president Nasser van Egypte de uitnodiging heeft aanvaard, een bezoek te brengen aan de Centraalafrikaanse republiek. Verder is nauwere samenwerking tussen Egypte en de Centraalafrikaanse republiek aangekondigd 'bij de afweer van

imperialistische en neo-kolonialistische manoeuvres'. Beide staatslieden verklaarden de OAU met alle krachten te zullen steunen en de uitvoering van de resoluties der organisatie van Afrikaanse volken te helpen bevorderen.

'De Centraalafrikaanse Republiek heeft Oost-Duitsland erkend en zal een liberale buitenlandse politiek voeren, zoals Soedan' heeft de president van de Centraalafrikaanse Republiek, Jean Bedel Bokassa in april bekendgemaakt. Tijdens een particulier bezoek aan Soedan heeft Generaal Bokassa zijn handtekening gezet onder het protocol tot erkenning van Oost-Duitsland. Dit gebeurde in het republikeinse paleis in Chartoem in tegenwoordigheid van de Soedanese president, generaal Gaafar Numeiry en de Oostduitse ambassadeur in Soedan.

Congo-Brazzaville In de nacht van 22 op 23 maart scheen het aanvankelijk alsof een staatsgreep een einde had gemaakt aan het bewind van het staatshoofd majoor Ngouabi van de Volksrepubliek Congo.

Vroeg in de morgen op de 23ste meldden telegrammen naar Kinshasa, dat de regering was omvergeworpen en majoor Ngouabi gearresteerd. Radio-Brazzaville deed een beroep om hulp op Congo-Kinshasa, Gaboen en de Centraalafrikaanse Republiek, zo werd gemeld.

Later op de morgen kwam echter een volkomen ander beeld van de situatie naar voren. De militaire attaché van Brazzaville's ambassade in Parijs, kapitein Ondoko, kon, na een telefoongesprek met majoor Ngouabi, formeel ontkennen dat de staatsgreep succes zou hebben gehad. Het bleek daarbij ook dat 'staatsgreep' een te groot woord was voor wat in feite was gebeurd: de voormalige luitenant Kikanga, al in absentia ter dood veroordeeld en die als vluchteling in Kinshasa woonde, bleek aan het hoofd van een groepje aanhangers Brazzaville te zijn binnengekomen en de radiozender enkele uren te hebben bezet voor hij werd gevangengenomen door het nationale volksleger. Volgens verschillende bronnen zou luitenant Kikanga in een vuurgevecht bij het radiostation de dood heb-

ben gevonden. Later op de morgen kwam majoor Ngouabi zelf voor de microfoon en verklaarde: 'De imperialisten hebben gefaald en zullen altijd falen.' (De laatste poging om de regering-Ngouabi omver te werpen dateerde van November 1969.) De mislukte staatsgreep schijnt te zijn geleid door een voormalige aanhanger van abbé Youlou. Al enige dagen voor de gebeurtenissen van 22 maart hadden geruchten in Brazzaville gecirculeerd als zou een staatsgreep op handen zijn. Er werd ook verteld dat er moeilijkheden waren die de Congolese arbeiderspartij sterk hadden verdeeld. In een communiqué dat na een speciale zitting van het centrale partijcomité werd uitgegeven, heette het: 'De krachten van de reactie zijn koortsachtig bezig twist te zaaien onder de gelederen van de revolutionairen door het verspreiden van valse geruchten en het verwarren van de openbare mening.' En verder: 'In het revolutionaire Congo is maar één soort staatsgreep mogelijk: die van de reactie.' Radio-Kinshasa meldde eind maart dat er inderdaad troebelen geweest waren in Brazzaville. 'Het feit', aldus deze uitzending in het buurland, 'dat de goede naam van Congo-Kinshasa in deze ondoorzichtige zaak gemengd werd, berust op verzinsels.' Radio-Brazzaville heeft op 24 maart bekendgemaakt dat de situatie weer volkomen normaal was. Volgens AP zouden 63 mensen als gevolg van schermutselingen in en om de hoofdstad het leven hebben verloren. Volgens officiële berichten zijn in Brazzaville drie militairen ter dood veroordeeld en op 29 maart geëxecuteerd voor hun aandeel in de gebeurtenissen, n.l. kapitein Albert Miaouama, chef-adjutant van de gendarmerie André Nkoutou en sergeant Jean-Marie Mengo. Vijf andere doodvonnissen werden in absentia van de veroordeelden uitgesproken, waarvan dat voor de voormalige minister van defensie, kapitein Augustin Poignet.

In een decreet van de regering is op 8 april bekendgemaakt dat alle vliegvelden, wegen, veerponten, bruggen en benzinstations die particulier eigendom zijn, door de staat zijn overgenomen. Dit is de eerste actie van een groot programma tot nationalisatie van eigendommen.

De regering doet moeite ook op andere wijze haar greep op de economie van het land te versterken,

n.l. door het ontslaan van traditionele hoofden en hun vervanging door hoofden die zijn gekozen door cellen van de leidende arbeiderspartij. Deze laatsten zullen dorpen besturen onder de supervisie van regeringscommissarissen, districtshoofden en partijleiders. In een circulaire aan deze ambtenaren heeft het ministerie van territoriaal bestuur gezegd dat het doel van de regering was, een kader te vormen om de levensstandaard in de agrarische gebieden op te voeren. In de circulaire werd verder gezegd dat in bepaalde gebieden dorpen verspreid waren gebouwd als gevolg van de willekeur van incompetenten stamhoofden die tegen de vooruitgang gekant waren. De vrees voor hekserij en de afwezigheid van collectieve organisaties staan in veel gevallen een ontwikkeling in de weg, zo werd gezegd. Op 8 april is bekendgemaakt dat een Oostduitse legatie in Brazzaville is geopend. Op 14 mei is een legatie van Congo-Brazzaville te Berlijn haar poorten geopend. In een interview dat de chef van de Oostduitse legatie, Richter, aan de pers heeft gegeven, zei hij dat Congo-Brazzaville de eerste zwart-afrikaanse staat was die betrekkingen met Oost-Duitsland had aangeknoopt.

Jaques Debret, zich noemende Debreton, is op 17 februari vrijgelaten. Hij was gearresteerd en tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld in 1969 omdat hij een jaar daarvoor zou hebben getracht de regering van president Massemba-Débat omver te werpen. Hij werd algemeen als een fantast beschouwd.

Congo-Kinshasa President Tombalbaye van Tsjaad is op 25 februari in Kinshasa aangekomen om met president Mobutu enkele problemen te bespreken die samenhangen met de Unie van Centraalafrikaanse Staten (UEAC).

Wat de mislukte pogingen van Centraalafrikaanse staten om tot conferenties te komen betreft, zei president Tombalbaye dat de bijeenkomsten te Jaoendee, Fort Lamy en Garoua hun nut hebben gehad voor de terugkeer van de vrede in Centraal-Afrika. De president zei erop te hebben aangedrongen dat de presidenten Ngouabi en Mobutu een eind maken aan de propagandaoorlog tussen hun landen.

Omstreeks 300 Congolese vluchtelingen die sedert

1965-'66 in Zuid-Soedan leven, waar ze een toevlucht hebben gezocht tijdens de opstand van Mulele, zijn naar hun vaderland teruggekeerd. In totaal bevinden zich 7 000 Congolezen in Soedan. Krachtens een overeenkomst die in 1967 tussen Congo en Soedan is getekend, zullen de vluchtelingen van beide landen langzamerhand worden uitgewisseld. Er bevinden zich namelijk meer dan 60 000 Soedanese vluchtelingen in Noord-Congo, waar het bureau van de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) hen verzorgt. Congo-Kinshasa heeft op 6 april aangekondigd een einde te zullen maken aan de radio-oorlog met de Congolese volksrepubliek (Brazzaville), zo is per radio bekendgemaakt.

Gaboen Op 3 april heeft president Albert Bongo van Gaboen zijn regering – om der wille van de doelmatigheid – van 26 tot 22 portefeuilles gereduceerd. Vier ministers en een staatssecretaris zijn aan deze stroomlijning van het regeringsapparaat ten offer gevallen.

In Libreville verluidt dat nog een verdere inkrimping van het kabinet ophanden is. Er zullen meer technische deskundigen worden aangesteld dan politici. Op 7 juli zullen de president en zijn echtgenote een officieel bezoek aan Frankrijk brengen, op uitnodiging van president Pompidou.

Tsjaad De terugtrekking, nog in dit jaar, van Franse troepen uit Tsjaad is begin maart aangekondigd door de Franse minister van defensie, André Fanton. De minister herhaalde vroegere verklaringen van andere leden der regering dat de actieve Franse militaire interventie als een beperkte actie moest worden gezien, die werd ondernomen ter uitvoering van een overeenkomst tussen de twee landen. Deze verklaring was het antwoord op een manifest van zestig Franse intellectuelen, onder wie Jean-Paul Sartre en Marguérite Duras, die protest hadden aangetekend tegen de Franse interventie in Tsjaad en die de publieke opinie in Frankrijk ertoe hoopten te brengen, terugtrekking van de Franse troepen uit Tsjaad te eisen. President Tombalbaye zei in een interview dat een overhaast besluit tot een massaal terugtrekken van Franse troepen 'betreurenswaardig' zou zijn. Hij zou Franse militaire

hulp op prijs stellen tot het tijdstip waarop het Tsjaadse leger werkelijk operationeel is.

Nog belangrijker acht Tombalbaye echter de hulp bij de bestuurlijke hervorming die van Franse zijde aan zijn regering wordt verleend. 'Zelfs als Frankrijk zijn militaire bijstand beperkt', aldus de president, 'hebben we altijd nog Franse hulp nodig bij de opleiding van geschoold kader, dat niet alleen over de bestuurscapaciteiten maar ook over de ethnologische kennis beschikt die nodig is om in een land als dit iets te bereiken. Langzaam' zo zei president Tombalbaye verder, 'wordt de orde in dit land hersteld. Met gouverneur Lami hebben we 49 groepen van zelfverdediging tegen de bandieten kunnen formeren. Dit systeem blijkt goed te volendoen. In de toekomst zal bestuurshervorming prioriteit hebben.' In Parijs werden de volgende verliezen bekendgemaakt van het Franse leger, van de Tsjaadse troepen en van de rebellen. Fransen: negen doden en 37 gewonden. Tsjaadse leger: 44 doden, 88 gewonden, vijf vermisten. Opstandelingen: 1454 doden, 221 krijgsgevangenen terwijl 219 opstandelingen de strijd tijdig hadden opgegeven, gebruikmakend van de amnestiebepalingen. Enkele weken na de verschijning van dit rapport werd opnieuw gemeld dat enige Franse militairen waren gesneuveld.

Op 8 maart heeft radio-Tsjaad bekendgemaakt dat een der belangrijkste Moslimhoofden, Faki Isain Ibn Idioma, zich had overgegeven aan de regeringstroepen. Hij heeft over de radio een beroep gedaan op de andere rebellen naar hun dorpen terug te keren om samen te komen tot de opbouw van een verenigd Tsjaad. Hij zei dat de regering had besloten al diegenen die bij de opstand betrokken waren geweest, amnestie te verlenen. Op 13 maart zijn interviews op de Franse onafhankelijke radio Europa no. 1 uitgezonden, waar onder meer Michel Honorin, leider van de *Gamma agency group* het woord heeft gevoerd, die iets later in 1970 in Tsjaad is gearresteerd. In een dezer interviews zei de Sultan van Tibesti dat het nieuwe bewind (dat wil zeggen het bewind van Tombalbaye na de onafhankelijkheid) in Fort Lamy dingen heeft gedaan die de bewoners van Tibesti nooit hebben ervaren tijdens het bestuur van de Fransen. Dit, aldus de 68-jarige leider van de Toeboe in Noord-Tsjaad,

was de reden waarom hij in opstand was gekomen. De sultan heeft enige tijd geleden de wijk genomen naar Libië.

De leider van het Nationale Bevrijdingsfront (FROLINAT), Dr. Abba Sidick, noemde zijn groep 'geen politieke partij maar een militaire en politieke organisatie met het doel, de huidige regering van Tsjaad ten val te brengen. De onafhankelijkheid heeft het naar boven komen van middelmatigen mogelijk gemaakt' zei Dr. Sidick, die verder verklaarde van mening te zijn dat de onderdrukking het sterkst was in Moslim-gebieden in het Noorden en Oosten van het land (bedoeld zijn Tibesti, Borku etc.). Hij ontkende dat zijn organisatie hulp van buiten zou ontvangen.

President Tombalbaye die het regeringsstandpunt vertegenwoordigde, vertelde voor de microfoon dat Sidick naar zijn mening 'een politiek dwaallicht' was. Tombalbaye beschuldigde Sidick ervan, niet de moeite te hebben genomen een duidelijk politiek programma op te stellen. 'Voor de Moslim-bevolking van Tsjaad is deze man een volslagen onbekende' voegde hij eraan toe. 'Als Sidick werkelijk de leider is van een revolutionaire beweging, die hij voorgeeft te zijn, zou hij nu zelf in Tsjaad zijn om aan het hoofd te staan van zijn troepen, in plaats van zijn tijd in buitenlandse hoofdsteden door te brengen,' aldus president Tombalbaye. Generaal Contadellas tenslotte, de commandant van de Franse troepen in Tsjaad, zei dat er niet van een georganiseerde en geunifieerde rebelle kon worden gesproken. 'De groepen die tegen de regering in opstand zijn, bezitten geen enkele vorm van coördinatie.' Te oordelen naar de ontwikkeling van de militaire operaties verwachtte ook Contadellas een langzaam terugtrekken van Franse strijdkrachten in de jaren '70 en '71. Wel kondigde hij aan dat zelfs als de orde zou zijn hersteld, enkele Franse eenheden in Tsjaad zouden blijven. De Centraalafrikaanse republiek heeft op 23 maart Tsjaadse staatsburgers uitgewezen wegens subversieve activiteiten. De regering van Tsjaad heeft haar 'warme dank' betuigd aan de Centraalafrikaanse republiek voor deze medewerking.

Op een nationale economische conferentie die van 14 tot 19 april in Fort Lamy is gehouden, heeft president Francois Tombalbaye vele van de 300

gedelegeerden, waaronder tal van Fransen, tegen zich in het harnas gejaagd door iedereen op te wekken, 'hun lethargie van zich af te schudden en op actiever wijze deel te nemen aan de bijeenkomsten.' Aan buitenlandse deskundigen en vertegenwoordigers van hulpverlenende organisaties heeft hij later gevraagd, 'zich niet met de eigenlijke politiek van het land in te laten.' Als ze het niet eens konden zijn met projecten van de regering, konden ze altijd desgewenst vertrekken en voor dit vertrek uiteenzetten waarom ze wilden gaan. 'Ik wil hen echter verzoeken' aldus Tombalbaye, 'hun ogen te sluiten voor de fundamentele politieke structuur van het land.'

Al eerder had hij iets gezegd over 'de grote menigte deskundigen'. Ook deze uiting had naar verluidt enig ressentiment onder velen der aanwezigen, onder wie veel Fransen, gewekt.

De president zei bij het sluiten van de bijeenkomst dat de regering, die tijdens het congres aan sterke kritiek had blootgestaan, nieuwe oplossingen voor sommige problemen moest vinden. Hij noemde katoen niet de enige rijkdom van Tsjaad, daarbij wijzend op het bestand aan vee. Eerder had de conferentie rapporten gehoord dat de katoenogsten klein waren en van slechte kwaliteit en dat runderen nog altijd in grote hoeveelheden over de grens naar Nigerië werden gesmokkeld.

Tombalbaye heeft het voorstel gedaan, een veterinaire instelling op te richten om de jongere leden van nomadenfamilies nieuwe methoden in de veehouderij en veefokkerij bij te brengen. Hij verklaarde dat de administratieve hervormingen in het land, waar ook Franse adviseurs een aandeel in hebben gehad, gericht waren op het vinden van oplossingen om aan de ontevredenheid van de massa in Tsjaad een einde te maken.

In resoluties hadden de gedelegeerden de oorzaken van de gedeeltelijke mislukking van het eerste vijfjarenplan geanalyseerd en gevraagd, met het tweede vijfjarenplan prioriteit te verlenen aan projecten waar geen geld aan zou worden verloren en die niet al te moeilijk zouden zijn te financieren. Verder zijn aanbevelingen gedaan tot het aanvragen van een lening bij het Europese Ontwikkelingsfonds voor de aankoop van kunstmest, insecticiden en

landbouwmachines. Een tweede lening, zo werd aanbevolen, moest bij de wereldbank worden aan-

gevraagd om een experiment uit te voeren in gemechaniseerde landbouw.

oostelijk afrika

Hoger onderwijs Tijdens een bijeenkomst op 25 maart te Nairobi, onder voorzitterschap van president Obote van Oeganda, hebben de drie Oostafrikaanse presidenten besloten drie afzonderlijke universiteiten in het leven te roepen ter vervanging van de nu bestaande *University of East Africa*.

Op 1 juli zullen de drie instituten een afzonderlijk leven gaan leiden. Wel zal een interuniversitaire commissie blijven bestaan, die onderdeel zal vormen van de *East African Community*. Deze commissie zal tot taak hebben, eenheid te bewaren in de eisen voor toelating, de arbeidsvoorwaarden voor de academische staf, de reglementen voor de uitwisseling van studenten en de lesroosters. Ook zullen de eisen die worden gesteld voor het verlenen van graden, met elkaar in overeenstemming blijven.

Vrachttarieven Het door de regering geïnspireerde weekblad *Sunday News*, dat te Dar es Salaam verschijnt, heeft op 5 april gewaarschuwd dat de Oostafrikaanse landen en Zambia er niet aan denken, zich te laten duperen door 'monopolistische profiteurs.' Zij zullen er zonnig toe overgaan, zich te wenden tot scheepvaartmaatschappijen van socialistische staten om de landbouwproducten waarvan ze moeten leven en andere exportgoederen te exporteren. Het blad reageerde aldus op het bericht dat de *East Africa-Far East Freight Conference* had besloten de scheepvaarttarieven van de aangesloten lijnen met 10% te verhogen. *Sunday News* wees er op dat de intergouvernementale Oostafrikaanse commissie voor scheepvaartaanleggenheden, waarin Tanzania, Oeganda, Kenia en Zambia zijn vertegenwoordigd drie jaar lang hadden getracht een gesprek te arrangeren tussen de scheepvaartmaatschappijen en de Oostafrikaanse exporteurs. De eersten hadden echter geweigerd, tot dit gesprek te komen.

Het blad beschuldigt de conferentie (die de Engelse Bank Line, de Japanse ondernemingen Mitsui O Lines, Nippon Yusen Kaisha Ltd. en Royal Inter-ocean Lines omvat) van 'typische kapitalistische arrogantie bij het eenzijdig nemen van dergelijke besluiten. Deze maatschappijen moeten dan ook voorbereid zijn op de consequenties van hun handelen' aldus besluit het blad.

Afar- en Issaland Op de veertiende zitting van de OAU, die van 27 februari tot 5 maart in Addis Abeba is gehouden, heeft de Somalische minister van buitenlandse zaken gezegd: 'De revolutie die het uitroeien van het kolonialisme in Afrika beoogt, heeft ook betrekking op de Somalische kust. Als delegatie van de revolutionaire Somalische regering hebben we gezegd dat, met alle waardering voor het wederzijds begrip dat nu is ontstaan tussen de regering van Somalië en de Franse regering, wij hopen dat dit accoord zal resulteren in onafhankelijkheid voor Afar- en Issaland en dat Frankrijk haar rol in de geschiedenis als kampioene van de vrijheid zal handhaven. Dat brengt mee dat het zich niet tegen de bewoners van de Somalische kust (= bewoners van Afar- en Issaland) zal verzetten als deze hun onafhankelijkheid willen. Tussen de leden der OAU is overeengekomen dat ieder gebied onder koloniaal bestuur hulp zal krijgen en door de OAU zal worden beschouwd als een land dat vecht voor zijn onafhankelijkheid. Dit omvat ook het voormalige Frans-Somaliland. Dit is erkend en aanvaard als een land onder koloniaal bestuur dat vecht voor zijn legitieme vrijheid. Wij verlenen onze steun aan de delegaties uit dit land met bijzondere nadruk. Dit is wat overeen was gekomen met betrekking tot de beweging voor de onafhankelijkheid van Afar- en Issaland.' De leiding van het bevrijdingsfront voor de kust van Somalië heeft op 27 februari de verantwoordelijkheid aanvaard voor

de bomaanslagen die in januari op een terras te Djiboeti zijn gepleegd (*Kroniek van Afrika*, 1970/1). De secretaris van het front, Roble, zei dat zijn organisatie is overgegaan tot directe actie 'daar het Franse koloniale regime geen rekening heeft gehouden met onze wens, de Somalische kust met politieke middelen tot onafhankelijkheid te brengen.' Het blad *Uganda Argus* heeft op 18 maart gemeld dat meer dan 500 van de 2 500 Franse militairen die tegen de Moslimse rebellen in Tsjaad zijn ingezet, haastig zijn overgebracht naar Djiboeti, waar de eisen voor zelfbeschikking in kracht toenemen. Volgens het blad zijn er nu meer dan 4000 blanke soldaten in Afar- en Issaland, een land met niet meer dan 70 000 inwoners, waarvan 10 000 Europeanen zijn. Sinds de bomaanslag die in januari in Djiboeti is gepleegd, hebben Franse troepen alle belangrijke gebouwen en alle ingangen naar de Afrikaanse districten bewaakt. Deze wijken zelf zijn met prikkeldraad afgezet. Gewapend met automatische pistolen patrouilleren de soldaten in de stadswijken waar Somali's wonen, waaronder de krottenwijk Magala, waar de muren uit blik van olievaten bedekt zijn met leuzen van het activistische Somalische bevrijdingsfront. Volgens *Argus* is de luchthaven één groot kamp van parachutisten geworden.

De ministerpresident van Afar- en Issaland, Ali Aref, zou langzamerhand tot het standpunt van zijn radicale mede-Afar Mohamed Kamil overhellen bij het ondersteunen van de eisen tot onafhankelijkheid van de verbannen Issa-leiders. Het volk der Issa zou ertoe neigen, Ethiopië condominium-status te verlenen over de spoorlijn en de haven. Volgens deze berichten zou de Franse Hoge Commissaris, Dominique Ponchardier, verantwoordelijk zijn voor de vergroting van het Franse garnizoen in het land. Djiboeti, dat eens de derde haven in Frans bezit was, na Marseille en Le Havre, heeft zwaar geleden door de sluiting van het Suezkanaal in 1967. In 1965 kwamen er 3074 schepen binnen. In 1969 waren het er minder dan 900.

Armoede en werkloosheid hebben de kloof tussen de Franse en de Afrikaanse levensstandaard nog verbreed en daarmee de aanhang van hen die aan-

sluiting willen bij het radicale, onafhankelijke Somalië vergroot.

Ethiopië Toen een vliegtuig van de Ethiopian Airways op 2 maart Rome wilde verlaten, om via Athene en Beirut naar Addis Abeba te vliegen, ontdekte een veiligheidsambtenaar van de maatschappij een bom in het toilet. De passagiers konden nog tijdig via de nooduitgang naar beneden glijden. De Ethiopiër waagde zijn leven door met de tijdbom in zijn hand 100 meter van het vliegtuig weg te hollen en hem daarop in het gras te werpen, waar het voorwerp tot ontploffing kwam. Onder de passagiers van de Boeing 707 bevond zich o.m. de minister van buitenlandse zaken van Gaboen, Ayoune.

Het *Eritrean Liberation Front* heeft zich voor deze poging om het vliegtuig op te blazen verantwoordelijk verklaard.

Volgens een bericht van Radio Damascus zou op 6 maart een hevig gevecht zijn geleverd tussen guerrilla-strijders van het *Eritrean Liberation Army* en Ethiopische commando's. Volgens deze Arabische bron zouden 27 Ethiopische soldaten zijn gedood terwijl de commandant door de Somalische strijdkrachten zou zijn geëxecuteerd. Eigen verliezen van de guerrilla-strijders werden niet opgegeven. Op 23 maart is een delegatie van een ander bevrijdingsfront dat in Ethiopië zou opereren, het *Liberation Front of Western Somalia* o.l.v. Hoessein Mohamed Sheikh in Koeweit geweest om er steun van de autoriteiten te krijgen voor zijn activiteiten. Ook in januari heeft deze delegatie een bezoek aan Koeweit gebracht, meldt het *Iraqi News Agency*. Het eerste bezoek van de delegatie maakte deel uit van een rondreis door Arabische landen, waarbij Libië, Algerije en Soedan eveneens zijn aangedaan. Keizer Haile Selassie heeft op 7 april een nieuwgebouwd centrum voor de *Ethiopian National Trade Unions Federation* geopend, dat door internationale hulp van vakverenigingen tot stand is gekomen. De bouwkosten van het centrum bedroegen \$ 400 000. Tachtig procent daarvan is gefourneerd door de Amerikaanse AFL-CIO. De Britse regering en de *Internationale Confederation of Free Trade Unions* hebben het meubilair betaald terwijl de

International Labour Organisation de bibliotheek heeft ingericht. *De International Finance Corporation*, onderdeel van de wereldbank, heeft bekendgemaakt \$ 618 000 te zullen bijdragen tot de financiering van een uitbreidingsprogramma (van \$ 5 000 000) van de *Cotton Company of Ethiopia*. Deze grootste katoenweverij en spinnerij van het land is een gemeenschappelijke onderneming van Ethiopische en Japanse zakenlieden.

Kenia Kenia's vice-president en minister van buitenlandse zaken, Njoroge Mungai, heeft op 12 april gezegd dat vijf principes de grondslag zullen vormen voor Kenia's buitenlandse politiek. Dit zijn: goede nabuurschap, niet-gebondenheid aan één der machtsblokken, Afrikaanse eenheid, totale dekolonisatie van Afrika en trouw aan de principes van het handvest der Verenigde Naties. Niet-gebondenheid omschreef Dr. Mungai als 'een positieve politieke aanpak die de grootst mogelijke speelruimte laat voor het onderzoeken van internationale kwesties op hun eigen merites en op grond van dit onderzoek politieke beslissingen te nemen in het belang van Kenia en van de internationale vrede en harmonie. Kenia wijst het denkbeeld af dat een staat het recht zou hebben zijn sociale ideologieën aan andere staten op te leggen. De politiek van de koude oorlog en het vooroordeel zal nooit door Kenia worden gevolgd,' aldus Dr. Mungai.

De secretaris-generaal van de *Kenya African National Union* (KANU), Robert Matano, heeft op 8 april aangekondigd, 'dat Kenia in de toekomst geen gezinnen zal dulden waar moeders en kinderen met elkaar in het Engels spreken en pogingen doen om Engelse manieren en gebruiken over te nemen'. Hij deelde mee dat de partij het plan heeft opgevat Swahili tot de officiële landstaal te maken. Hij keerde zich tegen de huidige situatie waarin er Keniase staatsburgers bestaan die zich alleen in het Engels kunnen uiten. Hij kondigde aan dat president Kenyatta spoedig in een speciale radiouitzending 'operatie Swahili' zou starten. In de toekomst zal het Engels een tweede plaats innemen in het dagelijks verkeer en het hoger onderwijs. Secretaris Matano zei te verwachten dat deze

principes van het door KANU opgestelde plan een wettelijke basis zullen krijgen.

De minister van financiën, Mwai Kibaki, heeft op 15 april medegedeeld dat de Scandinavische landen hun hulp aan Kenia in de periode van het Keniase vijfjarenplan zullen verdubbelen. Na zijn terugkeer van besprekingen over hulpverlening in Groot-Brittannië en Scandinavië vertelde de minister dat Londen had toegezegd, de schuld van Kenia voor de 13,5 miljoen pond sterling die Kenia als compensatie aan voormalige Britse koloniale bestuursambtenaren zou betalen in de vorm van pensioenen etc. te schrappen. Groot-Brittannië zal bovendien 11,5 miljoen pond in de vorm van leningen en giften beschikbaar stellen. Britse technici zullen hulp blijven verlenen aan de ontwikkeling van Kenia. Op een vraag van journalisten of Kenia gehouden was aan Groot-Brittannië tegenprestaties te leveren, deelde de minister mee dat dit geen probleem was daar Kenia toch al 45% van zijn totale import uit Groot-Brittannië betrok. De hulp van de gezamenlijke Scandinavische landen had in de laatste drie jaar in totaal 6 miljoen pond sterling bedragen, deelde minister Kibaki mee.

Vice-president Daniel Arap Moi heeft op 3 april medegedeeld bewijzen in handen te hebben dat Oginga Odinga, leider van de nu opgeheven *Kenia Peoples Union* (KPU) geldelijke steun had ontvangen van de Sovjetunie en andere communistische landen voor zijn partij. De vice-president produceerde fotokopieën van brieven die 'Mr. O. O.' in 1968 zou hebben geschreven, waarin hij de Sovjet-ambassadeur vroeg om \$ 250 000. De vice-president vertelde niet of dit geld inderdaad was overgedragen. Hij zei dat buitenlandse ambassades en in het bijzonder die van de Sovjetunie tijdens het laatste jaar echter alle contact met de KPU hadden vermeden. Ook een voorzitter van de afdeling Nyanza van de KPU, Christopher Olonde, die kortgeleden uit de gevangenis was ontslagen, heeft tegenover de pers onthuld dat Mr. O. O. via hem geld van communistisch China had willen verkrijgen. Olonde vertelde dat hij in 1967 tweemaal een bezoek aan China had gebracht en dat Mr. Oginga Odinga naar aanleiding daarvan 20 000 pond sterling had ontvangen van de *Chinese Society for friendly relations with foreign countries*.

Olondo vertelde dat hij hetzelfde jaar naar Oeganda was vertrokken, maar dat Oginga Odinga 55 000 pond sterling van verschillende buitenlandse mogendheden had ontvangen.

Oeganda Het Oegandase *Cabinet Office* heeft op 24 februari bekendgemaakt dat een onderzoek is ingesteld naar grensincidenten die in de loop van de week daarvoor zijn voorgevallen. Deze incidenten hebben het noodzakelijk gemaakt de veiligheidstroepen in de betrokken gebieden te versterken. Aan de grens tussen Oeganda en Congo zijn ongeveer 300 Congolese vluchtelingen uit een vluchtelingenkamp in Oeganda ontsnapt en hebben illegaal de grens van Congo (Kinshasa) overschreden, waar ze zich bij enkele dissidente groepen hebben aangesloten om een eenheid van het Congolese nationale leger bij Mahagi aan te vallen. Deze aanval is afgeslagen en een deel van de vluchtelingen is weer naar Oeganda uitgeweken, waar de mannen onmiddellijk zijn gearresteerd. Ook aan de grens tussen Oeganda en Soedan bleek het noodzakelijk de grensbewaking tussen beide landen te versterken om te verhinderen dat Soedanese vluchtelingen hun vaderland weer zouden binnentrekken. In Karamoja is een duizendtal veenomaden van het volk der Turkana de grens tussen Kenia en Oeganda overgetrokken en heeft op Oegandees gebied enkele honderden stuks vee gestolen. Twee staatsburgers van Oeganda zijn daarbij om het leven gekomen. Het gestolen vee kon na ingrijpen van de politie echter weer worden teruggebracht.

De vijf mannen die al eerder bekenden verantwoordelijk te zijn voor de aanslag die op 19 december op president Obote is gepleegd, zijn op 5 maart opnieuw voor het *Kampala District Court* verschenen. De *Senior Assistant Commissioner* der CID, M. Hassan, onthulde dat er al sedert juni 1969 een samenzwering heeft bestaan om president Obote van het leven te beroven. Het geld daartoe was uit Londen gekomen. Een laatste bijeenkomst was gehouden ten huize van Nalinya Ndagire, een zuster van de wijlen de Kabaka van Boeganda. Bij deze bijeenkomst was een advocaat uit Kampala aanwezig geweest die leider was van een politieke partij die nu werd omschreven als een vereniging

die een gevaar opleverde voor de vrede en de orde in Oeganda. In de loop van 1969 hebben de samenzweerders illegaal wapens uit Londen geïmporteerd. De mannen die tenslotte op 19 december tot actie zijn overgegaan waren allen Baganda (inwoners van het voormalige koninkrijk Boeganda). AFP meldt dat de leider van de samenzwering een 62-jarige geestelijke zou zijn, Erisa Sebaly Kasasa. De officier van justitie heeft hem ervan beschuldigd, zijn huis ter beschikking te hebben gesteld voor de bijeenkomst waar uiteindelijk tot de moord werd besloten. Kasasa, aldus de officier van justitie, zou hebben gezegd, priester te zijn in de Grieks Orthodoxe kerk.

Ter gelegenheid van de opening van het parlement, op 19 april, heeft president Obote een programma van versoering aangekondigd voor de openbare diensten van het land. Dit programma zal o.m. omvatten dat overuren niet meer zullen worden betaald, dat de regering geen leningen meer zal verstrekken aan overheidspersoneel voor het aanschaffen van auto's en dat eens in de vijf jaar een onderzoek zal worden ingesteld om de openbare diensten te ontdoen van overtollig overheidspersoneel.

Een dag later heeft president Obote zich uitgelaten over de aanwezigheid van Aziaten in Oeganda. Hij beschuldigde deze bevolkingsgroep ervan dat ze zich nooit één had gevoeld met Oeganda of Afrika. 'Zij hebben alleen belangstelling voor geldverdiene en voor het uit het land krijgen van dit geld', aldus de president. Hij zei dat Oeganda niet wenste het menselijke lijden te vergroten, maar dat de Aziaten zich toch zouden moeten losmaken van hun greep op de economie van het land en dat zij in de toekomst van voortgezet verblijf in het land zouden moeten afzien.

Somalië De minister van buitenlandse zaken, Omar Arteh, heeft op 10 april gezegd dat Afrika nog steeds te kampen heeft met een blanke minderheidsgroep van 'obstinate kolonialisten' en brutale rassisten. Hij zei dit alvorens naar Dar es Salaam te vertrekken voor de voorbereidende conferentie der ministers van buitenlandse zaken van niet-gebonden landen, die op 13 april is begonnen om een agenda samen te stellen voor de topconferentie

van niet-gebonden landen die later in dit jaar in Afrika of Azië zal worden gehouden. Minister Arteh zei dat de ministers van buitenlandse zaken zich o.m. zouden bezig houden met de vraag, wat neutraliteit eigenlijk is. Ze zullen niet aarzelen die landen aan de kaak te stellen die 'sluiers van neutralisme hebben omgehangen terwijl ze daarachter een heel andere politiek voeren'. Op 11 april is bekendgemaakt dat Somalië Oost-Duitsland heeft erkend en dat diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau met dat land zullen worden geopend. In een gezamenlijk communiqué dat werd uitgegeven na het bezoek van een 20-man sterke delegatie o.l.v. de Oostduitse minister Otto Winzer werd gezegd dat zij met het aanknopen van diplomatieke betrekkingen doeleinden van internationale vrede en begrip hoopten te dienen, en dat die het internationale front voor vrede, nationale onafhankelijkheid en sociale vooruitgang zouden versterken tegen imperialisme, kolonialisme, neokolonialisme en rassisme. Een Westduitse woordvoerder heeft hierop gereageerd door aan te kondigen dat Westduitsland zijn ambassadeur zal terugroepen uit Mogadishoe voor beraad. (De Westduitse hulp in Somalië die hiermee min of meer op het spel staat bedraagt in totaal meer dan 130 miljoen dollar per jaar, waarvan meer dan de helft in de vorm van kapitaalsinvesteringen.) In Bonn heeft de regeringswoordvoerder, Konrad Ahlers, meegedeeld dat West-Duitsland zich alle maatregelen ter bevordering van zijn belangen in Somalië zou voorbehouden. (West-Duitsland heeft de Hallstein-doctrine, die onmiddellijk afbreken van diplomatieke betrekkingen inhield met een land dat Oost-Duitsland zou erkennen, enigszins verzacht in het laatste jaar.) Somalië en de Sovjetunie hebben op 14 april een nieuwe culturele overeenkomst getekend. Dit brengt mee dat de Sovjetunie 30 beurzen beschikbaar gaat stellen voor hoger onderwijs. Zelf zal zij 27 leerkrachten en twintig artsen aan Somalië 'uitlenen'. De overeenkomst is getekend door de Sovjet-ambassadeur Pautin en de Somalische minister van onderwijs, Dr. Hassan Ali Mire. De Amerikaanse onderstaatssecretaris voor buitenlandse zaken Beverley Carter is op 14 april te Mogadishu aangekomen voor een officieel bezoek van vijf dagen. Tijdens zijn verblijf

heeft Carter, een voormalige Amerikaanse journalist met een uitgebreide kennis van Afrika, die o.m. kanselier van de Amerikaanse ambassade in Lagos is geweest, met leden der regering van gedachten gewisseld.

Tanzania De twee belangrijkste engeltalige bladen van het land zijn op 4 februarari door de regering overgenomen. Het zijn de *Standard* en de *Sunday News*. In een regeringsverklaring werd gezegd dat de aandeelhouders hierbij waren geconsulteerd en dat met hen overeenstemming was bereikt t.a.v. een volledige en redelijke compensatie. De voornaamste eigenares is de *Consolidated Holdings Group*, waarin Lonrho de meeste aandelen heeft. Over aankoop van een meerderheidsbelang van de Tanzaniaanse regering in *Printpak*, de drukkerij van beide bladen, zijn onderhandelingen geopend. President Nyerere heeft Miss Frene Ginwala benoemd tot hoofdredactrice van de twee bladen. Zij zal alleen aan de president verantwoording verschuldigd zijn en autonoom in de dagelijkse leiding van de bladen. De voormalige hoofdredacteur Brendon Grimshaw heeft tegen hetzelfde salaris een functie gekregen bij de afdeling publicaties van de *National Development Corporation*. Al het andere personeel van *Standard* en *Printpak* zijn door de regering in hun functies gehandhaafd. De *Standard* zal de officiële spreekbuis van de Tanzaniaanse regering zijn, wier beleid echter slechts bepaald zal worden door de president. (De *Standard* is 40 jaar geleden opgericht en heeft van de Engeltalige dagbladen in Tanzania de grootste verspreiding, ruim 19 000. De *Sunday News* heeft een oplage van bijna 23 000 exemplaren. De *Nationalist* en de Swahili-editie daarvan, *Uhuru*, zullen de officiële nieuwsbladen worden van de *Tanganyika African National Union* (TANU).

Op 20 februari heeft de *Standard* gemeld, dat 30 Afrikanen zes weken lang zonder vorm van proces opgesloten zijn geweest op het hoofdbureau van politie in Dar es Salaam. Een Nigeriaanse student, Cornelius Ogunsanwo, beschuldigde politieagenten in de kolommen van het Tanzaniaanse regeringsblad van een bestiaal optreden. Op grond van dit bericht is een onderzoek ingesteld dat tot de onmiddellijke invrijheidstelling van de betrokkenen heeft geleid.

Het ministerie van binnenlandse zaken heeft een onderzoek gelast naar de achtergronden van deze zaak en naar de behandeling van gevangenen op dit bureau. In een artikel op de eerste pagina van de *Standard* van 21 februari werd geschreven dat op het ogenblik maar vier mensen worden vastgehouden onder de *Preventive Detention Act*. Officieel is een *National Security Bill* ingediend die de *Secrets Ordinance* zal vervangen en voorziet in de bescherming van het land tegen 'daden van spionage en sabotage en onbevoegde handelingen met geheime informatie.' Op spionage en sabotage zal levenslang gevangenisstraf staan.

Op 25 maart is bekendgemaakt dat de regering van Zanzibar alle ministerszetels met ingang van 1 juni 1970 zal afschaffen. Alle ministers en vice-ministers zullen nu de titel krijgen van resp. voorzitter (chairman) en vice-voorzitter. Als resultaat van deze verandering zal een *secretariaat* alle regeringszaken behandelen, begrotingen opstellen en voorstellen voorleggen aan de Revolutionaire Raad.^f Het *secretariaat* zal zich niet bezig houden met kwesties van comptabiliteit. Van regeringszijde is uiteengezet dat het de bedoeling van deze maatregel is, een betere communicatie tussen de departementen mogelijk te maken en bevoegdheidsconflicten tussen employé's te voorkomen. De verandering zal geen betrekking hebben op ministeries die onder de Unie-regering (d.w.z. de unie met Tanganjika, waarmee Zanzibar samen de Verenigde Republiek Tanzania vormt) ressorteren. De voorbereidende bijeenkomst voor de topconferentie der niet-gebonden landen is op 13 april geopend door president Nyerere met de waarschuwing dat vrijheid en economische achterlijk-

heid niet samen gaan in de moderne wereld. Hij heeft de ministeriële conferentie voorgehouden dat het van belang was, een strategie te ontwerpen ter overwinning van de armoede die de werkelijke onafhankelijkheid van iedere lid-natie bedreigt. Hij wees erop dat deze topconferentie die nu wordt voorbereid en die later in het jaar in Lusaka zal worden gehouden, zal moeten komen tot de ontwikkeling van een niet-verbondenheid die zichzelf kan beschermen. Nyerere drong er op aan dit te bereiken door economische samenwerking, daar 'op dit ogenblik de niet-gebonden wereld een verzameling paupers is'. De president waarschuwde ervoor dat naar zijn mening de grote mogendheden alles zullen doen om de kracht van een niet-gebonden economische groep te breken.

De regering van Tanzania heeft op 11 april een verbod uitgevaardigd de hoogste bergtop van Afrika, de Kilimanjaro, van Kenia uit te beklimmen. (Dit werd de twee afgelopen jaren in toenemende mate door toeristen gedaan). Van nu af aan zullen bergbeklimmers de in Tanzania gelegen top van Moshi en Arusha in Tanzania uit moeten benaderen. (Oorspronkelijk bevond de berg zich binnen Kenia en buiten het gebied van het toenmalige Duits Oost-Afrika.)

Ruim 40 000 mensen in het gebied van Rufiji, in het zuiden van Tanzania hebben hun huizen geëvacueerd, bedreigd door hevige overstromingen. De commissaris van de getroffen streek heeft dit op 21 maart bekendgemaakt. Hij heeft verder meegegeeld dat 60 dorpen naar men vreest zijn verwoest. Het vorige jaar zijn militairen maandenlang bezig geweest, dorpen die in deze gebieden waren overstroomd, te helpen herstellen.

zuidelijk afrika

de weg tussen Botswana en Zambia

De Zuidafrikaanse regering ontkent, dat Botswana en Zambia aan elkaar grenzen, maar deze opvatting wordt bestreden door Botswana's president, Sir Seretse Khama, en door Zambia's president, dr. Kenneth Kaunda. Aanleiding tot dit geschil, dat in april ontstond, was het Amerikaanse aanbod (door f 22,5 miljoen beschikbaar te stellen) mee te helpen bij de aanleg van een weg- en brugverbinding tussen Botswana en Zambia over de Zambesi tussen Kazungula en Kasane (*Observer* 12 en 19-4). De gemeenschappelijke grens, die beide landen daar over korte afstand bij de samenvloeiing van de Zambesi- en de Choberivier zeggen te hebben, kan in de opvatting van Pretoria onmogelijk bestaan aangezien juist Rhodesië en de Caprivi-strook daar een gemeenschappelijke grens hebben, die Zambia en Botswana enkele meters van elkaar gescheiden houdt, en in de dalweg van de Choberivier loopt (voor grensbepaling bij rivieren: J.P.A. Francois: *Grondlijnen van het Volkenrecht* 1954, pp. 38, 39). Dit standpunt wordt met een luchtfoto interessant toegelicht in *die Burger* (6-5) en lijkt bovendien bevestigd te worden door een overzichtskaart van de Zambiaanse Surveyor-General (uitgegeven door de Government Printer in Loesaka, 1964). De Caprivi-strook (500 kilometer lang en 70 kilometer breed) werd in 1890 door Groot-Brittannië afgestaan aan het Duitse Rijk. De Duitse kolonie Zuidwest-Afrika, waartoe het gebied behoorde, werd na de eerste wereldoorlog door de Volkenbond in beheer gegeven aan de Unie van Zuid-Afrika. Dit C-mandaat werd in oktober 1966 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties beëindigd (*KvA*, 6e jaargang, nr. 4, december 1966, pp. 326-331). Als dit geschil ooit voor het Internationaal Gerechtshof wordt gebracht (volgens *AFP* 1668, 17-4, door Botswana en Zambia; volgens *Sunday Times* 19-4, door de vs), zal ongetwijfeld door de regeringen van Botswana en Zambia worden aangevoerd, dat de Caprivistrook door generaal J. C. Smuts tijdens de tweede wereldoorlog in feite is geannexeerd in strijd met het internationale recht en dat Zuid-Afrika ten aanzien van de grensbepaling tussen Botswana en Zambia geen zeggenschap kan hebben. Bovendien zal de regering van Ian Smith zonder internationale rechtspersoonlijkheid niet vertegenwoordigd kunnen zijn bij een dergelijke zaak, omdat Rhodesië internationaal-rechtelijk nog steeds onder de Britse Kroon valt. De Brits-Duitse en Brits-Zuidafrikaanse verdragen, waardoor de grensbepaling in het betrokken vier-landenpunt tot stand kwam, zullen bovendien worden aangevochten door Botswana en Zambia als tenminste in aanmerking komend voor herziening. Maar het is de vraag of Pretoria met zijn protest tegen de voorgestelde weg het zover zal willen laten komen. Want al vreest de regering-Vorster, dat deze weg een soort Ho Tsjih-minh-route zou kunnen worden, die aansluit op de Tan-Zam-spoorlijn (*AFP* 1668, 17-4), hardnekkig Zuidafrikaans verzet tegen de weg zou indruisen tegen de uitwaartse politiek van de opening naar het Noorden (*KvA*, 1969/3 pp. 204-208) en zou zeker leiden tot verkoeling van de betrekkingen met Sir Seretse, die juist iedere hulp aan leden van de bevrijdingsbewegingen in zuidelijk Afrika op het grondgebied van Botswana weigert. Naar verwacht wordt (*AFP* 1669, 21-4) zal Pretoria aansturen

op het recht van controle op het wegverkeer om infiltratie te voorkomen (volgens *Jeune Afrique*, 12-5, was dit compromis-voorstel afkomstig van Washington, dat belang hecht aan dit project als een tegenwicht tegen de invloed die, volgens Amerika, door China wordt verkregen via de aanleg van de Tan-Zam-spoorlijn). Een dergelijke controle kan beschouwd worden als een inbreuk op de soevereiniteit van Botswana (als er inderdaad sprake is van een gemeenschappelijke grens), maar in feite oefenen Zuidafrikaanse en Rhodesische troepen ook nu al continue controle op de veerpont-verbinding (de Caprivi-strook is een 'restricted area' door de Zuidafrikaanse strijdkrachten gebruikt voor tropische guerrilla-bestrijding.)

De weg is overigens van groot economisch belang voor Botswana, want daardoor zou een nieuwe markt kunnen worden bereikt in Zambia en Congo voor het belangrijkste exportartikel – vee (in de toekomst mogelijk overvleugeld door de nieuw ontdekte diamant-voorraden). Een dergelijke weg zou Botswana minder afhankelijk maken van de (spoorweg) verbindingen met Rhodesië en Zuid-Afrika. Maar ook in dit opzicht zal de regering in Pretoria evenmin gelukkig zijn met deze weg, want de voorgestelde gemeenschappelijke markt in zuidelijk Afrika (het economische middel om het politieke doel te bereiken, dat klantenstaten tot satellieten worden), zou daardoor wel eens kunnen worden ondermijnd.

klr

Angola Voor het OAE-Bevrijdingscomité, zie aldaar.

De kosten voor de oorlog in Angola zullen dit jaar \$ 66 miljoen bedragen, zo blijkt uit de begroting, die op 18 februari werd gepubliceerd. Daarvan zullen, zo werd op 16 april in Lissabon bekend gemaakt, \$ 27 miljoen worden gereserveerd voor grondoperaties tegen guerrilla-strijders. Tevens werd aangekondigd dat generaal Costa Gomes het opperbevel overneemt van generaal Almeida Viena, die de vijf jaar tropendienst achter de rug heeft.

Een opleidingskamp voor huurlingen is door Portugal in het Monte Esperanza-gebied in Midden-Angola opgezet, zo verklaarde Agostino Neto op 4 februari in Dar es Salaam. Op 3 april werd door de MPLA in Loesaka een rapport vrijgegeven, waarin wordt verklaard, dat vier Zuidafrikaanse commando-eenheden actief deelnemen aan de oorlog in Angola met behulp van helicopters, artillerie, automatische wapens en bazooka's. Volgens het rapport, dat werd opgestuurd aan de commandant-generaal van de Zuidafrikaanse strijdkrachten, generaal R. C. Hiemstra, waren de Zuidafrikaanse eenheden gelegerd in het dorp Lumage in de provincie Moxico. Het rapport werd niet alleen door generaal Hiemstra verworpen, maar ook

door de Zuidafrikaanse minister van defensie P. W. Botha, die op 20 april ontkende, dat Zuidafrikaanse troepen in Angola waren ingezet.

Bij een guerrilla-aanval op de Caripande-kazerne aan de grens met Zambia op 25 maart, werden van Portugese zijde zware verliezen gemeld. Deze werden daags daarna tegengesproken door de Portugese opperbevelhebber, die verklaarde dat bij het incident slechts één soldaat was gedood en vier waren gewond. De foutieve berichten over zware verliezen waren volgens hem het gevolg van verbindingsmoeilijkheden. Volgens Portugese militaire opgaven werden tijdens de verslagperiode zeven Portugese militairen gedood en 65 gewond, terwijl een honderdtwintigtal guerrilla-strijders werden gedood en 33 burgers. Eveneens 33 burgers werden gewond en ruim 60 vermist.

Op 15 maart vierde de GRAE van Holden Roberto de negende verjaardag van de opstand in de Congolese plaats Franquetti. President Mobutu's speciale vertegenwoordiger verzekerde bij die gelegenheid de GRAE van blijvende Congolese steun voor de Angolese opstand.

De nationale diamantmaatschappij, DINACO, heeft op 25 maart voor drie jaar het exclusieve recht van prospectie gekregen. Volgens het con-

tract (dat eventueel verlengd kan worden) krijgt Angola 50% van de winst.

Botswana Tussen de Sovjet-Unie en Botswana is overeenstemming bereikt over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen, op ambassadeursniveau, zo werd op 11 maart bekendgemaakt. Volgens de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, dr. H. Muller, school hier geen gevaar in voor Zuid-Afrika, ofschoon de kwestie opnieuw zou moeten worden gezien als in de toekomst de diplomatieke betrekkingen op residentieële basis zouden worden gebracht. Maar minister Botha (van Bantoe-Administratie en Ontwikkeling) waarschuwde op 7 april dat Botswana rekening moest houden met Zuid-Afrika's afkeuring van buurlanden, die diplomatieke betrekkingen aanknopen met de Sovjet-Unie. De eerste residerende Tsjechische ambassadeur bood op 2 maart zijn geloofs-brieven aan president Sir Seretse Khama aan (beide landen hadden sinds 1967 diplomatieke betrekkingen).

Op het negende jaarlijkse congres van de regerende *Botswana Democratic Party* verklaarde Sir Seretse op 28 maart dat het voor zijn regering onmogelijk was om gehoor te geven aan de oproep van de Veiligheidsraad sancties uit te voeren tegen Rhodesië. (De betrokken resolutie eist dat de leden staten 'immediately interrupt all existing means of transportation to and from Rhodesia'). Botswana is al te zeer afhankelijk van de spoor- en wegverbinding met Rhodesië en Zuid-Afrika, zo verklaarde Sir Seretse. Op 29 april werd een beroep gedaan op de Veiligheidsraad voor economische hulp teneinde de gevolgen van de sancties te bestrijden. Dit op grond van art. 50 van het VN-handvest.

Harry Oppenheimer tekende op 4 maart in Gaborone een overeenkomst, die de regering een vijftien procent aandeel geeft in een plaatselijke diamantmijnmaatschappij. De nikkel- en koperproductie (2,16 miljoen ton jaarlijks) zal voor het grootste deel in de komende vijftien jaar worden opgekocht door de Westduitse Metall Gesellschaft, in een overeenkomst met de Roan Selection Trust, zo werd op 18 april bekendgemaakt. (Voor de voorgestelde wegverbinding met Zambia, zie

hierboven onder Zuidelijk Afrika, algemeen: de weg tussen Botswana en Zambia).

Lesotho Voor de staatsgreep van 30 januari en zijn direkte gevolgen, zie KvA 1970/I, p. 34 tot 38 en 42 tot 44.

Op 31 maart kondigde minister-president Leabua Jonathan aan dat 'the present holder of the office of King is to be absent from Lesotho and will for that reason be unable to exercise the functions of that office during the period of that absence'. De echtgenote van koning Moshoeshoe II, Mamaohato, zal optreden als regentes (de troonopvolger is zeven jaar oud).

Op 4 april arriveerde Moshoeshoe in Nederland in gezelschap van de minister van justitie en toerisme, chief Patrick Mota. Volgens een zegsman beschouwt de Nederlandse regering het bezoek van de koning, die zes maanden zonder verblijfsvergunning in Nederland kan verblijven, als strikt particulier.

Op 13 maart had Jonathan een nieuwe grondwet aangekondigd. Volgens hem stemde de meerderheid van het volk ermee in, dat partijpolitiek onenigheid bracht in plaats van de eenheid te bevorderen: 'we have the advantage of having one culture and one language, and we have no problem of tribalism. But this oneness has been threatened by the misdirection of party politics... We have reason to believe that we may be given a mandate by the people for a unified parliamentary system. If the people give us a mandate, as it seems they will, a one-party State, we shall not reject it'.

(De BCP had op 9 februari in een acht pagina's lange verklaring onder de titel 'The 1970 General Election in Retrospect' Jonathan ervan beschuldigd gecompliceerd te hebben om de stembusoverwinning te behalen).

Intussen bleef de toestand in Lesotho ook deze verslagperiode onrustig. Hoewel op 30 maart bekend werd gemaakt, dat zestien van de twee en twintig leden van het College of Chiefs een verklaring van onvoorwaardelijke steun aan Jonathan hadden ondertekend en hoewel regentes Mamaohato op 15 april een beroep deed om steun aan Jonathan, bleven de onlusten voortduren, ondanks de avondklok, die voor de hoofdstad was blijven

gelden, maar die op 2 februari ook werd ingesteld voor alle andere plaatsen en voor de hoofdweg van noord naar zuid, die door de hoofdstad Maseroe heenloopt. De Communistische partij werd op 8 februari verboden. Twee dagen later brak een vuurgevecht uit bij de koninklijke residentie in Matsieng, waarbij drie personen werden gedood en verscheidene gewond. Er werden 32 arrestaties verricht. Op 11 februari werd Moshoeshoe's broer, Chief Mathelaira Seeiso (derde in lijn voor de troonopvolging na Moshoeshoe's twee zonen) gearresteerd in het berggebied van Mokhotlong. Bij onlusten de volgende dag in Maseroe werd een politieman gedood. Op 15 februari werd de Zuidafrikaanse blanke Dr. Lionel Steel gearresteerd aangezien hij onderdak had verleend aan de voortvluchtige Zuid-Afrikaan Joseph Molefi, die reeds zeven jaar als vluchteling in Lesotho leefde. Ook andere Zuidafrikaanse vluchtelingen werden gearresteerd en bedreigd met deportatie.

De grondwettelijke termijn voor de noodtoestand verliep op 16 februari maar de Government Gazette van die datum bevatte drie decreten, waarvan de eerste twee betrekking hebben op de opschorting van de grondwet en de ongeldigverklaring van de algemene verkiezingen van 27 januari, terwijl de derde, de 'Emergency Powers Order of 1970' aan Jonathan de bevoegdheid verleende de noodtoestand uit te roepen, met behulp van een proclamatie. Dit decreet opent ook de mogelijkheid tot detentie en deportatie. De onlusten hielden aan en de politie zocht vooral naar de vroegere politiecommissaris Clement Leepa, die voorbereidingen zou treffen om naar Maseroe op te trekken om de koning weer op de troon te zetten. Hij zou verantwoordelijk zijn voor de onlusten in Matsieng. Op 3 maart werd Leepa door de politie gedood toen hij met zes anderen een politiepatrouille aanviel bij Thaba Telle (op dertig kilometer afstand van Maseroe). Een week later werd de vroegere vice-president van de BCP, Stephen Motlamelle, in Maseroe gearresteerd. Ook werd nog gezocht naar de twee laatste bestuursleden van de BCP op vrije voeten: S.R. Mokhehle (de jongere broer van dr. Ntsu Mokhehle) en K. Chakela, de algemeen secretaris (zij gaven zich op 12 april over). Diezelfde dag, 10 maart, werden zeven opstandelingen en een politie-

officier gedood bij gevechten in het district Quthing. Drie personen werden gewond. Pamfletten tegen Jonathan werden in Maseroe verspreid. Op 15 maart werden nog twee BCP-voormannen gearresteerd, Simon Fokotsane en Thaddeus Makara, beide kandidaten bij de laatste verkiezingen.

Minstens veertien personen werden gedood, toen op 31 maart een honderdtal BCP-leden een dag lang een aanval hadden gepleegd op Mafeteng (65 kilometer ten zuidwesten van Maseroe). Er werden 25 arrestaties verricht. Sinds 30 januari (de dag van de staatsgreep van Jonathan), waren tot eind maart volgens Reuter meer dan dertig personen gedood. In april namen de onlusten toe en steeg het aantal doden snel. Tijdens het eerste weekend van april werden twee politiemannen en een onbekend aantal burgers gedood in het district Leribe, zo werd aanvankelijk bekend gemaakt. Maar later moest de politie toegeven dat bij gevechten in het diamantgebied van Kao, ten noordoosten van Maseroe, wellicht een honderd 'diggers' waren gedood. Volgens een Rhodesische technicus, Ian Miller, die als gijzelaar was vastgehouden, hadden laagvliegende politietoestellen met granaten gegooid. In een interview (met *'The Friend'*) schatte hij het aantal doden op 150. De leider van de ongeregelde heden daar was volgens de politie Paul Monethi, op wiens hoofd een prijs van \$ 140 werd gezet. Op 23 april werd Monethi op zijn onderduikadres in Kolberg ontdekt en door de politie gedood. Ook in Maseroe duurden de onlusten voort. Op 6 april ontdekte de politie een complot in de Buta Stores van Buta Phalapi, waar een grote voorraad wapens verborgen bleek. Een week later werden er 21 bommen gevonden, die op strategische plaatsen hadden moeten worden verstopt.

De voortdurende onlusten leidden ertoe dat Jonathan contact zocht met de door hem gedetineerde leiders van de oppositie. Op 25 februari al had een ontmoeting tussen Jonathan en Mokhehle plaats gevonden, waarbij Mokhehle verklaard zou hebben, dat Jonathan terecht de noodtoestand had uitgeroepen. Ook zou overeenstemming zijn bereikt dat herstel van rust en orde de enige basis was voor een terugkeer naar een constitutionele regering. Maar de plaatsvervangend leider van de BCP, M.E. Tsabane sprak de mogelijkheid hiervan tegen

en zei dat Mokhehle zoiets alleen gezegd zou kunnen hebben onder dwang, met het pistool op de borst.

Op 8 april hadden de vier partijleiders een gezamenlijk communiqué uitgegeven waarin zij het geweld betreuen, maar het gesprek dat de volgende dag tussen hen plaatsvond achter gesloten deuren bleef zonder succes, evenals het gesprek van 30 april.

Het oudste nieuwsblad van Lesotho, *Leselinyana*, van de Evangelische Kerk van Lesotho, werd op 2 april verboden (zes andere oppositie-bladen en alle communistische lectuur waren al verboden). In exemplaren van het verboden blad die naar Londen werden gesmokkeld, staan berichten over martelingen die op BCP-leden werden gepleegd om hen te dwingen tot de bekentenis, dat de BCP met de verkiezingen zou hebben geknoeid. Deze martelingen vonden plaats, aldus het blad, ten huize van Chief Maseribane (vice-president-minister tot 2 maart toen deze functie werd opgeheven), minister van landbouw.

Op 19 februari schortte Groot-Brittannië de begrotingshulp aan Lesotho op 'until the position is clarified'.

Malawi Voor eind april 1971 zullen de eerste algemene verkiezingen sinds de onafhankelijkheid worden gehouden, aldus liet president Kamuzu Banda op 27 februari bekend maken. Alle kandidaten moeten lid zijn van de regerende *Malawi Congress Party*. Ter gelegenheid van martelarendag (3 maart) verklaarde Banda, dat landgenoten in Zambia en Tanzania, die steun hadden gegeven aan verbannen ex-ministers, maar die nu hun fouten inzien en oprecht betreuen, terug moeten keren en zich bij de grensposten overgeven aan de politie. In antwoord daarop verklaarde de vroegere minister van buitenlandse zaken, W. M. Kanyama Chiume in Dar es Salaam, dat deze oproep een komische simplificatie is. 'The problem of Malawi today is not simply a fight between ex-ministers and Banda, but between the people who are opposed to Malawi being turned into an African political leper, and those who for the furtherance of their own personal interests are prepared to kiss and embrace South Africa and the Portuguese.'

Chiume, die verklaarde dat de *Pan-African Democratic Party* voort zal gaan van Malawi een respectabel lid van de Afrikaanse statengemeenschap te maken, eiste dat Banda de duizenden politieke gevangenen zou vrijlaten.

Door een grondwetswijziging (die op 17 maart bekend werd gemaakt) is het nu mogelijk dat staatsburgers van Malawi benoemd kunnen worden tot rechter in het hooggerechtshof. Tot nu toe was een van de vereisten, dat zulke rechters minstens vijf jaar praktijk moeten hebben uitgeoefend als pleiters of procureurs bij het hooggerechtshof en dat heeft (nog) geen enkele jurist in Malawi. Deze grondwetswijziging houdt verband met het ontslag van de vier rechters in het hooggerechtshof vorig jaar november, toen door een wetwijziging de bevoegdheid van inheemse rechtbanken werd uitgebreid. Bovendien was het hooggerechtshof in conflict geraakt met Banda toen vorig jaar vijf van moord verdachten om technische redenen werden vrijgesproken. Deze bende, die vorig jaar massamoorden in de buitenwijken van Blantyre organiseerde, staat volgens een verklaring van Banda (op 24 maart) onder leiding van een vroeger parlements lid. Deze en elf anderen werden gearresteerd. Minister van arbeid, Richard Sembereka werd op 24 april belast met het ministerie van local government, dat in handen was van Gladstone Ndema, die volgens niet bevestigde berichten gearresteerd werd.

De eerste ambassadeur in Portugal, dr. Katenga Kuanda heeft op 27 februari zijn geloofsbrieven overhandigd aan de Portugese president Americo Tomaz.

Buitenlandse grondbezitters zullen hun 'idle land' in Malawi vrijwillig moeten opgeven, anders zouden zij onteigend worden, aldus kondigde Banda op 17 maart aan, onder de toevoeging, dat deze maatregel niet gezien mag worden als nationalisatie of confiscatie.

De economie is sinds 1964 jaarlijks met 5,6% gemiddeld gegroeid, zo maakte minister van financiën, Aleke Banda, op 19 maart bekend in de toelichting op zijn miljoenennota. De uitvoer was met bijna negentig procent gestegen. Sinds 1968 was het BNP met vijftien procent gestegen en de uitvoer met 10% tot bijna \$ 22 miljoen. Voor dit jaar

wordt een groei van het BNP voorspeld van negen procent.

Mozambique Het Zambesi Ontwikkelingsbureau werd op 3 maart per decreet opgericht in Lissabon. Dit bureau dient om het Cabora Bassadam-project uit te voeren en het vijftig-jaren ontwikkelingsplan voor de Zambesivallei. Een van de taken van het bureau is het aantrekken van particuliere ondernemingen en de vorming van maatschappijen en stichtingen voor de exploitatie van de grondstoffen aldaar. De Zuidafrikaanse *Anglo-American* heeft verzocht om het recht van prospectie in het Tetedistrict, waar fluride erts voorkomt dat gebruikt wordt in de staal- en glasindustrie. Aan de Zuidafrikaanse *Johannesburg Consolidated Investments* zijn concessies verleend in gebieden, die rijk zijn aan ijzererts, steenkool, koper en nikkel. Een tiental oliemaatschappijen zoeken naar olie. Meer dan 18 000 hectare grond aan de noordelijke oever van de Zambesi moeten worden gereedgemaakt voor bewoning door de 24 000 Afrikanen, die gedwongen worden hun woonplaatsen te verlaten, aangezien deze door het nieuwe stuwmeer zullen worden overspoeld. Aan weerszijde van de hoogspanningsleiding, die van Cabora Bassa naar het 840 kilometer verder gelegen Malvernia zal worden aangelegd, zal een strook grond van ruim 50 meter breed worden geklaard voor inspectie en bescherming. In een communiqué, dat op 24 februari in Dar es Salaam werd vrijgegeven verklaarde het FRELIMO te zullen optreden tegen de bouw van de Cabora Bassadam aangezien het project de nauwere samenwerking tussen de blanke minderheden in Zuidelijk Afrika vereenvoudigt. Volgens FRELIMO is de wegverbinding tussen Zumbo, Fingoé en Malewera (waar het Portugese hoofdkwartier is gevestigd) verbroken, zodat alleen door de lucht nog contact mogelijk is. In Londen werd op 13 maart opgericht het *Dambusters Mobilising*

Committee, waaraan wordt deelgenomen door verschillende Britse politieke organisaties. Het doel is Britse maatschappijen, die aan de Cabora Bassadam meewerken aan de kaak te stellen.

De opperbevelhebber van de strijdkrachten in Mozambique, generaal Augusto dos Santos, is in maart vervangen door generaal Kaula de Arriaga, een deskundige in de guerrillatechniek. Volgens opgaven van het FRELIMO waren sinds september vorig jaar verscheidene Portugese posten en kampen bijna volledig vernietigd, drie bruggen opgeblazen, ongeveer 55 voertuigen vernietigd en ongeveer 350 Portugese militairen gedood. In december waren meer dan veertig Portugese militairen gedood en werden acht militaire voertuigen vernietigd, aldus een FRELIMO-communicé van 12 februari. In de maanden januari en februari werden in de provincie Tete 48 Portugese militairen gedood en werden drie militaire voertuigen vernietigd, volgens een FRELIMO-communicé van 2 april. Volgens Portugese opgave waren in de eerste twee maanden van dit jaar 18 Portugese militairen gesneuveld en werden 82 guerrilla-strijders gedood. Een van de drie leden van de presidentiële raad, Uria Simango, die in november werd geschorst na een openbare aanval op zijn collega's, kreeg op 19 februari in Dar es Salaam de aanzegging Tanzania binnen 48 uur te verlaten, omdat zijn activiteiten naar het oordeel van de Tanzaniaanse regering beschouwd werden als 'inimical to both the liberation committee and to Tanzania'.

West-Duitsland werd er op 23 maart door FRELIMO van beschuldigd een van de belangrijkste steunpilaren te zijn van het Portugese kolonialisme in Afrika. Daarbij werd genoemd het aandeel van Siemens bij de aanleg van de Cabora Bassadam, maar ook de drie Duitse oorlogsschepen, die vorig jaar aan Portugal werden verkocht voor gebruik in Mozambique.

Rhodesië: apartheidsrepubliek

Rhodesië werd op 2 mei (één minuut na middernacht) een republiek, na 80 jaar een Britse kroonkolonie te zijn geweest en na een vierjarige (eenzijdig verklaarde) onafhankelijkheid. De nieuwe grondwet trad in werking, het parlement werd ontbonden en verkiezingen werden uitgeschreven

voor 10 april. Daaraan werd deelgenomen door 94 kandidaten (voor drie partijen) voor de 50 blanke zetels (met 87 000 stemgerechtigde blanken) en door 33 kandidaten (van vier partijen) voor de acht Afrikaanse zetels (met circa 8 000 stemgerechtigde Afrikanen). De partij van minister-president Ian Smith, het *Rhodesian Front*, won alle 50 blanke zetels, en de bi-raciale *Centre Party* (wier zestien blanke kandidaten alle verslagen werden) won zeven van de acht Afrikaanse zetels. De achtste werd ingenomen door de *National People's Union*. Acht andere Afrikaanse leden werden benoemd door Chiefs en Headmen. Slechts één van elke acht Rhodesiërs stemde niet voor het RF. De ultrarechtse *Republican Alliance* (die de gescheiden ontwikkeling nog sneller dan het RF wil invoeren) verloor zelfs in dertien van de veertien districten, waar RA-kandidaten opgesteld waren, het deposito. Het RF heeft tien van de 23 zetels in de senaat (drie leden worden benoemd door de president, Clifford Dupont, en tien verkozen door de *Council of Chiefs*.)

De uitslag van deze verkiezingen (met gescheiden lijsten en slechts een beperkt stemrecht voor de Afrikaanse meerderheid) heeft van Rhodesië in feite een één-partijstaat gemaakt, die hierin afwijkt van andere eenpartijstaten in Afrika, dat in Rhodesië een raciale minderheidsgroep de dienst uitmaakt. De enige oppositie, die kan worden verwacht, moet van de acht Afrikanen komen, zodat de nieuwe apartheidgrondwet in Rhodesië mogelijkerwijs op de duur tot gevolg heeft, dat ook hier het blanke machtsmonopolie zich steeds rechtser zal opstellen en de vruchteloosheid van de Afrikaanse parlementaire oppositie tot verdere radicalisering van het verzet zal leiden. Uiteraard was Ian Smith's regime bijzonder ingenomen met dit vertoon van blanke eensgezindheid, zo schrijft ook de *Sunday Mail* (12-14), maar 'an equally important hint is that Rhodesia goes into the next five years with a 'ruber stamp' government, and parliamentary debates will be largely a waste of time, which is a frightening prospect'.

Ian Smith ziet deze toekomst op dit punt vanzelfsprekend minder somber in, zoals hij op 3 maart liet weten: 'We are satisfied that not only the Whites, but the Blacks as well, wish to live in their own communities, according to their respective ways of life ... I don't wish to be unkind but sixty years ago Africans here were uncivilised savages, walking around in skins. They have made tremendous progress but they have an awful long way to go. We have given them sixteen seats in Parliament as a start. As they earn more, they can go up to fifty seats – the same as the Europeans.' Diezelfde dag vroeg Groot-Brittannië om een spoedzitting van de Veiligheidsraad (die voor de eerste maal op 6 maart bijeenkwam) en diende een ontwerpresolutie in, waarin een beroep werd gedaan op alle leden-staten om erkenning te onthouden aan de republiek, die (in de woorden van de *Observer* van 1-3) drie feiten aan het licht bracht: 'the inability of Rhodesia's Africans and of the African States to make their will effective; the weakening resolution of the Western nations to combat the growth of white racism in Southern Africa despite its dangers for international peace; and the apparent irrelevance of the world community's overwhelming disapproval of this small group of white supremacists ... To compromise with the doctrine of racial supremacy as the West is falling into the habit of doing, is to betray all that our civilisation is supposed to believe in. Rhodesia is a test case: only by recognising its importance can we hope to shorten the career of this politically evil experiment'. De Veiligheidsraad kon pas na twaalf dagen en enkele vergadering-

en op 18 maart tot een compromis komen. In de resolutie, die met algemene stemmen werd aangenomen (alleen Spanje onthield zich), werd aangedrongen op de onmiddellijke verbreking van alle diplomatieke, consulaire, handels- en andere betrekkingen met Rhodesië. Ook werd aanbevolen spoor- en wegverbindingen te verbreken. Daags tevoren werd een scherpere Afro-Aziatische ontwerp-resolutie door een Anglo-Amerikaans veto getroffen (Frankrijk, Columbia, Finland en Nicaragua onthielden zich) aangezien de resolutie het Verenigd Koninkrijk veroordeelde wegens zijn weigering geweld te gebruiken tegen het regime van Ian Smith. Ook werd daarin (in tegenstelling tot de compromis-resolutie) aangedrongen op verbreking van de postale, telegrafische en radiografische verbindingen, terwijl de lidstaten gevraagd werd morele en materiële steun te verlenen aan de bevrijdingsbewegingen van Zimbabwe. Voor de ontwerp-resolutie stemden Boeroendi, Nepal, Sierra Leone, Syrië, Zambia, Polen, Spanje, China en de Sovjet-Unie. De (Finse) compromis-resolutie veroordeelde Zuid-Afrika en Portugal voor hun politieke, economische en militaire banden met Rhodesië en eiste de onmiddellijke terugtrekking van alle Zuid-Afrikaanse politie en bewapende manschappen. De Britse minister van buitenlandse zaken, Michael Stewart, verklaarde de volgende dag, 19 maart, in het Lagerhuis, dat de Britse regering het gebruik van het veto-recht betreurde, maar dat deze Labourregering van Harold Wilson had 'consistently made known its opposition to the use of force and to the extension of sanctions to South Africa and Portugal'. Volgens hem bevat de aangenomen resolutie een aantal praktische en effectieve maatregelen, zoals het verzoek de bestaande economische sancties strenger na te komen en de bevoegdheden van het *UN-Sanctions Supervisory Committee* uit te breiden.

Nadat Noorwegen op 4 maart (dus voor het overleg in de Veiligheidsraad begonnen was) zijn consulaat in Salisbury had gesloten (daarin gevolgd door Denemarken), besloot de vs vijf dagen later eveneens tot sluiting over te gaan, daarin gevolgd door Italië, Nederland, Frankrijk, West-Duitsland, België, Zwitserland en Griekenland. Onder Britse diplomatieke druk trok ook Portugal eind april zijn consul-generaal terug, zodat alleen Zuid-Afrika geen wijziging bracht in de consulaire betrekkingen met de republiek Rhodesië. Hoewel aan deze sluiting van consulaten meer psychologische dan grote politieke betekenis wordt gehecht (al schreef de NRC op 3-3, dat handhaving van de consulaten 'wel degelijk een zekere mate van feitelijke erkenning inhoudt'), kan toch worden aangenomen, dat met name het Amerikaanse besluit Ian Smith onaangenaam heeft verrast en diep heeft teleurgesteld. Naar aanleiding van het Noorse en Deense besluit had hij nog luchthartig opgemerkt, dat hij niet eens wist, dat deze landen consuls in Salisbury hadden (*Guardian* 10-3), maar toen vorig jaar september de Amerikaanse consul tegen de verwachtingen in, terugkeerde verklaarde Smith: 'I can't think of anything that would have been a better morale booster for us at the moment' (*International Herald Tribune* 6-3). Nu Washington toch tot sluiting was overgegaan, verklaarde Smith: 'It does not worry us at all' maar door regeringskringen in Salisbury werd toegegeven dat de sluiting een grote schok voor hem was (*IHT* 14-3). Ian Smith was 'no doubt a bitterly disappointed man', zo schreef de *Sunday Telegraph* op 15 maart. 'He had been led to believe that the American and other foreign consulates would remain in Salisbury. Had this happened, he would have taken it as an earnest of eventual recognition by the outside world of

his newly proclaimed republic.' Smith's verwachting dat Washington niet over zou gaan tot sluiting, was gebaseerd op Amerikaans belang bij Rhodesische mineralen (vooral chroom) en op de invloed van de Rhodesië-lobby, die ook vorig jaar een poging van het State Department om het consulaat te sluiten met succes dwarsboomde. Met het oog op de komende congresverkiezingen in november en in verband met de binnenlandse onlusten, is Nixon er op uit de Republikeinse invloed in de zuidelijke staten van de vs te versterken. Daaraan ontleent de Rhodesië-lobby (bestaande uit zuidelijke leden van het Congress, Amerikaanse mijnmaatschappijen, de John Birch society en andere anti-communistische en racistische groepen als Christian Crusade en Friends of Rhodesia, evenals Baptisten-zendingen) zijn invloed (*Guardian* 31-1, 2-3 en 10-3; *International Herald Tribune* 10-3). De reden waarom ondanks die invloed Washington toch tot sluiting besloot over te gaan, wordt voornamelijk gezocht in de opvatting van William Rogers, Nixons minister van buitenlandse zaken, die op zijn recente reis langs tien Afrikaanse hoofdsteden onder de indruk heette te zijn gekomen van de grote belangstelling, die de Afrikaanse regeringen hebben voor de situatie in zuidelijk Afrika. Handhaving van het consulaat in Salisbury zou van Rogers' belofte, dat de vs de afwijzing van discriminatie van de Afrikaanse meerderheden ondersteunen, ongeloofwaardig hebben gemaakt, of in de woorden van de *Guardian*, 10-3: 'He returned from his tour of black Africa convinced that America's reputation there would be damaged if she did not put international morality above a commercial interest that means little anyhow'. Bovendien had de vs door het gebruik van het veto in de Veiligheidsraad de verdenking toch al versterkt, dat Nixon's Afrika-politiek gebaseerd is op handhaving van de status-quo. Tenslotte was het vooral ook de grote Britse diplomatieke activiteit, die een dergelijk succes nodig had, nu de kwestie Rhodesië de machteloosheid (of zoals anderen zeiden: de onwil) van de Britse Kroon steeds scherper aan het licht bracht. Want sluiting of niet: Rhodesië heeft nu ruim vier jaar iedere internationale maatregel, tegen zich genomen, overleefd. Zo ook de economische sancties. Ongetwijfeld hebben de door de VN, op verzoek van Groot-Brittannië, destijds ingestelde economische sancties enig effect gehad op de Rhodesische economie. Volgens Sir Roy Welensky (in de *Guardian* van 21-4-70) ging bijna 40% van de uitvoer verloren. De nationale schuld steeg in vijf jaar van £ 221 miljoen tot meer dan £ 400 miljoen. In die tijd hebben 26 000 blanken het land verlaten, zodat de blanke bevolkingstoename slechts 7000 personen omvatte tegenover een Afrikaanse bevolkingsgroei in de laatste zeven jaar van 25%. Het bewind van Ian Smith is niet bereid (en niet in staat) deze Afrikaanse bevolkingsexplosie op te vangen in industrie en handel in de blanke gebieden (*Guardian* 23-2). Vorig jaar werden 34 000 nieuwe arbeidsplaatsen voor Afrikanen gecreëerd, maar het totaal aantal Afrikanen in loondienst bedroeg, volgens een opgave van het ministerie van financiën (*Guardian* 21-4) 697 000 met een gemiddeld maandinkomen van circa £ 8/- (tegenover het gemiddeld maandinkomen van de blanke loontrekker van £ 170/-/-). Bij steeds verdere invoering van de apartheid hebben dergelijke verhoudingen steeds ongunstiger gevolgen voor de economie (*Observer* 29-3). Hierdoor worden ook de pogingen om tot verdere diversificatie van de economie te geraken teneinde te ontkomen aan de gevolgen van de sancties, tegengewerkt. De kosten van levensonderhoud zijn door de sancties gestegen. Maar volgens vele

waarnemers hebben de sancties weinig effect. Hoewel de agrarische sector er zeker door werd benadeeld (en blanke boeren met name de noordelijke gebieden verlieten en daarmee deze minder beschermd tegen infiltratie achterlieten) nam de waarde van de landbouwprodukten vorig jaar toe met £ 135 miljoen. Sir Roy Welensky beweerde wel (*Guardian* 21-4) dat de tabaksindustrie een bijna dodelijke slag heeft gekregen (zo ook *Africa Digest*, april 1970, p. 36) maar de tabakshandel schijnt weinig hinder te ondervinden d.m.v. doorverkoop via Malawi en Mozambique. De minerale produktie nam met 30% toe tot £ 50 miljoen (grote nikkelvondsten beloven een verdergaande stijging van deze sector – *Afrika*, december 1969). De waarde van de industriële produktie steeg met 14% tot bijna £ 300 miljoen (1970 Economic Survey van 20-4, zoals weergegeven in de *Guardian* van 21-4-70).

De uitvoer van Rhodesische produkten lijkt nauwelijks door de sanctiepolitiek te zijn aangetast. Met vervalste laad- en verschepingspapieren wordt de oorsprong en de uitvoerhaven verborgen gehouden (Ralph Zacklin: *Challenge of Rhodesia, International Conciliation*, november 1969, nr. 575).

Vrij algemeen wordt dan ook aangenomen, dat de sancties – hoe irritant voor het regime-Smith dan ook – zelfs bij een strikte naleving van verplichte algehele sancties (waar tot nu toe nauwelijks sprake van is) op zichzelf niet in staat zullen zijn het onwettig bewind ten val te brengen (*Guardian* 21-4-70; *Le Monde* 12 en 13-11-69; *Neue Züricher Zeitung*, 23-1-70; *Financial Times* 11-11-69; *Zuid-Afrika*, maart 70, 47ste jaar, nr. 3). Dit is ook de mening van de OAU-ministerraad, die in maart bijeenkwam (*AFP* 1656, p. 8-12, *The Nationalist* 4-3-70; voor een enigszins andere mening zie o.a. *Africa Digest*, a.w.). De sancties, die vooral Zambia en Botswana in moeilijkheden brengen, hebben Ian Smith (zoals de bedoeling was) niet op de knieën kunnen krijgen, aangezien Portugal en Zuid-Afrika de transito-handel geen belemmeringen in de weg legden en met name Zwitserland en West-Duitsland zich weinig van de sancties aantrokken. Bovendien bleek in andere landen (met als duidelijke uitzondering Groot-Britannië zelf) onvoldoende controle te bestaan op strikte naleving van de boycot door de private sector (Zacklin, a.w.; voor voorbeelden van e.e.a., zie verder *Der Spiegel* 9-3-70).

Ook de christelijke kerken, die zich op 28 april verenigden in hun verzet tegen de nieuwe grondwet en apartheidswetten zoals de *Land Tenure Act* (die met name het onderwijs aan Afrikanen buiten de steden in gevaar brengt) en de *Property Owners (Residential Protection) Bill* (die de rassenklassificatie in de steden verscherpt) zullen niet in staat zijn het regime van Ian Smith ten val te brengen, gesteld al dat zij dat zouden wensen (*Guardian* 28 en 29-4). Evenmin zal een dergelijk doel op korte termijn bereikt worden door de bevrijdingsbewegingen, die wel voortgaan met infiltraties, maar de laatste tijd in interne moeilijkheden schijnen te zijn gekomen, met name in Zambia (*Observer* 26-4-70). Uiteraard mag evenmin verwacht worden dat het blanke electoraat spontaan van inzicht zal veranderen (*The Star* 27-2-70) en zo dreigt de kwestie Rhodesië in een impasse te zijn geraakt. Van Zuid-Afrika is zeker geen medewerking te verwachten voor strikte naleving van welke sancties dan ook, die de VN heeft ingesteld of zal instellen. Groot-Britannië blijft weigeren het gebruik van geweld te overwegen (zoals Harold Wilson trouwens al vóór UDI aan Ian Smith

had laten weten en daardoor de weg voor UDI vrij maakte). De OAU is zelfstandig niet in staat tot doeltreffende maatregelen tegen het onwettige bewind en het Westen weigert de tot zijn beschikking staande doeltreffende maatregelen te nemen. Het blijkt dus dat Ian Smith in internationaal politiek opzicht zich nog geen zorgen hoeft te maken.

Maar wat zijn bewind de nek misschien wel zou kunnen breken, is de ongunstige getalsverhoudingen tussen blank en zwart: momenteel al één op een-en-twintig. Een steeds stringenter doorvoering van apartheid zal ongetwijfeld leiden tot verpauperisering en verdere proletarisering van de groeiende meerderheid, waar de relatief steeds kleiner wordende blanke minderheid geen effectieve repressie tegenover zal kunnen stellen, zoals de rasgenoten in buurland Zuid-Afrika dat sinds jaar en dag hebben vervolmaakt. In zijn artikelen: 'La Rhodésie: quatre ans d'indépendance 'illegale'' (*Le Monde*, 12 en 13-11-69) verwacht Philip Hanela dat het demografische verschil tussen blank en zwart in tien jaar zo groot zal zijn, dat een uitbarsting onvermijdelijk is. Te verwachten is dan ook, dat Zuid-Afrika in de toekomst steeds meer (eventueel zelfs tegen zijn bewuste politieke wil) gedwongen zal zijn de blanke minderheidsregering in Rhodesië moreel, materieel, economisch, maar vooral ook militair te steunen (de *Financial Times* 22-4-70 schrijft Rhodesië een satelliet-functie toe). Een dergelijke situatie in de toekomst zou dan kunnen nopen tot het gebruik van geweld door de internationale gemeenschap, maar dan onder veel ongunstiger omstandigheden, dan wanneer geweld onmiddellijk bij UDI zou zijn gebruikt. **klr**

Zambia Meer dan veertig functionarissen en leden van het *African National Congress* werden op 12 februari in Livingstone gedetineerd wegens bedreiging van de veiligheid van de staat. Het ANC aldaar werd verboden. Onder de gedetineerden zouden zich twee parlementsleden bevinden. In de weken voorafgaande aan deze maatregelen waren politieke moorden gepleegd, die, volgens de regering, politiek geïnspireerd waren door de ANC-leiding. Dezelfde dag verklaarde Harry Nkumbula, president van het ANC, dat het juist de aanhangers van de *United National Independence Party* waren, die de moeilijkheden provoecerden. De minister van binnenlandse zaken, Lewis Changufu, waarschuwde op 17 februari, dat de regering een landelijk verbod van het ANC zou overwegen, als de terreurdaden voortduren. Hij onthulde dat een onderzoek werd ingesteld naar de (tegen Kaunda gerichte) eedsafleggingen in Luanshya. Een maand later, op 17 maart, waarschuwde president Kenneth Kaunda in een toespraak tot een kaderconferentie van de UNIP in Kitwe, dat de eenheid binnen de partij verloren zou gaan als de tribale en etnische verschillen niet zouden worden begraven en het gebrek aan discipline werd opgeheven. Kaunda

verklaarde dat partijbestuurders in de Koper-gordelprovincie de mensen misleid hadden en de ongehoorzaamheid hadden aangemoedigd in plaats van die te bestrijden. Aangezien tribalisme volgens Kaunda gebaseerd is op vrees, zullen diegenen, die bang zijn hun macht en positie te verliezen, een beroep doen op hun stamgenoten voor hulp. Zambia zou een willige prooi worden voor Rhodesië en Zuid-Afrika als het tribalisme niet werd ingetoomd. Bestuursleden en gouverneurs van *section, branch, constituency* en *region* moeten in het vervolg op door de regering verstrekte formulieren aantekenen wat zij op vergaderingen in hun jurisdictie verklaren. In het eerste weekend van april braken nieuwe ongeregelheden uit in Livingstone tijdens een actie van de UNIP om alle huis-eigenaren en winkeliers tot lid van de UNIP te verklaren. Daarbij werden twee huizen van UNIP-aanhangers door ANC-leden in brand gestoken. Tijdens de ongeregelheden werden zes arrestaties verricht, terwijl verscheidene personen gewond werden. Bij onlusten in Kitwe op 16 april bleek uit verklaringen van de vele gewonden, dat zij waren afgetuigd door ANC-aanhangers, die hen tot het lidmaatschap van het ANC hadden willen dwingen.

Er werden negen arrestaties verricht.

Met uitzondering van de duizend buitenlanders heeft het spoorwegpersoneel van 2 tot 9 maart gestaakt. Bij onlusten in Kitwe op 4 maart tussen de 7000 stakers en de politie vielen verscheidene gewonden. Er werden negen arrestaties verricht. Twee weken later, op 17 maart, werden ongeveer 900 stakers van twee fabrieken in Ndola door de politie verspreid. Het personeel werkzaam bij het vrachtvervoer en de buschauffeurs stakten op 13 april. Zij gingen weer aan het werk op belofte, dat hun grieven spoedig besproken zouden worden. De stakers willen een grotere loonsverhoging dan de jaarlijkse toegestane vijf procent. Kaunda stelde in een toespraak tot (voornamelijk buitenlandse) industriëlen op 5 maart voor dat de werknemers aandelen zouden krijgen in hun bedrijf, dat ondernemingsraden zouden moeten worden ingesteld met medezeggenschap in de besluitvorming en dat een industriële rechtbank moet worden ingesteld om de prijs- en loonpolitiek van de regering uit te voeren.

In februari en maart heeft de regering aangekondigd krachtens de *Lands Acquisition Act* ongeveer 90 boerderijen over te zullen nemen, die de blanke eigenaars (voornamelijk afkomstig uit Zuid-Afrika) verlaten hebben. Kaunda verklaarde, dat blanken, die hun grond in Zambia volledig benutten, niets te vrezen hebben van deze maatregel. Aan een twintigtal buitenlandse mijnmaatschappijen (uit o.a. Roemenië, Joegoslavië, Italië, Japan, Canada, de v.s en Zwitserland) werden eind maart concessies verleend voor prospectie, op voorwaarde dat bij exploitatie deelgenomen wordt door het staatsbedrijf Mindeco. De Zweedse firma Asea, die gedwongen werd af te zien van medewerking aan de Cabora Bassadam, zal daarvoor gecompenseerd worden door medewerking aan een miljoenproject voor nieuwe hydro-elektrische werken in het noordelijk Karibagebied, waaraan in augustus zal worden begonnen. Op 23 maart werd met China een overeenkomst gesloten voor de levering van drie nieuwe radiozenders, die krachtig genoeg zullen zijn om te concurreren met de Zuidafrikaanse en Rhodesische zenders, die in alle hoeken van het land te horen zijn.

De regering maakte op 19 maart bekend, dat de

grens met Rhodesië niet gesloten zou worden, ook al vraagt de resolutie van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties om de onmiddellijke onderbreking van alle bestaande middelen van transport van en naar Rhodesië. Met 96 tegen acht stemmen besloot de synode van de Anglicaanse kerk op 27 april de banden met Rhodesië en Malawi te verbreken.

Nadat in februari een economische overeenkomst met de DDR was gesloten, bracht Kaunda van 28 april tot 5 mei een officieel bezoek aan de Westduitse Bondsrepubliek. Voor het bezoek van president Tito van 2 tot 9 februari, zie onder algemeen. De topconferentie van niet-gebonden landen zal in september in Loesaka worden gehouden (zie onder Tanzania).

Zuid-Afrika De verkiezingen van 22 april zijn gewonnen door de *Nasionale Party*, die 117 van de 166 zetels behaalde (vergeleken bij 1966 een verlies van negen zetels). De *Verenigde Party* behaalde 47 zetels (een winst van acht), de *Progressiewe Party* behield haar ene zetel en de *Herstigte Nasionale Party* verloor de vier zetels, die zij sinds de oprichting in oktober vorig jaar bezette. In één district zijn de verkiezingen uitgesteld wegens het overlijden van de kandidaat van de NP. In elf van de 166 districten werd de enige kandidaat zonder stemming verkozen verklaard. In de overige 154 districten brachten 1 508 284 van de 2 028 487 stemgerechtigde blanken hun stem uit (74,35%). Daarvan gingen 821 968 (54, 43%) naar de NP (tegen 766. 766 of 58,62% in 1966); 561 647 (37,23%) naar de VP (tegen 490 971 of 37,05% in 1966); 51 760 (3,43%) naar de PP (tegen 41 065 of 3,1% in 1966) en 53 683 (3,56%) naar de HNP (volgens opgave in *Die Burger* van 24-4 en *Press Digest* nr. 15 van 23-4).

Vóór de regering werden 821 968 en ertegen 675 635 stemmen uitgebracht. (Stemmen voor de enkele splinterpartijen, zoals de *Nationale Alliantie Partij* en de *Democratische Nationale Partij* evenals voor de onafhankelijke kandidaten zijn wel in dit laatste cijfer opgenomen, maar niet bij de uitslag hierboven opgesomd). Van de 404 kandidaten verloren er 95 hun deposito van f2000,—. Van die 95 behoorden er 75 tot de HNP (de in totaal 78 kandi-

daten had opgesteld) en vijf van de negentien kandidaten van de PP. In 72 van de districten, die de NP in 1966 had gewonnen, werd de meerderheid teruggebracht en in acht districten zelfs vervangen door een VP-meerderheid. De NP zag haar meerderheid vergroot in 29 districten en de VP in 22. In zes van de negen districten, die betwist werden door VP en PP ging de VP-meerderheid achteruit.

Helen Suzman (PP) zag haar meerderheid in Houghton (Johannesburg) groeien van 711 in 1966 tot 2 049. In elf districten nam het stemmental voor de PP toe en in drie af. De totale meerderheid van de NP van 360 315 in 1966 daalde met 32 687 tot 327 628 (voor de gedetailleerde uitslag in 154 districten, zie *Southern Africa*, 2 mei 1970, p. 250-256).

de blanke broedertwist

De uitslag van de parlementsverkiezingen van 22 april stond in grote lijnen al vast: de (voornamelijk uit Afrikaners bestaande) *Nasionale Party* van minister-president Balthasar J. Vorster zou glansrijk winnen. Ondanks de zetelwinst van de *Verenigde Party* vormt de oppositie nauwelijks een bedreiging voor de NP. De *Progressiewe Party* (die als enige blanke partij een gekwalificeerd stemrecht ongeacht ras voorstaat) kwam ondanks opvallende stemmenwinst (26%) niet verder dan het behoud van de ene zetel. En de *Herstigte Nasionale Party* van oud-minister dr. A. Hertzog, die vorig jaar oktober uit de NP werd gestoten, wist weliswaar een iets groter stemmentotaal te krijgen dan de PP, maar kwam nergens ook maar in de buurt van een zetel. Deze ultrarechtse afsplitsing van verkrampde Afrikaners (zie *KvA* 1969/4, pp. 286-288) werd zo verpletterend verslagen dat 75 van de 78 kandidaten hun deposito verloren, aangezien zij minder dan twintig procent van het totaal op de winnende kandidaat uitgebracht aantal stemmen haalden. Hoe zwaar de nederlaag van de HNP wel is, blijkt ook uit de uitslag van het district Ermelo, waar Hertzog slechts 926 stemmen behaalde, terwijl de NP-kandidaat 5495 stemmen kreeg en de VP-kandidaat 239. Ook over het geheel genomen blijkt de HNP-aanhang geringer dan door velen was verwacht: 53 683 (volgens opgave *Die Burger* van 24-4, naar volgens de *The Star*-weekly van 25 april kreeg de HNP in totaal 53 763) van de uitgebrachte stemmen of 3,56% en dat betekent slechts 2,64% van de kiesgerechtigden. (Een soortgelijke nederlaag leden de andere splintergroeperingen.)

Algemeen wordt de nederlaag van de HNP verpletterend genoemd (*die Transvaler* 23-4, *Rand Daily Mail* 23-4, Vorster in *Dagbreek* 26-4) maar toch geloofden vele commentatoren niet, dat de HNP voorgoed was geëlimineerd. De nu nog zwijgende Hertzog-sympathisanten (binnen de NP en onder de thuisblijvers) zouden later een factor kunnen worden, bij een eventuele wijziging van het apartheidsbeleid (*Dagbreek* 26-4). Het totaal aantal stemmen uitgebracht op de HNP is weliswaar groter dan dat van de PP, maar die laatste wordt toch meer bestaansrecht toegeschreven, aangezien zij in minder districten uitkwam en gemiddeld per district veel meer stemmen behaalde (de HNP behaalde gemiddeld 688 stemmen per district). De HNP beschouwt zich overigens niet definitief verslagen, maar wijt de nederlaag aan de gebrekkige organisatie en geringe voorbereidingstijd. Met een reeds aangekondigde betere organisatie, landelijk en districtsgewijs, vertrouwt

de HNP op een groter stemmental. Vorster's manoeuvreer-ruimte wordt hierdoor beperkt. Na in zekere zin toegegeven te hebben aan de eisen van de verkrampptes door een paar abjecte apartheidsmatregelen te treffen, als verkiezingsstunt, waardoor Hertzog de wind uit de zeilen werd genomen en de HNP werd verslagen, zal Vorster nu toch geen al te sterk afwijkend gedrag kunnen vertonen, want iedere afwijking van het traditionele beleid zal de HNP versterken. Maar ook is denkbaar, dat teleurgestelde verkrampptes naar de NP terugkeren, zoals de *Hoofdstad* (27-4) wenst voor herstel van nationale (Afrikaner-)eenheid. Intussen zal de HNP via infiltratie in de openbare diensten, de spoorwegen en de industrie onrust zaaien, aldus *Dagbreek* (3-5). Het is dan ook onjuist om uit deze nederlaag van de HNP te concluderen, dat de verkrampptes als verschijnsel verslagen zijn, dat de NP alleen nog uit verligtes zou bestaan en dat het Afrikanervolk zijn conservatisme zou hebben verloren.

Een aantal uitspraken uit de verkiezingscampagne bevestigen het tegendeel: M. C. Botha, minister van Bantoe Administrasie en Ontwikkeling: 'Nationalisme in Zuid-Afrika is onmogelijk zonder apartheid. Ik verbied de mensen niet om zwarte bediendes te hebben als ze die willen of nodig hebben. Maar laat ze in hun eigen gebieden wonen en niet in onze achtertuin. Bantoes zijn van nature luidruchtig en het is beter dat zij zich uitleven onder hun eigen mensen, die dat waarderen, dan waar dat niet wordt gewaardeerd.' C. de Wet, minister van planning: 'Als de politieke verantwoordelijkheid op de een of ander manier gedeeld moet worden met de niet-blanken, dan zal Zuid-Afrika chaos en rebellie ervaren'. Dr. C. Mulder, minister van voorlichting: 'Wij geloven dat God ons in Afrika heeft geplaatst met een opdracht en aangezien wij een uitverkoren volk zijn, maken wij aanspraak op de bijzondere bescherming van God'. Dr. P. Koornhof, onderminister van Bantoe Administrasie en Ontwikkeling: 'In blank Zuid-Afrika is alleen de blanke baas en de *Nasionale Party* zal deze positie handhaven voor altijd, desnoods met geweld'. (Geciteerd in *Anti-apartheid News*, mei 1970, p. 8, mijn vertaling.) *The Star* (weekly edition 25-4) commentariëerde: 'If voters have drawn back from the NP as well as from the HNP, it is because Mr. Vorster, in stead of showing how utterly different he was from the Hertzogites, tried to imitate some of their worst qualities ... The Nationalists have had a nasty fright from the Herstigtes. They know that their ranks are still riddled with verkrampptes. They will tend to pander to them'.

Anderzijds betekent de winst van de VP (de eerste sinds hun nederlaag in 1948) dat de NP er niet in is geslaagd de engelssprekende blanken aan te trekken, en zelfs onder de stedelijke Afrikaners stemmen heeft verloren. En het zijn deze tendenties, die de NP onder toenemende druk van de verligtes zal brengen. Deze innerlijke spanningen zullen de NP veel hoofdbrekens kosten. 'So it appears the election has solved no problems for Mr. Vorster – only created new ones', aldus de *Sunday Tribune* van 26-4. Volgens de lijststaanvoerder van de VP, Sir de Villiers Graaff, betekent deze uitslag zelfs het begin van het einde van de NP: 'The public must look not only at the seats won by the UP but at the slashed majorities in many of the seats still held by the NP and now within our reach' (*RDM* 24-4, *Argus* 23-4). Volgens Vorster daarentegen betrof het hier marginale districten die in 1966 aan de NP waren toegevallen, omdat de VP-organisatie toen onvoldoende actief was geweest. De NP had dus, volgens de minister-president, slechts stemmen verloren aan

de HNP, maar niet aan de VP. Hij verklaarde dan ook: 'Ik beschouw het eindresultaat van de algemene verkiezingen als een vertrouwensvotum van de kiezers voor het tot dusver door de *Nasionale Party* gevoerde beleid'. Toch was Vorster teleurgesteld, want hij had tijdens de verkiezingscampagne gepoet, dat de NP drie zetels op de VP zou veroveren. Bovendien maakt Vorster zich zorgen over het feit, dat de meerderheid van de NP in vele districten zover is geslonken, dat de NP nu slechts 54,43 % van de stemmen behaalde, tegenover 58,62 % bij de vorige algemene verkiezingen in 1966. Dit verschil wordt niet alleen verklaard door het stemverlies aan de HNP (volgens Vorster in *die Transvaler* van 24-4 was de VP-winst niet ten koste van de NP gegaan). Evenmin heeft de VP zijn zetelwinst te danken aan het stem-splitsingseffect, dat het optreden van de HNP zou hebben kunnen gehad, want slechts in twee van de betrokken negen districten deden HNP-kandidaten mee en het aantal HNP-stemmen bleek in beide districten zo klein, dat de uitslag hierdoor niet werd beïnvloed (de vier districten, die de HNP in het vorige parlement vertegenwoordigde, werden rechtstreeks door de NP heroverd). De winst van de VP kan evenmin verhaald worden op de PP, die in negentien districten kandidaten had gesteld. Hoewel de PP slechts één zetel behaalde, kwam de partij belangrijke stemmenwinst toe in de steden, onder de jongeren, ten koste van de VP, die overigens ook in de steden belangrijke stemmenwinst boekte. Deze tendenties zijn voor de NP een (klein) teken aan de wand. De engelssprekende blanken zijn niet ingegaan op Vorster's toenaderingspogingen en zij, die in 1966 nog op de NP stemden, zijn kennelijk nu weer teruggekeerd naar de VP. Als dit slechts een tijdelijke terugkeer betekent uit vrees dat de HNP de functie van zichtbare ijsbergtop vervulde van een massief en diepgeworteld Afrikaner-verlangen om naar rechts op te schuiven, dan heeft de VP weinig reden tot blijvende vreugde over de overwinning.

Maar het apartheidsbeleid begint bovendien een deel van zijn aanhang onder de Afrikaners in de steden en industriegebieden te verliezen, zo blijkt uit deze verkiezingsuitslag. Dat is niet verwonderlijk. Nu het belang van de goudwinning afneemt, is de groei van Zuid-Afrika's industriële productie van fundamenteel economisch belang. De uitvoer van industriële produkten moet in de komende dertig jaar met tien procent jaarlijks toenemen om de daling van de goudopbrengst op te vangen (dr. G. S. Kuschke van de Industrial Development Corporation, *Guardian* 24-4). Deze industriële groei brengt met zich mee een grotere vraag naar geschoolde arbeid, waaraan in volstrekt onvoldoende mate wordt voldaan door blanke immigratie. Volgens A. J. van Wijk (SANLAM) op het 25ste congres van het Afrikaanse Handelsinstituut zal er binnen twee jaar een tekort zijn van 65 000 blanke werknemers en tegelijkertijd een overschot van 98 000 gekleurde arbeiders (*Dagbreek* 3-5). En het zoeken naar een grotere exportmarkt (een van de doeleinden van de omstreden uitwaartse politiek van Vorster) zal evenmin de noodzaak opheffen om de binnenlandse markt te vergroten. Dat betekent dus in feite, dat de industriële groei van Zuid-Afrika van twee kanten de economische apartheid ondergraaft – de Afrikanen moeten een groter aandeel hebben in het productieproces en zij moeten een grotere rol gaan spelen als consument (zie hierover ook John Hatch in *New Statesman* 1-5). Met andere woorden: de economie van Zuid-Afrika dringt aan op opheffing van de kleurslagboom in industrie en op verhoging van de levensstandaard van de

zwijgende meerderheid. De apartheid gericht op eigensoortige ontwikkeling in een multinationale staat is daarentegen gebaseerd op de fictie, dat de Afrikanen in de blanke gebieden een tijdelijke, ongeschoolde arbeidsreserve vormen – een soort gastarbeiders uit de Bantoe thuislanden. Toelating tot geschoolde arbeid zou inhouden de permanente vestiging, niet alleen van de arbeider, maar ook van zijn gezin, waardoor de fictie van de blanke gebieden definitief onhoudbaar zou blijken. Die fictie kreeg op 26 maart een verdere wettelijke onderbouw, toen alle Afrikanen in de blanke gebieden (in en om de steden alleen al leven meer dan 3½ miljoen Afrikanen) tot burgers van hun thuislanden werden verklaard en slechts voor kwesties als paspoorten, voor extern gebruik, door de republiek als Zuidafrikaans staatsburger worden beschouwd (*Africa Research Bulletin* 1701 C; voor recente gevolgen van legalisering van deze fictie, zie *the Star* van 7-3-70). Vasthouden aan de traditionele apartheid (die detribalisatie en urbanisatie negeert) belemmert dus de praktijk van de industriële groei. Dit werd tijdens de verkiezingscampagne ten overvloede gedemonstreerd door de maatregel, die op 3 april werd afgekondigd door M. C. Botha, minister van BAD, dat per 3 mei Afrikanen niet meer te werk mogen worden gesteld als klerken, kassiers, typisten, telefonisten, receptionisten, verkopers en winkelbediendes in de blanke gebieden (*Press Digest* nr. 14 van 16-4 en *Guardian* 8-4; zijn onderminister, dr. P. Koornhof, wil zelfs een muur bouwen om de Afrikanen te weren uit de straten van Elandsfontein, *Guardian* 12-5).

De Zuidafrikaanse mijnmagnaat Harry Oppenheimer ziet in de halsstarrigheid van de regering een gevaar voor de toekomst, zoals hij daags na de verkiezingen verklaarde: 'What we are doing to my country burns me up – it turns me up. The long-term future of South Africa is bleak but I will do what I can to influence our rulers to make black and white equal . . . I realise I am living in a country which politically is a failure. But somehow we are surviving. It is a nasty sort of survival and I often wonder what will happen in ten years. South Africa could be wiped out; its rulers are so damned bloody-minded' (*Guardian* 24-4).

De zetelwinst van de VP wordt zeker mede verklaard uit het feit, dat een groeiend deel van de stedelijke kiezers zich soepeler wil opstellen ten aanzien van de industriële kleurslagboom. Dat wil zeggen: steeds meer kiezers willen konsekventies verbinden aan het feit, dat de integratie van de economie niet meer te stoppen is. In zekere zin erkent Vorster dit ook wel (evenals zijn voorgangers Verwoerd, Strijdom en Malan): totale scheiding is volgens hen immers niet mogelijk. Maar de NP kan, zeker onder bedreiging van de verkramptenvleugel toch niet van de fictie af, dat de Afrikanen slechts in de dertien procent van het grondgebied, dat voor Bantoe-thuislanden is gereserveerd, bepaalde rechten kunnen uitoefenen, maar elders, in de blanke gebieden slechts geduld worden, voorzover en zolang de blanken dit toestaan. Als het HNP-potentieel inderdaad door de zijwiggende en thuisblijvende verkramptes groter is dan uit de stembusuitslag blijkt, kan Vorster het zich toch nog niet helemaal veroorloven een wat soepeler beleid te voeren zoals de *Daily Telegraph* (UK) van 24-4 meent: 'The kinky fringe of Afrikanerdom, the people who think the earth is politically flat, has received a severe rebuff. The South African Prime Minister may feel better able to pursue his own flexible line now that the electorate has spoken. Some of the ingenious snares and pitfalls, not least in the field of sport, which his enemies abroad set for him,

may now perhaps be leapt over more lightly. Apartheid will remain, 'Baasskap' will remain, but common economic sense ... may prevail rather better than before'.

Deze kleine kans op een eventueel begin van liberalisatie van de industriële, economische apartheid, heeft hier en daar tot de conclusie geleid, dat deze verkiezingsuitslag een 'ruk-naar-links' zou betekenen, in de veronderstelling dat de VP meer gematigd zou zijn dan de NP. Maar hoe smal de basis voor Vorsters apartheidspolitiek ook is geworden (54,43%) het zou voorbarig zijn te concluderen, dat de NP nu voorgoed over het hoogtepunt van zijn politieke opmars heen zou zijn en dat de apartheid onder invloed van economische wetmatigheden op den duur zal verdwijnen. De kleine verschuivingen van NP naar VP heeft in politiek opzicht nauwelijks gevolgen, in die zin, dat de blanke kiezers in overweldigende mate toch weer hun steun hebben gegeven aan het traditionele, blanke Zuidafrikaanse credo, dat de bevoorrechte blanke positie dient te worden gehandhaafd. In een hoofdredactioneel commentaar schreef de *Guardian* op 24-4: 'It would be wrong to trumpet the surprising results if the South African election as a leftward move, if by that is meant a weakening of white supremacy. With an all-white electorate, white supremacy was never in question.' Ook de VP wil handhaving van de blanke hegemonie: 'The United Party will maintain white leadership, by force of arms if necessary, over the whole of South Africa' (senator Radcliffe Cadman, VP-candidaat). 'Our policy will leave the civilised white community in ultimate control' (Sir de Villiers Graaff, beide citaten uit *Anti-apartheid News*, mei 1970).

Het weekblad *Southern Africa* (2-5), dat de blanke minderheden in Zuidelijk Afrika goedgezind is, noemde de 'ruk-naar-links' opvatting 'nonsense'. 'The Progressive Party is about as Left as the Bow Group of the British Conservative Party; the United Party is about as Left as Enoch Powell' (zo ook *Die Burger*, 30-4). Ook al zou Vorster onder economische druk bepaalde maatregelen verzachten, toch moet niet worden vergeten, dat juist onder Vorsters leiding de politieke en sociale apartheid nog scherper vormen heeft aangenomen, dan onder Verwoerd (Anthony Sampson in de *Observer*, 26-4). En het is de vraag of daar door deze verkiezingsuitslag enige verandering in zal komen. 'The Nationalist Party still has two and a half times the strength of the United Party opposition. Mr. Vorster can claim that both his more outward looking policy and his harsher internal security measures have been endorsed. But the tide has rolled so remorselessly in favour of the Nationalists for so long that even this slight check to their destinies provides a salutary warning to a governing group that has become unbelievably arrogant and high-handed in thought and deed. How far it justifies any hope that the harsh regulations of apartheid, which maims many individual lives in South Africa, will be relaxed is problematical. The fear that saturates the South African scene is unrelieved' (hoofdredactioneel commentaar in de Londense *Times*, 24-4). Met een eventuele matiging van de industriële kleurslagboom en een eventuele verhoging van de levensstandaard van Afrikanen, kleurlingen en Indiërs hoeft niet automatisch gepaard te gaan een verzachting van de politieke en justitiële apartheidsmatregelen, integendeel (Norman Macrae in een belangwekkend artikel in *Harpers Magazine*, maart 1970, gelooft wel, dat op basis van de fenomenale economische groei de apartheid door evolutionaire ontwikkelingen zal worden ondergraven; tegenargumenten bij F. A. Johnstone in *African Affairs*, april 1970).

Hoe ongehoord machtig het veiligheidsapparaat onder Vorster is geworden, werd aangetoond door het optreden van de HNP. Voor het eerst immers werd nu aan de uiterste rechterzijde van het politieke spectrum het volle gewicht van politie en justitie (met name door het oppermachtige Bureau voor Staatsveiligheid-BOSS) gericht tegen de verkramptes, die naar de regering meende, de comfortabele blanke heerschappij in gevaar brachten (*Guardian* 9-2, 23-2, 24-2, 19-3, *Observer* 5-4, *Star* 16-4, *RDM* 17-4). De HNP heeft nu van een andere kant de schijnwerper gericht op deze kenmerken van de politiestaat, die al zolang bekend waren aan het gekleurde (en blanke) verzet ter linkerzijde. Door het wegvallen van de HNP na deze verkiezingen, kan nu weer de fictie herboren worden, dat er onder Zuid-Afrika's blanken niet alleen oppositie tegen de status-quo mogelijk is, maar in feite ook bestaat. Dat is een fictie, want de oppositie heeft geen wezenlijk alternatief voor de politiek van de NP, waardoor de ontwikkeling gestuurd zou worden in de richting van een multi-raciale of non-raciale samenleving. 'Mr. Vorster and Sir de Villiers Graaff have been moving for years, almost in step, towards the Right; and in many practical respects the two main white parties are in a coalition. There is nothing self-correcting in the South African political system; as in Rhodesia, the exclusion of the majority from the vote leads to a steady, almost unopposed, move to the Right' (Anthony Sampson, *Observer* 26-4).

De eenzame PP-vertegenwoordiging van Helen Suzman in de Volksraad vervult enerzijds een nuttige functie, aangezien zij de enige is, die het ware karakter van de wetgevende arbeid van de Volksraad steeds weer blootlegt – iets waar de VP maar zelden toe komt. Anderzijds vervult zij de functie van bliksemafleider, want door haar aanwezigheid in de Volksraad kan de schijn van een blanke parlementaire democratie worden opgehouden. Intussen heeft de zwijgende meerderheid van stemloze Afrikanen, Kleurlingen en Indiërs weinig vreugde van deze verkiezingsuitslag te verwachten, zoals de *Guardian* (24-4) commentarieerde: 'In the short term the results are likely to lead to some softening at the edges of apartheid: a slowing down in the process of forced African resettlement in the reserves, more scope for Africans to do skilled work, and mixed visiting sports teams. But in making white supremacy more flexible, resilient and up to date, it is more likely to strengthen than weaken the system. South Africa's black majority has little to cheer about'. Voor de Afrikanen, Kleurlingen en Indiërs betekent de samenstelling van de nieuwe Volksraad eigenlijk niet meer dan een afspiegeling van een kleine blanke broedertwist. **klr**

eilanden

Komoren Said Mohamed Cheikh, die sinds 1961 president van de regeringsraad was, overleed op 16 maart in Tananarive, hoofdstad van Madagascari, waar hij sinds februari in een ziekenhuis werd behandeld. Prins Said Ibrahim, president van de kamer van afgevaardigden, werd op 2 april tot zijn opvolger gekozen met 25 stemmen voor en zes ont-

houdingen. Ibrahim verklaarde niet van plan te zijn om in de afzienbare toekomst op politieke onafhankelijkheid aan te dringen, zolang economische onafhankelijkheid niet kon worden gerealiseerd. Op 22 april vertrok hij naar Parijs voor besprekingen met de Franse regering. Hij wilde meer Franse regeringssteun als de enige manier om hen tot

zwijgen te brengen, die min of meer openlijk het separatisme en de subversie prediken, zoals hij bij aankomst verklaarde.

Madagascar Een grote afwezige en zijn afwezigheid beheersten, als in Tunesië, het politieke toneel. Al jaren lang slecht van gezondheid, stortte president Tsiranana in na de OCAM-conferentie van januari 1970. Door hartspecialisten in Parijs behandeld, kon hij eind maart door ministers en andere politici op bezoek het contact met Madagascar weer hervatten. Tot de bezoekers hoorde ook de predikant Richard Andriamanjato, leider van de voornaamste oppositiepartij (de AKFM), die eerder Moskou en het congres van de Franse communistische partij had bezocht. Half april was de president weer zeker van zijn terugkeer.

Na 'Dany' (februari 1969) en 'Geneviève' (januari 1970) teisterde op 23 februari een nog zwaardere wervelstorm, 'Jane', dezelfde zuid-oosthoek van het eiland. In de provincie Fianarantsoa telde men enige tientallen doden, gewonden en vermisten, werden honderden huizen en gebouwen vernield of beschadigd, duizenden hutten weggespoeld en liep 80 procent van de rijstvelden onder; 6000 personen werden dakloos, in de provincie Tamatave 25 000. Op initiatief van de Madagassische regering kwamen op 24 en 25 februari in Tananarive afgevaardigden bijeen van Madagascar, Mauritius, Reunion en de Komoren – de laatste twee eilandengroepen vertegenwoordigd door een ambtenaar van het Franse ministerie van buitenlandse zaken – om de mogelijkheden van een economische coördinatie te bespreken. Mauritius stelde een vrijhandelszone voor.

Mauritius Minister-president Sir Seewoosagur

Ramgoolam verbleef in februari met twee van zijn belangrijkste ministers in Parijs voor besprekingen over economische zaken. Mauritius, dat zich onlangs aansloot bij de OCAM en het geassocieerd lidmaatschap van de EEG heeft aangevraagd, zoekt een oplossing voor de Gemenebest-preferenties voor zijn suikerproductie, die jaarlijks 600 000 ton bedraagt. In verband hiermee bezocht Sir Seewoosagur ook Bonn, Rome en Den Haag. Een handelsdelegatie o.l.v. minister van buitenlandse zaken, immigratie en toerisme Gaetan Duval heeft van 19 tot 23 februari een bezoek gebracht aan India. Besloten werd tot de instelling van een regelmatige, rechtstreekse scheepvaartverbinding tussen India en Mauritius. Bovendien zal India steun verlenen bij o.a. een irrigatieproject. Duval kondigde op 30 april aan, dat hij na zijn reis naar West-Duitsland in mei uit de coalitieregering zal treden wegens de publikatie in een oppositieweekblad van een artikel dat hij zeer lasterlijk vond. Hij zou pas weer in de regering terugkeren als hij vrij zou zijn verklaard van de smaad.

Seychellen Op de constitutionele conferentie in Londen is volledige overeenstemming bereikt over een ministerieel systeem, maar Lord Shepherd, minister van Staat op het ministerie van Buitenlandse en Gemenebestzaken, die de conferentie leidde, verwierp de gedachte, dat de Seychellen een status zouden krijgen zoals de Kanaaleilanden. De leider van de Democratische Partij, de SDP, die de voornaamste partij op de Seychellen is, James Maucham, verklaarde te zullen blijven aandringen op integratie met Groot-Brittannië naar analogie van het eiland Man. (Zie ook onder Afrika algemeen: OAU).

South Africa and Zambia's 1968 election*

B. V. Mtshali**

South Africa's attitude to Zambia's 1968 general election can be best understood in terms of two points: the traditional ties existing between these two states, and the recent developments in their relations on the eve of the election.

Traditional Ties

Some idea of South Africa's presence in Northern Rhodesia can be obtained from four factors. First of all, census figures from 1911 onwards indicate a strong concentration of South African Whites. Farmers and miners brought to Northern Rhodesia their practices of racial discrimination.¹ Secondly, in the copper industry a South African enterprise, Anglo American Corporation, played a prominent role through four mines which in 1967 accounted for about 55% of Zambia's total copper output.²

Thirdly, after Rhodesia's Unilateral Declaration of Independence in November 1965, South Africa became Zambia's major source of imports. Whereas in 1964 imports from South Africa were worth K32, 406 000 as against K 61, 737 000 from Rhodesia, by the end of 1967 South Africa supplied 24% of Zambia's total imports valued at K72, 172 000. Rhodesia's share had dropped to 11%, valued at K32, 235 000. Finally, it should be noted that a substantial portion of Zambia's imports and exports are routed through South African ports. Expressed in tonnages, the exports from Zambia – largely copper – rose from 2 206 tons in 1964 to 89 286 in 1967 while imports to Zambia – mainly manufactured goods – rose from 18 913 in 1964 to 251 698 in 1967.³ Clearly, South Africa is a very important trading partner.

Recent Developments in Zambian-South African Relations 1967-68

The factors described above provide the general context of the 1968 election. However, the immediate setting was characterized by relations strained by a number of developments since mid-1967. On the 19th August 1967, the African National Congress of South Africa and the Zimbabwe African Peoples Union issued a joint statement from Lusaka stating that units of their guerrillas were responsible for the fighting then taking place in the Wankie area of Rhodesia. From then on, Zambia has been accused by South Africa and Rhodesia of harbouring guerrillas and allowing them to use her territory as a launching-pad for attacks.

Both Rhodesia and South Africa have followed up these accusations with threats of retaliation and pre-emptive strikes against Zambia. For example, in October 1967 Prime Minister Vorster issued his famous Rustenburg warning that South Africa would hit Zambia 'so hard that you will never forget it'. Zambia replied by saying that she was undaunted by such threats. Nevertheless, the repetition of this threat in April 1968 by Mr. P. W. Botha, the Minister of Defense, has had

** B.V. Mtshali is lecturer in Political Science at the University of Zambia in Lusaka.

some effect; for since then, Zambia has increased her military preparations, and is considering the purchase of missiles.⁴

South Africa's counter-insurgency operations in Rhodesia and South West Africa led to further deterioration in the relations between the two countries. In October 1967, Mr. Vorster conceded that South African aircraft had violated Zambian territory near the Caprivi Strip.⁵ Then on the 19th December five South African policemen, serving in Rhodesia against the guerrillas, were detained on Zambia's side of the Victoria Falls Bridge. A week later they were released after Britain had rejected Zambia's offer to hand them over to her to be tried 'for carrying out illegal activities in Her Majesty's colony of Rhodesia and assisting rebels there.'⁶ Seven months later a similar incident occurred. This time three policemen with a large quantity of arms and ammunition were arrested on the 24th August 1968 after crossing the Zambesi River from the Caprivi Strip. They were released following South Africa's payment of a fine of K900 for each of them.⁷

April 1968 marked yet another turn for the worse in the relations between these two countries. On the 19th April President Kaunda announced his Mulungushi Economic Reforms in terms of which Zambia acquired 51% control of some twenty-five enterprises.⁸ Since many of these were owned or controlled by South Africans, there was in the Republic immediate and hostile reaction to this move. *Die Transvaler* (22/4/68) alleged that President Kaunda was 'not free from Communist sympathy', and had now taken a step in the direction of Communism. In its editorial, *Die Burger* (22/4/68) interpreted the Reforms in racial terms. It said:

It is still always the White man with his capital and ingenuity who provides the brains and nerves of Zambia's economic welfare and development, and this action is apparently directed against him. This means an acceleration of Africanisation of management and control at a rate that must intensify the existing feeling of frustration and despair among the Whites. The driving force is certainly not a desire for efficiency, but an attempt to satisfy the impatient ambitions of party members at the expense of White management.

Implicit in this statement is the view that the Zambians were taking what was not their due. On this point Durban's *Sunday Tribune* (21/4/68) was more candid. It described the Reforms as 'the Big Grab', and as a 'smash and grab raid on commerce and industry'. The President, it alleged, had decided 'to plunder commerce and industry to the tune of 51 per cent' and, as a result, the White business community in Zambia felt trapped and was losing confidence in the country.

In Zambia this criticism of the Economic Reforms found support from the Leader of the Opposition, Harry Nkumbula, president of the African National Congress (not to be confused with the South African, led by O.R. Tambo). In Parliament Nkumbula moved a motion condemning the Reforms. In the ensuing debate he accused the UNIP Government of resorting to these measures because it was bankrupt. He also warned that they would lead to flight of capital which in turn would result in 'economic chaos in this country, and unrest'. He wound up the debate by declaring that 'it is wrong for a Government to interfere with private enterprise where private enterprise is accepted as a principle'.⁹ Nkumbula emerges as an outspoken critic of the Mulungushi Reforms. Thus, in this matter, there is a coincidence of interest between him and South Africa.

These events and South African reactions to them were symptoms of far-reaching structural changes in Zambia which could not but alienate her from the white minority regimes. Zambia could neither demonstrate nor feel secure in her political independence as long as she remained an economic appendage of the South. She, therefore, aimed from the first days of self-rule to become the southern extremity of Black Africa instead of remaining the northernmost fringe of White-dominated Africa.

In short, Zambia's determination to disengage from the South and turn to East Africa had been known before UDI¹⁰; but in the absence of action it could be ignored as rhetoric. However, UDI helped translate determination into practice. This turn to the East has angered Zambia's southern neighbours, especially South Africa. The Republic realises that the post-UDI increase in its trade with Zambia will almost certainly dwindle once Zambia's relations with East Africa are secure. An additional point for concern is security. One of the traditional pillars of South African foreign policy is the search for friendly neighbours in the Northern frontier in order to prevent attacks from this quarter.¹¹ For this reason, South Africa supported the Federation of Rhodesia and Nyasaland, dominated by its friend, Southern Rhodesia. Moreover, with economic and technical assistance it has sought to ensure that the recipient African states refrain from concerning themselves with apartheid.

But though dependent on South Africa because of historical reasons, Zambia has not acted according to expectation. Instead, she has embarked on a policy whose effect would be to deprive the Republic of a valuable foreign market and to present it with grave security problems. This situation she could not view with equanimity. For South Africa Zambia's first general election after independence was thus an opportunity for influencing the electorate in order to change or discredit this policy. The tactic was to identify issues and support people favouring the *status quo*.

The 1968 Election

No sooner had President Kaunda announced the date of the election than South Africa's interest became apparent. This interest emerges from an examination of six issues. These are: (i) Attitude towards South Africa and Rhodesia, (ii) Attitude towards the presidential candidates and their parties, (iii) Defence matters, (iv) Conditions during the election: violence, tribalism, (v) The opposition and one-party rule, and (vi) comments on the election results.

In order to discover South Africa's attitude, we have decided to examine the Afrikaans press because this medium of mass communication is controlled by prominent National, even Cabinet Ministers, and thus closely reflects the thinking of the ruling Nationalist Party¹². This applies particularly to *Die Burger* of Cape Town and *Die Transvaler* of Johannesburg – two daily newspapers which have always faithfully espoused the Party's cause.

(i) Attitude towards South Africa and Rhodesia

A study of the policies of President Kaunda and Mr. Nkumbula towards the minority regimes in

South Africa, Rhodesia and the Portuguese territories is of great importance because on the basis of their views, they were chosen by the Afrikaans press as presidential candidates.

In the previous section we have shown the ties between Zambia and South Africa and the increase in trade between them because of Zambia's response to UDI. It must be noted, however, that the trade relations have gone largely unpublicized because of the political embarrassment they might cause to UNIP. But from October 1968, Nkumbula seized on this point to embarrass the UNIP Government and made it an election issue. He issued a statement asserting that it was 'highly hypocritical and pretentious for Zambia's leaders to condemn South Africa and Rhodesia while trading with them'. What Zambia needed in his view, was 'an open mind and approach' to these countries.¹³ At the height of the campaign, in early December, he increased his attack on the Government's policy, while in the Barotse Province (which in 1969 became the Western Province) some of his colleagues promised the voters that, if elected, they would again allow Zambians to be recruited by the Witwatersrand Native Labour Association (WENELA) for work on South Africa's mines¹⁴.

Nkumbula's attitude was that, if elected, he would 'almost completely relax all trade restrictions between this country and our neighbours. I think that the so-called mandatory sanctions against Rhodesia have done more harm to Zambia than to any other UN member country'.¹⁵ Moreover, he asserted, the Rhodesian question was 'primarily a matter between the British Government and the people of Rhodesia'¹⁶. Concerning the liberation of Rhodesia, he said: 'While I will do all I can to help Rhodesian Africans achieve their independence, I will make sure that Zambia's interests come first.'¹⁷ As to the nature of assistance he was prepared to give, he said: 'We'll give all moral support to our brothers down South,' while they fought inside South Africa and Rhodesia.¹⁸ Specifically on South Africa, he said that since a large portion of Zambia's trade was with this country, he would restore open and free trade.¹⁹ Two days before polling day, Nkumbula repeated these views on radio and television, and was quoted by both *Die Burger* and *Die Transvaler*. In sum, then, Nkumbula's thinking has much in common with Rhodesia and South Africa although this coincidence of interests is not always for the same reasons; nor does it go to the same extent. However, the important consideration is that it is more acceptable to the South than UNIP's. On trade relations, he would not only not nationalise but would in addition expand trade, and stop Zambia's observance of UN sanctions. On the liberation of southern Africa, he would give moral support, not material assistance. His is a policy of *realpolitik*, characterised by the paramountcy of Zambia's national interests.

UNIP's reaction was to discredit Nkumbula by calling him a traitor. Thus Vice-President Kapwepwe described him as a 'man who is prepared to sell his own people for the sake of a few pennies'.²⁰ Even the Speaker of the National Assembly alleged that foreign powers had found in him a stooge to be used for causing trouble in Zambia.²¹ In other words, they questioned his loyalty and patriotism.²²

In contrast to their extensive presentation of material favourable to Nkumbula, *Die Burger* and

Die Transvaler devoted very little space to UNIP's criticisms of the ANC.²³ This is an indication of their attitude towards the candidates and their views.

(ii) South Africa and the Candidates

The press made its choice between the presidential candidates – Kaunda and Nkumbula – on the basis of their policies towards white-ruled southern Africa. From our preceding discussion of Nkumbula's views, it is not surprising that *Die Burger* and *Die Transvaler* preferred him to Kaunda because of his realism.

Die Transvaler showed its preference by constantly depicting Nkumbula in a better light than Kaunda. An example is the contrast in coverage mentioned above. Then four days before polling day, it published a reader's letter endorsing Nkumbula on the grounds that since Kaunda was 'too extreme and outspoken' (14/12/68), the Zambians would be better off with Nkumbula 'who as far as Whites are concerned [is] very moderate' (17/12/68).

Then in an editorial, it stated that whereas Botswana, Lesotho, Swaziland and Malawi had realised the advantages of co-operating with South Africa, President Kaunda had chosen 'to shut his eyes to political and economic realities' by fixing 'his gaze on the territories to the north of Zambia'. By so doing, it alleged, he was inflicting damage on the country. It ended by advising him to 'learn a lesson from the stand-point of his political opponent who fully realises what advantages Zambia can derive from such co-operation' (10/12/68). *Die Burger*, by contrast, confined itself to indirect endorsement of Nkumbula in the form of favourable mention of his views and fulsome praise of his political acumen.

However, the enthusiastic endorsement of Nkumbula sometimes went to excesses. On two occasions he is supported on positions he had not taken and for reasons which he did not advance. For example, the South African journalist Al Venter quotes him as saying that, if elected, he would 'establish trade and *diplomatic relations* with Rhodesia and South Africa'²⁴; whereas to this same question he had earlier given a curt 'No comment'²⁵. In other words, as throughout the campaign, he refused to commit himself.

The second example concerns Nkumbula's dismissal of the UNIP Government as consisting of 'alien natives whom he had personally rejected during the struggle for independence.' (*Die Transvaler*, 9/12/68). On the 16th December the *Times of Zambia* reported him as having said in Luan-shya: 'We are sick and tired of being ruled by alien natives ... As far as I know these alien natives are worse than their predecessors, the white colonialists.' Under the term *alien native*, he included President Kaunda, Vice-President Kapwepwe, three Cabinet Ministers and the Commissioner of Police. The Vice-President denied this allegation, pointing out that the President was a Zambian by birth. As if to contradict him, *Die Burger* asserted 'Kaunda was born in Malawi.' (9/12/68). This statement is inaccurate, the President having been born in Zambia's Northern Province – a fact which Nkumbula never questioned. His contention, although of doubtful validity, was the Presi-

dent and his colleagues are aliens in African law because their parents were born outside Zambia. Obviously, the two views have different bases.

This attitude to Nkumbula raises two questions concerning the use of inaccurate statements and the very support of Nkumbula's candidacy. The probably desired effect of the use of inaccuracies was to show the extent to which disunity, unrest and mud-slinging had been generated by the South African press, this is a fairly common theme dating back to the days of the Congo disturbances.

The remarkable thing is that Nkumbula received support even though *Die Transvaler* (17/12/68) acknowledged that his chances of victory were minimal. Why then did he merit support? The likeliest explanation is that his performance would embarrass UNIP, the real target of South African efforts, and help foment internal dissension by throwing into doubt the wisdom of the policy towards the South.

(iii) Violence

The reports of violence were particularly frequent in *Die Transvaler*. It reported an armed attack on a village in the North-Western Province; then inter-party clashes on the Copperbelt in which two UNIP members were killed, fighting in Chililabombwe (formerly Bancroft) in which more people died, and as a result of which the United Party was banned.²⁶ However, the connection between this last incident and the others is not clear because the United Party was banned in August – three months before the election date was announced. This may yet be another example of stretching the evidence in order to prove a particular point, in this case violence. Indeed, on polling day it wrote that the campaign had been marked by 'accusations of dishonesty, bribery, intimidation and undisguised terrorism'.²⁷ Even after the election, its coverage emphasised this factor. For instance, the denial by the Commissioner of Police that violence had broken out during the election was followed by a report on the burning of houses in Mufulira by victorious UNIP members.²⁸

During this period, *Die Burger* carried surprisingly little material on violence. There were two items: firstly, Venter's long article containing a short paragraph expressing the fears of political observers that violence would increase, and secondly, the same denial by the Commissioner of Police as in *Die Transvaler*.²⁹

Why is there a difference in coverage between these newspapers? The answer is that there was in fact very little serious violence³⁰, and that the difference in coverage is due to the inclination of *Die Transvaler* to over-emphasize and dramatize in order to achieve a particular propaganda effect; whereas *Die Burger* strives for the same goal but through less questionable means and in more restrained language.

(iv) Defence

In December 1968 defence emerged as a major campaign issue following press reports that Portuguese aircraft had bombed Zambian villages along the border with Angola.

When criticising the Government for its assistance to liberation movements, Nkumbula had argued that its result was that 'The Portuguese authorities are bombing our villages because we shelter their enemies'.³¹ Indeed, while acknowledging responsibility for the damage caused, the Portuguese Government explained in a Note, extensively quoted in *Die Burger* (9/12/68), that the bombing had occurred because Zambia allowed its territory to be used as a launching-pad for guerrilla attacks against Angola and Mozambique. In short, the Portuguese were adding their voice to similar allegations made on other occasions by South Africa and Rhodesia. The effect of this latest bombing was to cause deep concern among the Zambian voters, some of whom even advocated retaliation by Zambia³², while others probably felt in private that Zambian policy should follow Nkumbula's thinking.

Sensing a threat to its security from the minority regimes on its borders, Zambia had for some time sought British military aid. Finally on the 17th December 1968, the British Prime Minister, Mr. Harold Wilson, announced in the House of Commons his willingness to supply Zambia with all the defence equipment it required; but he stated that it was for President Kaunda 'to decide what priority he would wish to give to strengthening his defense position'.³³ Zambia's defense needs became urgent when on the same day South Africa successfully fired its first missile near St. Lucia in Zululand. While *Die Burger* (19/12/68) reported Kaunda's satisfaction with the British statement and his appeal to Zambians 'not to be unduly worried over the new developments in South Africa', *Radio RSA*, the external service of the South African Broadcasting Corporation, scoffed at Kaunda's fears of an attack. Indeed, it described him as 'obsessed by fears that South Africa has aggressive intentions on Zambia', whereas, it claimed, she had none. It then interpreted Mr. Wilson's statement to mean that the President was wasting money on defence instead of spending it on high-priority projects. It concluded: 'These facts are bound to be considered by the Zambian electorate when it goes to the polls to-morrow'.³⁴ In short, this was an attempt to influence the Zambian electorate by demonstrating the wastefulness of the ruling party.

Meanwhile in Kenya, Nairobi's *Daily Nation* (19/12/68) urged the African states to formulate better plans now that South Africa possessed new weapons of destruction. Also on the same day, President Banda of Malawi told his Parliament in Zomba that South Africa was a peaceful country with no aggressive intentions. Then, he sternly warned those African states who, he said, were constantly threatening her that, if attacked, South Africa together with Rhodesia would within two days reduce Zomba, Dar es Salaam and Lusaka to ashes. 'These are brutal facts', he declared, 'not that I like them; but they are facts; I like to face facts'.³⁵

Following these different reactions from two African states, *Die Burger* (20/12/68) hailed President Banda's speech as 'success beyond expectation' for the so-called outward movement in South Africa's foreign policy. It continued: 'When black friends of South Africa can speak like this to our black enemies, this is progress – amazing progress...' But it warned that the struggle for good relations with the African states had to be 'always from strength, not from weakness' because without strength, 'the protagonists of a black-white conflict will always get a hearing'. However, South Africa's possession of power would lead to a change of heart among the African states

because as they became convinced by its demonstrated power that they had to live with South Africa, however unpalatable this fact might be, the advocates of cooperation with the Republic would win supporters. While Zambia is not explicitly mentioned here, this would nonetheless seem to be a warning to her to abandon as futile efforts to defend itself and to change to co-operation along the lines suggested by Dr. Banda and Mr. Nkumbula.

(v) **Opposition and One-Party Rule**

One of the points made in the two newspapers is that the 1968 election might be the last one³⁶ because if UNIP won it might turn Zambia into a one-party state. However, it is not clear whether this interest in the future of the opposition was confined to Nkumbula's ANC because South Africa favoured it or whether it represented a general concern with the prospects of Western-style democracy in the new African states. But in the light of the South African attitude and interests discussed earlier the first point applies here. Consequently there were a number of press comments and report on the doubtful future of the opposition and on the possibility of one-party rule in Zambia. For example, *Die Transvaler* (11/12/68) reported the General Secretary of the Zambia Congress of Trade Unions, Mr. Wilson Chakulya, as having said that in the next Parliament he would introduce a private motion to ban the Opposition and create a one-party state. In this case attention was given to UNIP's intention to ban the Opposition and not to the reasons for doing so.³⁷ This coverage is biased against UNIP and sympathetic to the ANC.

In its post-election comment, *Die Burger* (21/12/68) rather jubilantly noted that although UNIP had won, 'its hope for a one-party state has not been realised – at least for the time being. For the next five years, there will still be an Opposition in Zambia... Nkumbula has prevented the formation of a one-party state', by winning twenty-three seats. However, it feared that even then 'extremists' in UNIP would want to ban the Opposition.

Then in a long editorial, it described the election outcome as 'a disappointing result' for President Kaunda and his party since contrary to their expectations, the voters had sent to Parliament more Opposition members. In its view, the ANC electoral achievement was a challenge for Zambia's rulers 'to show that they can co-exist with an Opposition. If they cannot stand that test, then Zambia becomes yet another one-party state among several in Black Africa'. Turning to President Kaunda, it stated that for him to ban the Opposition after failing to vanquish it at the polls would be a defeat since in the world 'he stands on a moral pedestal, and is regarded by some as an exceptionally moderate leader. Banning the ANC would leave very little of this sympathetic image'. (*Die Burger*, 24/12/68). Here again, the sympathy for the Opposition is evident, and is accompanied by a gentle warning to President Kaunda not to ban it. But no attempt is made to balance the picture by looking at this question in terms of the Government's interests.

(vi) **Comments on the Election Results**

Having asserted during the campaign that Zambian politics are based on tribal affiliation, it was

almost natural for the press in its comments after the election to regard tribalism as the major factor in explaining the results. Even among the international press, quite a number singled out this factor.³⁸ Thus, it was asserted that the ANC had won in the Southern and the Barotse Provinces where the Ila-Tonga and the Lozi are respectively dominant while UNIP had proved its strength mostly in the Copperbelt and in the Luapula and Northern Provinces where the Bemba live. *Die Burger*'s comment on this was: 'In Zambia political divisions which coincide so precisely with tribal divisions entail danger for the stability of the country...' (24/12/68). But as my colleagues Messrs. Scott and Molteno have shown³⁹, this tribal interpretation is an oversimplification. It applies only to the Ila-Tonga, not to the Lozi. In the Barotse Province, the rural Lozi voted against UNIP primarily because of economic discontent arising from the Government ban on recruitment by WENELA. However, their urban fellowmen, with no such grievances, voted for the ruling party. Indeed, without them, UNIP would not have retained Livingstone, its only seat in the Southern Province.

Strangely enough, *Die Burger* and *Die Transvaler* sought the explanation not in economic factors but in tribalism. This myopic view accords with their Government's apartheid thesis that people of different tribal or ethnic extraction allegedly feel at ease only with their own type; whereas the economic interpretation of this electoral result would raise the question of Marxism and Communism which is strictly forbidden in South Africa. In sum, for them their political party is the repository of truth on this issue.

Conclusion

In its treatment of the election as a whole, the government-supporting newspapers presented and interpreted developments in order to suit the ruling party of which they are an instrument. Their role and function can be understood only in these terms.⁴⁰ For the specific determinant of their position, one must view them as an essential feature in South Africa's broader foreign policy objective to win yet another African state which like Botswana, Lesotho, Swaziland and Malawi, would value its economic relations with South Africa so highly that it would not ally itself with states supporting liberation movements and the guerillas. Such alliance would not be co-operation based on *realpolitik*, but would, in terms of the Republic's interests, constitute interference in its domestic affairs. This would be a serious infringement of the Republic's 'outward-looking' policy. Now, Zambia has been accused of this very infringement, whereas in the Republic's strategic scheme for Africa she is the choice prize. Indeed, on the 12th September 1968, Mr. Vorster promised his party that he would do his utmost to persuade Zambia to adopt the attitude of these four co-operative African states.⁴¹

But South African policy is governed by two considerations. Firstly, Zambia's foreign policy can determine the nature of the Republic's response. Secondly, as in any other state, domestic factors can impinge on the Republic's foreign policy. In the last two years, there has been a running debate in the ruling National Party between those who favour a quiet, friendly, conciliatory

outward-looking foreign policy (verligtes) and those who support an inward-looking, defensive, rather isolationist policy (verkrampes).⁴² As a result of the interaction of these factors, South Africa's attitude towards Zambia is ambivalent. It shifts from conciliation to threats. The latter type of policy would involve the use of military or economic measures against Zambia. But because of its inherent international disadvantages, South Africa has so far refrained from using it. The policy of conciliation involves inducing the Zambians with offers and prospects of economic gain to instal a government with a friendly attitude. Because of its apparently obvious international acceptability, Mr. Vorster prefers this method whose operation can be seen in the Republic's attitude towards the 1968 election.

There are few overt threats against Zambia. Instead, Zambians are asked to accept the advantages of co-operating with the Republic. Nevertheless, as *Die Burger's* editorial clearly indicates, South Africa's policy of conciliation is based on military power and its threatened use. For this reason the African states are warned not to contemplate attacking the Republic or to assist those so inclined.

In our view, Nkumbula's performance in the 1968 election may convince South Africa that through Vorster's policy of conciliation, Zambia can eventually be made to change its present policy without the use of military or economic measures. However, should this fail, recourse can always be had to clandestine, but non-military methods like encouraging discontent in the ruling party or the trade unions or even the armed forces.⁴³

notes:

* The writer wishes to thank Dr. H. J. Simons and Mr. R. V. Molteno, both of the University of Zambia, for their comments on an earlier version of this article.

¹ For details, see (a) L. H. Gann. *The Birth of a Plural Society, the Development of Northern Rhodesia under the British South Africa Company 1894-1914*. (Manchester, Manchester Univ. Press, 1958). p. 143; (b) *Report on Immigration into Northern Rhodesia*. (Lusaka, 1939). Paragraph 10, p. 4; (c) R. R. Kuczynski. *Demographic Survey of the British Colonial Empire*. Vol. II. (London, Oxford Univ. Press, 1949). p. 29, table 4. (d) Grace Keith. *The Fading Colour Bar*. (London, Robert Hale 1966); (e) R. B. Sutcliffe. 'Crisis on the Copperbelt.' *The World Today*. vol. 22. No. 12, December 1966. pp. 499-502; and (f) Richard Hall. *Kaunda, Founder of Zambia*. (Lusaka, Longmans, 1964). p. 8. But with increasing Zambianisation of

jobs, South African and other whites have tended to leave Zambia for the Republic and Rhodesia.

² Sir Theodore Gregory. *Ernest Oppenheimer and the Economic Development of Southern Africa*. (Cape Town, Oxford Univ. Press, 1962), pp. 384-489; Stuart Graham. 'Zambian Election: Reconstruction Begins.' *The New African*, vol. 3, No. 2. February 22, 1964. p. 44.

³ Republic of Zambia. *Economic Report*, 1968. (Lusaka, Government Printer, 1969). p. 167.

⁴ *New York Times*. July 18, 1968; *Sunday Times*. (Johannesburg). July 21, 1968.

⁵ *Times of Zambia*. October 23 and 25, 1967; *The Star*. (Johannesburg). October 28, 1967.

⁶ *Daily Dispatch*. (East London). January 13 and 16, 1968.

⁷ *Times of Zambia*. August 31, 1968.

⁸ See President Kaunda. *Zambia's Economic Revolution*. Address at Mulungushi, 19th April, 1968.

(Lusaka, Zambia Information Services, n.d.).

⁹ *Zambia Hansard* 14. *Debates*, First National Assembly, Fourth Session (Resumed) 24th April 1968. (Lusaka, Government Printer); especially pp. 23, 27, 84.

¹⁰ For example, Kaunda announced this in the Legislative Council, in June, 1963. See *Debates of the First Session (Resumed). Twelfth Legislative Council*. June 20, 1963, pp. 126-132.

¹¹ Cf. G.D.Scholtz. *Die Republiek van Suid-Afrika en die Nuwe Wêreld*. (Johannesburg, Voortrekkerspers Beperk, 1962); especially pp. 109-114.

¹² Cf. *News/Check*. (Johannesburg). April 4, 1969. p. 7, and Rosalynde Ainslie. *The Press in Africa*. (London, Gollancz, 1966). pp. 79-80.

¹³ *Times of Zambia*. October 7, 1968.

¹⁴ In October 1966 the Zambian Government suspended the recruiting operations of WENELA. Cf. Republic of Zambia, Ministry of Labour: Department of Labour. *Annual Report 1966*. (Lusaka, 1967). Paragraphs 20 and 167.

¹⁵ *Times of Zambia*. December 5, 1968.

¹⁶ *Die Transvaler*. December 2, 1968.

¹⁷ *Times of Zambia*. December 5, 1968.

¹⁸ Interview. Radio Zambia, General Service. December 17, 1968.

¹⁹ *Die Transvaler*. December 9, 1968.

²⁰ *Zambia Mail*. December 6, 1968. See also *Times of Zambia*. December 8 & 9, 1968.

²¹ *Times of Zambia*. December 7, 1968.

²² Nkumbula's reply was that he was not a traitor since UNIP itself bought South African goods. Interview, *supra*; *Die Burger*. December 18, 1968; *Die Transvaler*. December 18, 1968.

²³ *Die Burger*. December 9, 1968, is the one exception. This edition carries a report of Vice-President Kapwepwe's criticism of Nkumbula.

²⁴ *Die Burger*. December 18, 1968. (our emphasis).

²⁵ *Times of Zambia*. December 5, 1968.

²⁶ *Die Transvaler*. December 5, 14 and 17, 1968. On the general point of violence, see also *The Sunday Tribune*. December 15, 1968.

²⁷ *Die Transvaler*. December 19, 1968.

²⁸ *Ibid.*, December 20 and 21, 1968.

²⁹ *Die Burger*. December 18 and 20, 1968.

³⁰ This view is shared by *The Star* which spoke of 'petty violence'. *The Star* (weekly airmail edition). December 21, 1968. See also *Report on World affairs* (London). vol. II, No. 4, October-December, 1968. p. 335.

³¹ *Times of Zambia*. December 5, 1968.

³² See four Letters to the Editor, *Zambia Mail*. December 91, 1968.

³³ *Weekly Hansard, Vol. 775. House of Commons Parliamentary Debates*, 17 December, 1968. p. 1165.

³⁴ *Radio RSA*: Comment after 6 p.m. News. December 18, 1968.

³⁵ *Hansard, Official Verbatim Report of the Debates of the Sixth Session, Second Meeting of Parliament*. 17th, 19th and 10th (sic) December 1968. (Zomba, Government Printer). p. 164.

³⁶ See for example, Al Venter, *Die Burger*. December 18, 1968, and *The Star*. December 21, 1968.

³⁷ The Zambian press did report the reasons, e.g. *Times of Zambia*. December 8, 1968.

³⁸ For example, *New York Times*. December 22, 1968. *The Times* (London). December 23, 1968. *The Observer*. December 22, 1968. *Commonweal* (New York). January 17, 1969. p. 490.

³⁹ Ian Scott and Robert Molteno, 'The Zambian General Elections', *Africa Report*. vol. 14, No. 1. January 1969. p. 46.

⁴⁰ For an examination of a press so bound to the State or party, see Henry Wickham Steed. *The Press*. (Penguin, 1938), especially chapter II. For a contemporary view, see Fred S. Siebert, Theodore Peterson and Wilbur Schramm. *Four Theories of the Press*. (Urbana, University of Illinois, 1963). Chapter I.

⁴¹ *Times of Zambia*. September 13, 1968.

⁴² See, for example, *The Sunday Tribune*. April 27, 1969, interview with Mr. Barry Botha, and *The Sunday Times* (Johannesburg). May 4, 1969. In October 1969 the *verkrampies* broke away to form their own party.

⁴³ For some speculation along these lines, see the author's comments in C.G. Widstrand ed. *African Boundary Problems*. (Uppsala, Scandinavian Institute of African Studies, 1969). pp. 175-176.

de afrikaniteit van algiers (documenten)

Blijkens persberichten zijn verschillende delegaties met gemengde gevoelens van het eerste pan-afrikaanse culturele festival (Algiers, juli 1969) teruggekeerd, waar zij toch met de beste culturele bedoelingen heen waren gegaan. Met name het politieke element zou hen teleur hebben gesteld. Cultureel purisme of politieke achterdocht? Hoe zwaar politiek op cultuur kan drukken zou hun toch niet onbekend moeten zijn en werd in deze verslagperiode van de *Kroniek* weer geïllustreerd bij de totstandkoming van de nieuwe Franstalige organisatie voor culturele en technische samenwerking. Druk roept tegendruk op. Het geeft te denken dat van de boodschappen aan het congres van een aantal staatshoofden die van Sékou Touré de meeste geestdrift opwekte, hoewel zijn radicale instelling vanouds bekend is en hij in zijn fulmineren tegen négritude en kunstmatige onderscheidingen naar koloniale talen of naar ligging aan deze of aan gene zijde van de Sahara geen nieuwe elementen bracht. Het doet ook terugdenken aan de geestdrift bij de vroegere congressen van Parijs (1956) en Rome (1959), waar een beperkter gezelschap van zwarte schrijvers en beeldende kunstenaars bijeen kwam en waar de politiek ook niet geschuwd werd, integendeel, en wat gezien de beperktheid van de deelnemers des te meer opviel. Omgekeerd valt in de stukken van Algiers op, welke concrete en belangrijke punten, ook 'zuiver' cultureel gezien, aan de orde zijn gekomen, met name in de suggesties en voorstellen. Er is hier een duidelijke continuïteit, die aan het congres van Algiers een diepere achtergrond en grotere betekenis geeft. Daarom worden hieronder vóór de slothandelingen van het congres ook de resoluties van Parijs en Rome afgedrukt (waarbij wegens plaatsgebrek helaas de vele belangrijke deelresoluties van Rome achterwege moesten blijven). Hoe dit ook zij, de boven gesignaleerde instelling is evengoed deel van de Afrikaanse werkelijkheid. De Afrikaniteit van de toekomst zal er zeker anders uitzien dan wat vandaag al zo genoemd wordt, maar even zeker zal de werkelijkheid van vandaag veranderen met en door de Afrikaniteit van Algiers. pae

eerste internationale congres van zwarte schrijvers en beeldende kunstenaars (parijs, 19-22 september 1956)

Résolution¹

Le Congrès des Ecrivains et Artistes noirs réuni à Paris les 19, 20, 21, et 22 septembre 1956,
Considérant,

1° que les travaux du Congrès ont dégagé l'immense intérêt de l'inventaire entrepris devant lui eu égard aux diverses cultures noires qui ont été systématiquement méconnues, sousestimées, parfois détruites;

2° qu'il lui est apparu la nécessité impérieuse de procéder à une redécouverte de la vérité historique et à une revalorisation des cultures noires, l'ignorance et la présentation erronée ou tendancieuse

¹ Ontleend aan *Présence Africaine* n.s. 8-9-10 (juni-nov. 1956), 361-363.

de cette vérité ayant contribué à provoquer la crise qui atteint la culture noire en elle-même et dans ses rapports avec la culture humaine en général, invite artistes, écrivains, théologiens, penseurs, savants et techniciens à participer à cette tâche historique de faire revivre, de réhabiliter et développer ces cultures afin de favoriser leur intégration à l'ensemble de la culture humaine.

Nous écrivains, artistes et intellectuels nègres, divers par nos idéologies politiques et nos confessions religieuses, avons éprouvé le besoin de nous réunir à cette étape cruciale de l'évolution de l'humanité pour confronter d'une manière objective nos points de vue sur la culture et les étudier en hommes conscients de nos responsabilités devant nos peuples respectifs, devant les peuples coloniaux et semi-coloniaux et devant tous les hommes libres de bonne volonté.

Il nous apparaît indigne d'un intellectuel véritable qu'il hésite à prendre position sur des questions essentielles sans servir l'injustice et l'erreur.

Nous avons examiné nos cultures en elles-mêmes et en fonction des conditions sociales et générales qui les affectent : le racisme et le colonialisme.

Nous estimons que l'épanouissement de la culture est conditionné par la fin de ces hontes du vingtième siècle : le colonialisme, l'exploitation des peuples faibles, le racisme.

Nous considérons que tout peuple doit pouvoir effectivement prendre connaissance des valeurs de sa culture nationale (histoire, langue, littérature, art, etc...) et bénéficier de l'instruction et de l'éducation dans le cadre de sa culture propre.

Notre Congrès regrette l'absence involontaire d'une délégation de l'Afrique du Sud.

Notre Congrès enregistre avec satisfaction les progrès accomplis ces dernières années dans le monde, progrès qui laissent prévoir une abolition générale du système colonialiste, ainsi que la liquidation définitive et universelle du racisme.

Notre Congrès invite tous les intellectuels noirs à unir leurs efforts pour que devienne effectif le respect des droits de l'homme quelle que soit sa couleur, des peuples et des nations quels qu'ils soient.

Notre Congrès engage les intellectuels noirs et tous les hommes épris de justice à lutter pour la création des conditions concrètes de la renaissance et de l'épanouissement des cultures nègres.

Notre Congrès, qui rend hommage aux cultures de tous les pays et apprécie leur contribution au progrès de la civilisation, engage tous les intellectuels noirs à défendre, à illustrer et à faire connaître dans le monde les valeurs nationales de leurs peuples.

Nous, écrivains et artistes noirs, proclamons notre fraternité envers tous les autres hommes et attendons d'eux qu'ils manifestent envers nos peuples la même fraternité.

tweede congres van zwarte schrijvers en beeldende kunstenaars (rome, 25 maart-1 april 1959)

Résolution générale: Indépendance et unité¹

Les écrivains et artistes noirs réunis en Congrès à Rome les 25, 26, 27, 28, 29, 30 et 31 mars 1959 se félicitent du processus de décolonisation largement commencé dans le monde.

Ils considèrent que ce mouvement doit être élargi et amplifié: comme le XIXe siècle a été celui de la colonisation, le XXe siècle doit être celui de la décolonisation généralisée.

Ils considèrent que c'est un devoir impérieux pour les membres de la SAC de se faire dans tous les domaines les militants actifs de cette décolonisation indispensable à la paix du monde et au développement de la culture.

Ils protestent contre toutes les manifestations et contre tous les actes de violence, où qu'ils se situent, et par lesquels un colonialisme attardé veut empêcher les peuples colonisés de ressaisir leur liberté.

Ils réaffirment leur conviction:

1° que l'indépendance politique et la libération économique sont les conditions indispensables à l'essor culturel des pays sous-développés en général et des pays négros-africains en particulier;

2° que tous les efforts vers le regroupement de pays ou de nations artificiellement divisés par l'impérialisme, toute prise de conscience d'une solidarité fondamentale, toute volonté d'unité sont positifs, profitables au rééquilibre du monde comme à la revitalisation de la culture;

3° que tout effort pour la personnification et l'enrichissement des cultures nationales, comme tout effort d'enracinement des hommes de culture noirs dans leur propre civilisation, constituent, en fait, un progrès vers l'universalisation des valeurs et sont une contribution à la civilisation humaine.

En conséquence, le Congrès recommande aux écrivains et artistes noirs de considérer comme une tâche essentielle et une mission sacrée d'inscrire leur activité culturelle dans le grand mouvement de libération de leurs peuples particuliers, sans perdre de vue la solidarité qui doit unir tous ceux, individus et peuples qui combattent pour la liquidation de la colonisation et de ses séquelles, comme tous ceux qui dans le monde luttent pour le progrès et la liberté.

eerste panafrikaanse culturele festival (algiers, 21 juli-1 augustus 1969)

Discours d'inauguration du président Houari Boumédiène²

L'Algérie est heureuse d'accueillir aujourd'hui, au nom de tout notre continent, le Premier Festival Culturel Panafricain.

¹ Ontleend aan *Présence Africaine* n.s. 24-25 (febr.-mei 1959), 385.

² Ontleend aan *la culture africaine*, le symposium d'alger, 21 juillet-1er août 1969. SNED, z.pl. z.j. (1970), 14-19.

L'ampleur prise par cette manifestation, la joie et l'enthousiasme qu'elle a déjà suscités et qu'elle suscite, la diversité et la qualité des démonstrations qu'elle annonce, ne nous font pas oublier à quel point ce Premier Festival Culturel Panafricain concerne, non seulement nos valeurs et nos sensibilités, mais en fait notre existence en tant qu'Africains et notre avenir commun.

Ce Festival, loin d'être un divertissement général qui nous éloignerait ou nous distrairait momentanément de nos tâches et de nos difficultés quotidiennes, doit s'y rapporter et participer directement à notre gigantesque effort d'édification.

Il fait intrinsèquement partie du combat que nous continuons, tous en Afrique, à mener, qu'il soit du développement, celui des luttes anti-racistes ou de libération nationale.

Notre continent aux trois-quarts libéré, mais en pleine possession de son destin, entreprend, certes avec ce Premier Festival Culturel Panafricain, de réussir le plus grand rassemblement des arts et des lettres de l'histoire qui soit à l'échelle d'un continent et à la mesure de la totalité de ses expressions. Il entreprend, par là-même également, une étape nouvelle dans la lutte conséquente contre toute forme de domination.

Le colonialisme est un mal que nous avons tous subi, vécu, et dont nous avons triomphé au niveau de sa forme la plus tangible et la plus insolente, la domination politique.

Mais le mécanisme est complexe et ne se résoud pas en une simple opération; phénomène politique connu, le colonialisme est, dans son essence comme dans son esprit, un acte total.

Pour continuer à s'exercer, il lui faut se justifier moralement et intellectuellement et étendre son emprise à tous les domaines des activités humaines.

Pour exister en tant que tel, il ne peut qu'ajouter, à son hégémonie concrète et matérielle, une emprise sociale et intellectuelle.

Il réussit alors à ses propres yeux la synthèse parfaite et croit pouvoir impunément défier les hommes et effacer leur essence même.

L'histoire est, fort heureusement, une longue succession d'échecs imposés à ces tentatives; mais notre continent eut le triste destin de connaître ce phénomène de domination, dans ses formes les plus diverses et les plus criminelles. Il a connu la plus totale des colonisations et la plus perverse des hégémonies. L'homme africain, on ne voulut pas seulement le dominer, le soumettre et l'exploiter. On voulut le nier en tant qu'individu pensant, en tant que membre d'une communauté, en tant que créateur des plus essentielles et naturelles entreprises humaines.

Pour l'homme africain, ce passé-là n'est guère lointain; on lui refusa le droit d'assumer son destin national, le droit au passé, à la langue, bref, à la culture. Cette situation dure encore dans certaines parties de notre terre.

Le colonialisme tue aussi les âmes.

La tragédie de l'histoire eut en Afrique l'ampleur d'un drame manichéen où l'homme se donna à lui-même la plus terrible comédie, celle de la destruction de sa propre image, de son propre reflet. Car il est bien certain qu'en détruisant avec un tel acharnement et une telle rage des hommes et leurs ouvrages, les colonialistes couraient à leur propre destruction. Notre résistance contre cette œuvre de destruction sauva, non seulement nos fils et nos nations, mais une certaine idée de

l'homme et de ses possibilités. Cet honneur nous revient aujourd'hui, et malgré le prix payé et à payer encore, c'est un sentiment auquel nous sommes indéfectiblement attachés.

Les forces d'oppression, nous sûmes en triompher. C'est une raison amplement suffisante pour qu'à l'heure du destin à nouveau assumé librement et de concert, nous accordions à la culture africaine, donc à la culture universelle, ce temps, cette place et ce soin. C'est pourquoi nous avons voulu que ce Festival soit la rencontre de l'espoir et de la renaissance et une entreprise lucide et enthousiaste de récupération, de restauration et d'affirmation de notre identité profonde.

Nous avons cru, nous avons spontanément senti, que la liberté s'identifiait au sentiment national et que le bonheur et le progrès de nos peuples se contruisaient autour de notre distinctive personnalité. Nous avons naturellement admis que liberté, nation, personnalité et, finalement, dimension universelle, n'étaient que le produit et l'origine de la culture.

Cet immense rôle de la culture, nous l'avons reconnu le plus naturellement du monde, bien avant que les sciences humaines ne fissent de la culture, non plus cet instrument pernicieux de domination, non plus ce divertissement sans âme, mais le ciment essentiel de tout groupe social, son moyen premier d'intercommunication et d'appréhension du monde extérieur, son reflet et sa transcendance, son âme et son essence, sa concrétisation et sa possibilité de changement.

Ce n'est point là une affirmation de circonstance, c'est la constatation longuement vécue d'un phénomène humain indestructible. La culture, dans son sens le plus large et le plus total, est ce qui a permis aux hommes d'ordonner leur vie. Dans notre cas à nous, Africains, c'est ce qui nous a permis de résister aux avalanches de l'histoire et de nous tenir debout, tels qu'en nous-mêmes un long passé nous avait modelés et tels que nous entendions et entendons encore poursuivre nos vies.

La conservation de notre culture nous sauva des tentatives de faire de nous des peuples sans âme et sans histoire. Notre culture nous préserva. Il est bien évident que nous voulons désormais qu'elle nous serve à prendre le chemin du progrès et du développement, car la culture, cette création permanente et continue, si elle relie les hommes entre eux, si elle définit les personnalités, impulse aussi le progrès.

La culture n'est pas un phénomène indépendant de la vie des hommes. Son rapport avec eux est la condition de sa vivacité et de son rayonnement. Elle est, en fait, la permanence et l'éternité des peuples.

Elle est la représentation d'une économie, d'un style de vie, de rapports sociaux déterminés à un moment donné de la vie des hommes, qui lui appliquent une orientation, un style, une sensibilité, conformes aux conditions d'existence rencontrées, comme aux règles sociales choisies.

La vie politique, sociale et culturelle des hommes forme un tout qu'on ne saurait amputer ou mutiler sans provoquer de graves lésions dont la guérison ne pourrait être obtenue par une simple affirmation verbale ou une mutation politique de pure forme.

Voilà pourquoi l'Afrique accorde tant de soins et de prix au recouvrement de son patrimoine culturel, à la défense de sa personnalité et à l'éclosion de nouvelles branches de sa culture.

Le colonialisme, après avoir été justifié, admis et codifié, non seulement par les conquérants, mais aussi par les opinions publiques et l'intelligentsia du monde occidental, fut, devant nos résistances et nos révoltes, obligé de reculer et d'abandonner, du moins officiellement, ses ambitions territoriales. Cette première étape de la décolonisation, nous savons qu'elle cachait de plus subtiles et de plus amples hégémonies.

Le débat sur le sous-développement des nations des continents du Tiers-Monde dissimule une reconversion des méthodes d'exploitation.

La lutte en ce domaine sera longue et difficile. Elle exigera beaucoup de sacrifices. C'est là encore une raison d'être ensemble aujourd'hui. Notre sous-développement n'est point fait d'un manque de richesses, bien au contraire, mais de leur exploitation irrationnelle et non planifiée. Notre pénurie de cadres, notre manque de techniciens, notre retard scientifique sont autant de problèmes que nous devons absolument résoudre pour nous assumer dans un siècle de progrès.

Voilà donc finalement le cœur de notre préoccupation et la deuxième étape que nous devons franchir pour être totalement des hommes libres. Dans cette étape, le développement culturel doit aller de pair avec le développement économique.

Ciment de notre résistance, source de notre identité et raison de notre droit au dialogue universel, base de nos personnalités, arme dans nos luttes de libération, la culture est aussi pour l'Afrique un des éléments essentiels de son développement et de ses progrès sociaux.

Voilà pourquoi, après tant d'années consacrées au recouvrement de nos indépendances nationales et à la consolidation de nos Etats, il était essentiel que nous affirmions, face au monde, que le mal qu'on nous avait fait n'était pas totalement réparé et que certains s'apprêtaient à lui donner une autre forme. Pour être nous-mêmes, il ne suffit pas de voir notre drapeau national aux frontons de nos maisons. Il faut encore nous retrouver, nous préserver et nous assumer librement.

Car, non seulement nous voulons être nous-mêmes, mais nous nous voulons encore à l'unisson de notre temps.

Il eût été commode pour certains, et confortable pour d'autres, qu'à l'indépendance politique nous ne mettions ni conditions, ni prolongements; nous aurions pu nous contenter de cela et emprunter pensée, langage et art à ceux qui avaient eu la chance de poursuivre un développement interne harmonieux. Nous aurions pu aussi nous contenter d'un passé culturel folklorique, d'une 'culture du pauvre', et renoncer finalement à notre vraie liberté et à nos réelles indépendances.

Les faux destins, le sous-développement culturel, les déguisements de l'âme, du cœur et de l'esprit, nous les refusons comme nous avons refusé l'esclavage, le racisme et la tutelle, au nom de l'homme, de ses conquêtes et de ses droits.

Un hommage à l'homme, le respect de son entreprise la plus noble, passe d'abord par le souci d'être soi-même, non point un homme emprunté, mais un homme réel, tel qu'en lui-même l'histoire, la géographie, l'économie et le sang de ses pères l'ont fait.

Rejeter les contre-vérités répandues par le colonialisme, apporter les preuves du passé et de la présence culturelle de l'Afrique fut, dès le début de notre combat, une tâche à laquelle nous avons accordé sa place et son rôle.

Bien avant que l'histoire nous eût autorisés à le faire de concert et publiquement, nos peuples, nos militants, nos intellectuels, nos artistes, souvent dans la clandestinité, s'attelaient spontanément à ces tâches de sauvegarde et de restauration.

Des travaux scientifiques étaient entrepris partout et, peu à peu, libéraient de l'ombre coloniale la culture africaine, ses sources ancestrales et sa vigueur.

Le monde découvrait qu'au travers des tragédies de l'esclavage, de l'exil, de l'exploitation ou de la dépersonnalisation, l'Afrique avait su conserver l'essence, l'esprit et la sensibilité qui avaient fait d'elle un continent où les arts les plus beaux, les civilisations les plus prospères, les littératures les plus vivants et les pensées les plus scientifiques avaient pu voir le jour.

C'est le rôle des exégètes et des savants d'en analyser encore plus profondément la communauté d'inspiration. Nous savons déjà clairement aujourd'hui, qu'au-delà des similitudes de formes et de pensées, qu'au-delà du fonds commun, l'Africanité c'est aussi le destin partagé, la fraternité du combat libérateur et l'avenir semblable à assumer de concert pour le maîtriser.

L'Unité africaine, l'Africanité culturelle, est une réalité forgée aux événements de l'histoire, sur une terre commune, et vécue par des hommes voués au même destin.

L'Africanité est faite de la double source de nos héritages culturels communs et de nos destins semblables.

Le Premier Festival Culturel Panafricain ne saurait donc être un assemblage momentané d'expressions diverses; c'est à la fois l'affirmation première d'une unité africaine au niveau de la pensée, de l'âme et du cœur et de la reconnaissance du rôle que cette africanité a joué dans la sauvegarde des personnalités nationales et dans les combats libérateurs.

C'était, pour nous, un devoir et une dette de reconnaissance envers nos pères qui surent sauver notre personnalité, c'était une nécessité ressentie par toutes nos nations que de s'attacher, dès la mise en route de nouvelles indépendances, à ces entreprises de sauvegarde et de restauration de nos patrimoines culturels.

La langue nationale avait assuré l'expression et la diffusion de ce patrimoine.

Longtemps contraints de nous taire ou de parler la langue du colonisateur, c'était un devoir essentiel et premier que de retrouver nos langues nationales, les mots hérités de nos pères et appris dès l'enfance.

Le langage est la première invention des hommes pour communiquer entre eux, c'est le moyen premier pour sortir de soi, appréhender le monde extérieur, le décrire, le maîtriser et l'enrichir.

Une culture est un tout, non pas donné, mais édifié par un ensemble d'hommes. La langue est un des instruments de leur vie forgé par eux, à la dimension de leur cœur et de leur pensée.

Evoluant avec eux, elle ne saurait leur être retirée sans les amputer, sans les blesser, sans les handicaper.

Cette amputation linguistique, nous l'avons tous vécue au point que pour survivre et pour combattre, une partie de nos peuples a dû apprendre la langue de nos colonisateurs respectifs.

Il n'y a pas de langue qui, au départ, soit plus apte qu'une autre à être le support de la science et du savoir. Une langue traduit et exprime ce que les hommes vivent et pensent. Puisque notre

développement fut interrompu, nos cultures furent niées et l'enseignement de nos langues interdit, il est évident qu'il nous faut redoubler d'efforts pour faire de toutes les langues africaines des instruments efficaces de notre développement.

Il est important pour nous que nous ne laissions pas se répandre des vérités contraires à la science et à l'histoire parmi nos intellectuels.

Il est important que nous ne laissions pas s'instaurer une coupure entre nos masses et certains de nos cadres, que nous ne favorisions pas, par négligence ou fatalité, une solution qui pourrait s'avérer dramatique dans les années à venir. La culture et la langue sont des réflexes dont il paraît difficile de se défaire sous peine de perdre cette authenticité que nous avons eu tant de mal à préserver et que, finalement, nous sommes ici pour célébrer.

Le Premier Festival Culturel Panafricain ne peut être qu'un hommage collectif de l'Afrique à ses assises culturelles et artistiques, à ses caractéristiques structurelles et expressives. Ce faisant, nous ne voulons pas que ce Festival repose sur un ethnocentrisme exacerbé, xénophobe et stérile. De cela nous avons trop souffert pour l'admettre ou le vouloir.

La culture, l'art, la science, quelle qu'en soit la diversité des expressions, ne reposent sur aucune différence. Ce ne sont que les expressions singulières d'une universalité unique.

Longtemps niée, longtemps ensuite condamnée à l'exotisme, au folklore ou à la mort partielle des musées, l'Africanité, que nous accueillons aujourd'hui à l'échelle d'un continent, se veut également expression vivante du monde moderne.

Ce monde que nous regardons, cet avenir que nous sommes chargés de construire sont tout entier dominés par les problèmes du développement, du progrès et des conquêtes scientifiques.

Pour nous, c'est aussi une question vitale que de nous y imposer. Mis hors du monde pendant des siècles, empêchés, après avoir apporté au monde notre part de talent et de découvertes, de prendre part aux grandes entreprises techniques et scientifiques qui précédèrent notre époque, nous avons aujourd'hui à promouvoir une Afrique nouvelle.

Que nos économies et le progrès de nos peuples soient encore largement à développer, c'est évident. Séquelles du colonialisme, ces maux demeurent à notre charge et nous ne saurions laisser à d'autres le soin d'y remédier.

Nous avons inscrit à l'ordre du jour des travaux du Symposium qui va se tenir dans le cadre de ce Premier Festival Culturel Panafricain, fort justement, des thèmes qui ont trait au rôle de la culture dans le développement de l'Afrique.

Si nous voulons défendre notre authenticité c'est pour mieux assurer notre avenir car, loin de nous cantonner dans la répétition monotone et stérilisante d'expressions du passé, nous entendons, et nous devons, faire de nos cultures un instrument de nos ultimes libérations et de nos nouveaux développements.

Le libre accès à l'enseignement pour tous nos enfants, la possibilité de gérer nous-mêmes la transmission de la culture et de la science, tout cela est ressenti par nos peuples comme une nécessité vitale qui s'accompagne du légitime besoin de participer à nouveau à la grande entreprise présente de la technologie et de la science.

Ce sera là notre suprême victoire sur le monde obscurantiste du colonialisme qui véhiculait à notre destination un humanisme fait de racisme, de mercantilisme et de profit.

Ces sous-produits de la culture n'étaient pas seulement pour nous des synonymes d'oppression et de mépris. Ils compromettaient les valeurs mêmes de la culture qui les avait enfantés.

La culture, pour nous, est une démarche qui engage la meilleure des œuvres humaines dans l'exaltante entreprise du développement et du progrès social. Quel sens, quel rôle, quelle fonction pourrions-nous accorder à la culture, à l'enseignement et à nos arts, si ce n'est de rendre la vie meilleure à l'ensemble de nos peuples libérés, si ce n'est de poursuivre la lutte pour la libération de nos frères encore sous le joug colonial et si ce n'est, d'une façon ou d'une autre, de participer ainsi à l'entreprise universelle de réhabilitation de l'homme par l'homme.

Si les dernières conquêtes des hommes peuvent avoir une efficacité et un sens autre que pratique, tactique ou événementiel, c'est de cela qu'il s'agit désormais. La culture en général, et la nôtre en particulier, ne seront plus le support des injustices ou des dominations, mais les instruments d'une plus grande compréhension interhumaine.

Ce Premier Festival Culturel Panafricain affirme notre volonté de faire de nos pensées et de nos arts, un apport personnel et original au sein d'une seule et même permanence et d'une même dynamique de progrès et de révolution sociale.

Au moment où il s'ouvre, je voudrais formuler l'espoir que cette rencontre soit le départ d'une ère nouvelle pour notre culture et que vos travaux soient couronnés de succès.

Je voudrais profiter aussi de cette occasion pour vous souhaiter la bienvenue et un agréable séjour parmi nous et remercier les hôtes qui sont venus d'autres continents nous encourager dans notre gigantesque entreprise.

manifeste culturel panafricain¹

Adoptant comme base d'études, de réflexions et de discussions le discours inaugural de Son Excellence Monsieur Houari Boumédiène, Président du Conseil de la Révolution, Président du Conseil des ministres de la République Algérienne Démocratique et Populaire, Président en exercice de la Conférence des chefs d'Etat et de gouvernement de l'OAU, le Symposium du Premier Festival Culturel Panafricain, réuni à Alger du 21 juillet 1969 au 1er août 1969, a engagé un débat de fond sur :

- les réalités de la culture africaine;
- le rôle de la culture africaine dans les luttes de libération nationale et dans la consolidation de l'unité africaine;
- le rôle de la culture africaine dans le développement économique et social de l'Afrique.

¹ Ontleend aan *la culture africaine*, 178-187.

1 Réalités de la culture africaine

La culture a pour point de départ le peuple, en tant que créateur de lui-même et transformateur de son milieu. La culture, dans son sens le plus large et le plus total, permet aux hommes d'ordonner leur vie.

Elle est non pas reçue, mais édiflée par le peuple. Elle est vision de l'homme et du monde, et par là, elle est système de pensées, philosophies, sciences, croyances, arts et langues.

Elle est également action de l'homme sur lui-même et sur le monde pour le transformer, et par là, elle englobe le social, le politique, l'économique et le technique.

La culture est essentiellement dynamique, c'est-à-dire à la fois enracinée dans le peuple et tournée vers l'avenir.

Il y a nécessité d'un retour aux sources de nos valeurs, non pour nous y enfermer, mais plutôt pour opérer un inventaire critique, afin d'éliminer les éléments devenus caducs et inhibiteurs, les éléments étrangers aberrants et aliénateurs introduits par le colonialisme, et retenir de cet inventaire les éléments encore valables, les actualiser et les enrichir de tous les acquis des révolutions scientifique, technique et sociale et les faire déboucher sur le moderne et l'universel.

Le colonialisme est un mal que tous nos peuples ont subi et vécu, d'abord sous sa forme la plus destructrice, la 'traite négrière', qui a dévasté la quasi-totalité du continent africain, et sous sa forme la plus tangible et la plus insolente, la domination politique dont nous nous efforçons de triompher. Mais son mécanisme est complexe et ne se résoud pas en une simple opération; phénomène économique, politique et social connu, le colonialisme est, dans son essence comme dans son esprit, un acte total.

Pour continuer à s'exercer, il lui faut, tout en usant de la force et de la coercition, se justifier moralement et intellectuellement et étendre son emprise à tous les domaines des activités humaines. Pour exister en tant que tel, il doit ajouter à son hégémonie concrète et matérielle une emprise sociale et intellectuelle, et spécialement sur les classes dirigeantes sur lesquelles il s'appuie.

Il croit alors pouvoir impunément défier les hommes et nier leur essence même.

Les peuples africains ont cru, ont spontanément senti que la liberté s'identifiait au sentiment national, et que le bonheur et le progrès de nos peuples se construisaient autour de notre distinctive personnalité. Ils ont naturellement admis que liberté, nation, personnalité, sont essentiellement l'origine, le produit de la culture.

La culture est le ciment essentiel de tout groupe social: son moyen premier d'inter-communication et la prise sur le monde extérieur, son âme, sa réalisation et sa capacité de changement.

Ainsi, la culture, c'est la totalité de l'outillage matériel et immatériel, œuvres et ouvrages d'art, savoir et savoir-faire, langues, modes de pensée, comportements et expériences accumulées par le peuple dans son effort de libération pour dominer la nature et édifier une société toujours meilleure. Une culture imposée a enfanté généralement un type d'intellectuel africain dépaycé au sein de ses réalités nationales, du fait de sa dépersonnalisation et de son aliénation.

L'homme de culture africain, l'artiste, l'intellectuel en général doit se situer dans son peuple et assumer les responsabilités particulièrement décisives qui sont les siennes. Son action doit insuffler

la transformation radicale des esprits, sans laquelle il est impossible au peuple d'avoir raison de son sous-développement économique et social. Le peuple doit être le premier bénéficiaire de ses richesses culturelles et économiques.

Mais la culture est la somme des expériences et des expressions concrètes liées à l'histoire des peuples. Il y a donc au regard de la culture, pour ce qui nous concerne, des expressions particulières, caractéristiques de chacune des grandes aires de civilisation. Mais des similitudes profondes et des aspirations communes déterminent notre Africanité.

L'Africanité obéit à la loi d'une dialectique du particulier et du général, de la spécificité et de l'universalité, c'est-à-dire de la variété à la base et de l'unité au sommet.

La culture africaine, l'art, la science, quelle qu'en soit la diversité des expressions, ne reposent sur aucune différence d'essence. Ce ne sont que des expressions singulières d'une même universalité.

Au-delà des similitudes et des convergences de formes de pensée, au-delà du fonds commun, l'Africanité, c'est aussi le destin partagé, la fraternité du combat libérateur et le même avenir à assumer de concert pour le maîtriser. L'Africanité est faite de la double source de nos héritages communs et de notre communauté de destin, et c'est pourquoi, à l'étape actuelle de notre développement historique, un certain nombre de problèmes liés, à l'origine, à l'existence et au développement de notre culture méritent d'être examinés.

La culture est un moyen dynamique d'édification de la nation au-dessus des divisions tribales ou ethniques de l'unité africaine, au-dessus de tout chauvinisme.

La culture, création du peuple, peut être confisquée par une classe dominante. Or, la culture doit être la recherche permanente de la conscience créatrice du peuple. Pour cela, toute politique culturelle africaine doit être fondée sur la nécessité de permettre au peuple de s'informer, de s'éduquer, de se mobiliser, de s'organiser pour se rendre responsable de son héritage culturel et de son développement.

La conservation de la culture a sauvé les peuples africains des tentatives de faire d'eux des peuples sans âme et sans histoire. La culture les préserva. Il est bien évident qu'ils veulent désormais qu'elle leur serve à prendre le chemin du progrès et du développement, car la culture, cette création permanente et continue, si elle définit les personnalités, si elle relie les hommes entre eux, impulse aussi le progrès.

Voilà pourquoi l'Afrique accorde tant de soins et de prix au recouvrement de son patrimoine culturel, à la défense de sa personnalité et à l'éclosion de nouvelles branches de sa culture.

Il eût été commode pour certains, et confortable pour d'autres, qu'à l'indépendance politique nous ne mettions ni conditions, ni prolongements; nous aurions pu nous contenter de cela et emprunter pensée, langage et part à ceux qui avaient eu la chance de poursuivre un développement interne harmonieux. Nous aurions pu ainsi nous contenter d'un passé culturel folklorique, d'une 'culture du pauvre', et renoncer finalement à notre vraie liberté et à nos réelles indépendances.

Mais les peuples colonisés n'ont jamais renoncé à leur identité profonde.

La langue nationale joue en cela un rôle irremplaçable; elle est le support, le véhicule de la culture, le garant de sa base populaire au stade de sa création et à celui de sa consommation.

Notre souveraineté recouvrée, c'est un devoir essentiel et premier que de revaloriser nos langues nationales, celles héritées de nos pères, sans pour autant mettre en cause l'unité profonde de nos nations.

La langue est un des instruments de la vie des peuples, à la dimension de leur génie. Evoluant avec eux, elle ne saurait leur être retirée sans les amputer, sans les blesser, sans les handicaper.

Néanmoins, pour survivre et pour combattre, une partie de nos peuples a dû apprendre la langue de nos colonisateurs.

Il n'y a pas de langue qui, au départ, soit plus apte qu'une autre à être le support de la science et du savoir. Une langue traduit et exprime ce que les hommes vivent et pensent. A partir du moment où notre développement fut interrompu, où nos cultures furent liées ou bafouées et l'enseignement de nos langues souvent interdit, il est évident qu'il nous faut redoubler d'efforts pour faire des langues africaines des instruments efficaces de notre développement.

L'analyse de nos réalités culturelles nous fait découvrir les éléments dynamiques de la vie des peuples dans leurs aspects tant spirituels que matériels. Parmi ces éléments, qui constituent notre irréductible personnalité africaine, il convient de souligner ces valeurs qui sont parvenues jusqu'à nous, malgré les vicissitudes de notre histoire et les tentatives de dépersonnalisation du colonialisme. Il s'en dégage une éthique qui révèle chez nous un sens inné et profond de la solidarité, de l'hospitalité, de l'entraide, de la fraternité, le sentiment d'appartenir à une humanité.

Dans nos langues africaines, ces valeurs, cette éthique, nous les retrouvons dans nos littératures orales ou écrites, dans nos contes, dans nos légendes, dans nos dictons et nos proverbes qui sont les véhicules de la sagesse et de l'expérience vécues de nos peuples. Nos cultures africaines, porteuses de savoir et de spiritualité, sont une source intarissable d'inspiration pour nos arts et pour nos lettres. Nos artistes pourront y puiser des thèmes dynamiques dans lesquels nos peuples se reconnaîtront.

La connaissance de notre histoire établira scientifiquement les fondements de notre personnalité, et par là-même, elle sera un facteur de progrès en nous permettant de prendre nos mesures et de sonder nos possibilités.

Les modes d'organisation de la société africaine sont, pour nous, des enseignements qui nous permettront d'être nous-mêmes, tout en accédant au monde moderne.

L'ingéniosité de nos techniques démontre, s'il en était besoin, nos possibilités créatrices.

Notre existence et notre présence culturelle s'attestent enfin par nos arts, nos peintures, nos sculptures, nos architectures, nos musiques, nos chants, nos danses, nos théâtres.

Cette culture, longtemps condamnée par le colonialisme à l'exotisme et vouée à la solitude des musées, se veut aujourd'hui l'expression vivante du monde. Ce monde dans lequel nous voulons prendre place, cet avenir que nous avons mission d'édifier sont dominés par les problèmes du développement et du progrès.

Nous réaffirmons que notre culture serait inopérante si elle laissait en marge la science et la tech-

nologie contemporaines. Elle se veut donc un apport personnel et original au sein d'une seule et même permanence, d'une même dynamique de progrès et de résolution sociale.

2 Rôle de la culture africaine dans la lutte de libération et l'unité africaine

Il est du devoir des Etats africains de répondre à une colonisation totale par une lutte totale pour la libération.

L'unité de l'Afrique trouve son fondement d'abord et surtout dans l'Histoire. Sous la domination coloniale, les pays africains se sont trouvés dans la même situation politique, économique, sociale et culturelle. L'entreprise de domination sur le plan culturel a entraîné la dépersonnalisation d'une partie des peuples africains, falsifié leur histoire, systématiquement dénigré et combattu les valeurs religieuses et morales, tenté de remplacer progressivement et officiellement leur langue par celle du colonisateur, afin de les dévitaliser et de leur enlever leur raison d'être.

De ce fait, au niveau de la masse, la culture africaine, freinée dans son développement, a trouvé refuge dans sa langue, dans ses mœurs, chants, danses, croyances, etc. ... Et, malgré son amoindrissement, elle s'est révélée un rempart vital de résistance à l'intrusion coloniale et a témoigné ainsi de la pérennité de l'âme africaine.

La colonisation a favorisé la formation d'une élite culturelle acquise à l'assimilation, ayant accédé à la culture coloniale, la soutenant même et lui servant souvent de caution. Ainsi, une grave et profonde rupture s'est produite entre l'élite africaine et les masses populaires africaines.

Seule l'adhésion aux concepts de liberté, d'indépendance, de nation, a permis de situer le conflit dans son contexte réel. Le dépassement de la dualité culturelle a été possible avec les mouvements de libération, les guerres d'indépendance et l'opposition ferme et irréductible à l'asservissement colonial. Le combat de l'Afrique a fourni les cadres, à la fois matériels et spirituels, à l'intérieur desquels la culture africaine allait pouvoir s'épanouir, prouvant ainsi l'interaction dialectique naturelle entre les luttes de libération nationale et la culture.

Pour les pays africains qui se sont libérés ou pour ceux qui sont en conflit armé avec les puissances coloniales, la culture a été et demeure une arme de combat. Dans tous les cas, les luttes armées de libération ont été et sont par excellence, des actes culturels.

L'expérience des mouvements de libération démontre que l'intégration des intellectuels aux masses populaires confère une plus grande authenticité à leurs œuvres et dynamise par là-même la culture africaine.

L'accession à l'indépendance véritable, comme les luttes armées en cours, ont permis une renaissance culturelle; le combat libérateur, sous toutes ses formes, est apparu logiquement comme une constante de l'Africanité culturelle. Celle-ci est une réalité essentiellement fondée sur les hommes issus d'une même terre vivant sur le même continent, voués inéluctablement, de par le processus nécessaire de décolonisation à tous les niveaux et de libération globale, au même destin, malgré les particularités régionales ou nationales.

Parce qu'elle est liée au même combat, parce qu'elle est facteur de libération nationale, continentale, parce qu'en définitive elle est le ressort premier et final de l'homme et que, seule, elle est susceptible de constituer le premier fonds de résistance aux menaces qui pèsent sur l'Afrique, cette Africanité est dépassement du cadre national ou régional.

Les nécessités présentes de l'Afrique exigent de la part de l'artiste et de l'intellectuel un engagement ferme à l'égard des principes fondamentaux et des aspirations libératrices de l'homme africain. Le nouvel acte culturel doit se situer au centre du nouveau combat pour l'authenticité et le développement des valeurs africaines.

La politique culturelle du néo-colonialisme impose une critique objective et concrète de notre situation culturelle présente. L'analyse des aspects encore négatifs de cette situation a amené le néo-colonialisme à concevoir une forme d'action concertée nouvelle qui, si elle n'est plus violente, n'en est pas moins néfaste et dangereuse, parce que nuancée et insidieuse, pour le développement et l'avenir de la culture africaine.

Les dangers qui menacent notre culture sont réels, qu'il s'agisse de la perpétuation des normes et des modèles étrangers sur les plans moral, spirituel, esthétique, philosophique, ou qu'il s'agisse de pensée dans le domaine des institutions et de la politique.

Le front de la culture doit donc succéder au front de la résistance, car la culture reste la force vive essentielle de la nation, la sauvegarde de notre existence et l'ultime réserve de notre lutte.

Ainsi, seule l'Africanité pourra être le germe d'une résurrection et d'un nouveau départ pour un humanisme africain d'avant-garde, confronté avec les autres cultures; il trouvera sa place dans l'humanisme universel et en procèdera. Nos artistes, écrivains et intellectuels, doivent, s'ils veulent être au service de l'Afrique, s'en inspirer.

L'indépendance totale est donc la condition première de l'épanouissement de la culture au service des masses populaires.

3 Rôle de la culture dans le développement économique et social de l'Afrique

Héritiers d'une civilisation millénaire, riches de potentialités économiques insoupçonnables, nous sommes prêts aujourd'hui à poursuivre dans le recouvrement total de nos personnalités le combat qui nous mena à nos indépendances.

L'affirmation de notre identité profonde et la gestion, au profit de nos peuples, de nos richesses matérielles nous permettront de participer activement, en partenaires libres et libérés, à l'édification de la civilisation universelle.

A la fois représentation d'un style de vie, d'une économie et de rapports sociaux déterminés à un moment donné de l'évolution humaine, la culture forme un tout avec la vie politique. Création permanente et continue, expression de la pérennité des peuples, la culture africaine entend bien ainsi se mettre au service de la libération de l'Afrique du colonialisme sous toutes ses formes, de toutes formes d'aliénation, tout comme au service de la promotion économique et sociale de nos

peuples. Assurée et vécue par les masses, elle devient un élément moteur de développement économique et social et force de transformation du milieu.

Une société, une culture peut rester elle-même, tout en accédant au développement économique, à condition de faire sa part au nécessaire.

Or, faire sa place à la technique et à la science est nécessaire, comme à la rationalité économique, comme à la prévision et au temps. Et ceci parce qu'aucune culture n'est passivement opératoire. Pour mettre ses ressources au service du développement, elle a besoin de se vivifier, de s'actualiser au contact de la technique qui tend à créer une civilisation universelle. Une société doit tout à la fois garder son essence, sous peine de se dissoudre, et son efficacité, sous peine de perdre tout moyen d'existence et d'autonomie. Elle persévère et s'adapte par un travail dialectique constant d'apport et de don entre la culture nationale et les valeurs universelles.

Il est absolument nécessaire, par ailleurs, de veiller à la défense et la préservation de la personnalité et de la dignité africaines. Mais ce retour et cette référence constante aux sources vives de l'Africanité doit se garder d'une expression complaisante et stérilisante du passé, mais bien au contraire impliquer un effort novateur, une adaptation de la culture africaine aux exigences modernes d'un développement économique et social harmonisé.

Libérer la société africaine des conditions socio-culturelles qui entravent son développement, débarrasser la culture africaine des facteurs aliénateurs en l'intégrant en particulier dans une action de masse, tels sont les objectifs retenus.

Pour développer des capacités opératoires, la culture africaine, fidèle à son authenticité, doit se vivifier et s'actualiser au contact de la science et de la technique, car si la civilisation technicienne progresse par accumulation, la culture le fait par création et fidélité. Tous les moyens pour y tendre doivent être mis en œuvre.

Il s'agit pour l'Afrique de rattraper un retard qui est d'abord culturel, ce qui suppose :

- a. une conversion des mentalités vers le monde de l'objet, de la quantité, du rationalisme scientifique; le rôle de l'Ecole peut être déterminant, bénéfique ou néfaste selon l'importance qu'on aura accordée aux disciplines techniques;
- b. l'action du pouvoir politique dans le sens d'une authentique révolution des esprits;
- c. l'effort collectif des membres de la communauté, ce qui n'est possible que si les citoyens assument réellement leur destin, dans un climat de liberté et de bonheur.

Outre l'arabe qui, depuis quelques années déjà, est une langue de travail à l'O.A.U., il est souhaité que des études soient entreprises pour la promotion d'autres langues africaines de grande diffusion. Faire des langues africaines des langues écrites et le véhicule de la pensée scientifique, assurer le libre accès de tous les enfants d'Afrique à l'enseignement, l'alphabétisation des adultes et la promotion des femmes, voilà des tâches immédiates qui s'imposent à tous.

Tout retard dans la refonte du système éducatif actuel a pour conséquence un retard dans la formation des cadres nationaux et justifie la poursuite de l'assistance technique et culturelle étrangère.

Il faut sortir de ce cercle vicieux aussi rapidement que possible, car le maintien prolongé de cette assistance risque de prendre la forme d'une domination à peine déguisée.

L'enseignement supérieur a pour mission principale de former les cadres nécessaires à la production économique et culturelle, et ces cadres ont besoin de se faire comprendre des travailleurs et des masses populaires. Il faut, là où cela est possible, que cet enseignement soit donné dans la langue nationale. Ces tâches seront d'autant mieux remplies qu'elles s'appuieront sur les moyens d'information de masse appartenant à l'Afrique (radio, télévision, cinémas, théâtres et centres culturels au niveau des entreprises) et sur la multiplication des échanges et des manifestations culturelles.

Ces valeurs nous permettront d'affronter, sans frustration ni aliénation, les transformations inévitables que devront subir nos sociétés dans le processus de développement. On utilisera celles qui sont capables de favoriser le progrès économique et de mobiliser les masses en suscitant en elles l'enthousiasme nécessaire aux grandes entreprises collectives.

Dans cet effort gigantesque de récupération du patrimoine culturel de l'Afrique et d'adaptation aux exigences de la civilisation technicienne, l'artiste, le penseur, le savant, l'intellectuel ont un rôle qui est de contribuer, dans le cadre d'une action de masse, à faire ressortir et connaître la communauté d'inspiration et le fond commun qui constituent l'Africanité.

D'une manière plus générale, l'Afrique devra reprendre ses modes de connaissance, ses techniques, ses modes de communication et les actualiser aux fins d'en faire de puissants moyens de domination de la nature et du développement harmonisé de la société africaine.

De même il nous appartient de nous éviter l'écueil de la recherche futile et formelle de la culture d'agrément, qui mène à l'isolement stérile et à un esthétisme décadent.

Il convient notamment de s'efforcer, par des mesures systématiques et appropriées, d'enraciner davantage notre jeunesse dans les réalités culturelles africaines, afin qu'elle en comprenne les valeurs profondes, et pour mieux l'armer à résister à certaines manifestations culturelles démoralisatrices, tout en la préparant à s'intégrer à la masse de nos peuples.

Ainsi donc, la culture africaine, fidèle à elle-même et puisant aux sources profondes de sa richesse et de son génie créateur, entend non seulement défendre sa personnalité et son authenticité, mais aussi se faire l'instrument au service des masses dans la libération de l'Afrique de toutes les formes d'aliénation, un instrument d'un développement économique et social harmonisé. Elle réalisera ainsi la promotion technico-industrielle de l'homme d'Afrique, mais aussi un humanisme vivant et fraternel, éloigné du racisme et de l'exploitation de l'homme par l'homme.

La culture, force décisive dans le développement économique et social, constitue pour nos peuples le plus sûr moyen de rattraper notre retard technique, donc économique, et la force la plus efficace de notre résistance victorieuse au chantage impérialiste.

Dès lors, il devient nécessaire et urgent de libérer l'Afrique de l'analphabétisme, de promouvoir une formation permanente des masses dans tous les domaines, de développer en elles un esprit et une attitude scientifique, technique et critique, de rendre la culture populaire effectivement opératoire. Tous ces efforts doivent tendre vers une véritable révolution dans l'activité culturelle en Afrique.

Le caractère populaire de notre culture doit induire une conception spécifique, tant dans l'organisation scientifique et la rationalisation de nos activités productives que dans le mode d'appropriation des moyens de production (terre, ressources naturelles, industrie, etc. ...) et le mode de répartition des produits.

L'Africanité doit se manifester d'une façon concrète et tangible dans la conjugaison de nos forces et de nos ressources naturelles nationales pour la promotion d'un développement économique et social, culturel, continental, accéléré et harmonisé.

4 Suggestions et propositions

Pour l'utilisation dynamique dans la vie actuelle des peuples africains des éléments de la culture africaine, le Symposium propose de :

1. Renforcer et intensifier les activités culturelles de l'Afrique en rendant plus actif et plus régulier le fonctionnement de la Commission de l'OUA pour l'éducation, la culture, la science et la santé.
2. Créer des revues culturelles éditées dans les langues de travail de l'OUA, et si possible dans d'autres langues africaines.
3. Elaborer un corpus des arts et une encyclopédie du continent africain et promouvoir dans les pays membres de l'OUA des associations de beaux-arts et l'édition d'une encyclopédie de l'art et de la littérature; créer dans les universités des chaires d'enseignement des valeurs et réalités de la culture africaine.
4. Promouvoir et harmoniser les recherches dans tous les domaines de la médecine traditionnelle et de la pharmacopée africaine, afin de les moderniser en leur donnant des bases scientifiques et en les dépouillant de leur caractère ésotérique et empirique pour en faire une source d'enrichissement pour la médecine moderne; promouvoir, encourager et coordonner la recherche scientifique en Afrique.
5. Créer un Institut panafricain du cinéma. L'Afrique doit en effet créer dans ce domaine son langage propre et choisir les moyens appropriés pour rendre ce langage accessible au peuple. Les Etats africains doivent donc s'organiser pour la production, la circulation, la distribution d'œuvres cinématographiques et lutter contre les monopoles qui bloquent le développement d'un cinéma authentiquement africain.
6. Créer des maisons d'édition et de distribution de livres, de manuels scolaires, de disques et de presse en Afrique, de manière à lutter contre les spéculateurs des marchés et à en faire des instruments populaires d'éducation. Le Symposium appuie la décision de l'OUA de créer une Agence panafricaine de presse pour intensifier l'échange d'informations entre pays africains.
7. Mettre en place des organismes appropriés pour permettre l'insertion des arts africains dans l'industrie et l'entreprise.
8. Protéger la propriété intellectuelle des Africains par une législation appropriée.
9. Engager toutes les démarches nécessaires, y inclus par l'intermédiaire des institutions internationales, pour récupérer les objets d'art et les archives pillés par les puissances coloniales;

prendre les mesures nécessaires pour arrêter l'hémorragie des biens culturels qui quittent le continent africain.

10. Multiplier les échanges culturels par des expositions, des colloques, des séminaires, des rencontres de jeunes, de femmes, de travailleurs, d'intellectuels, de militants et de responsables pour une plus grande compréhension mutuelle.

11. Organiser une assistance technique et économique intra-africaine.

12. Promouvoir l'utilisation et l'enseignement des langues nationales, nécessaires à l'expression authentique de la culture africaine comme outil populaire de la diffusion de la science et de la technique; organiser des concours d'inventions techniques pratiques faites par les Africains, afin de stimuler l'esprit de création dans le domaine technologique.

13. Réformer l'enseignement à tous les niveaux de façon à lui donner les moyens efficaces pour remplir sa mission de promotion et de développement des peuples africains. Le contenu de cet enseignement, les méthodes et les manuels scolaires doivent tenir compte de nos réalités nationales, de la nécessité de renforcer notre unité et notre solidarité par une meilleure compréhension réciproque.

14. Traduire dans nos langues les œuvres littéraires, historiques, philosophiques et scientifiques qui constituent le patrimoine commun de l'humanité; encourager la traduction des œuvres africaines dans les langues étrangères.

15. Encourager et développer dans le continent africain un artisanat échappant aux spéculations mercantiles.

16. Associer plus activement et plus massivement les femmes et la jeunesse africaine à la conservation, à la transmission et à l'épanouissement de notre patrimoine culturel.

17. Créer des prix destinés à récompenser les productions les plus authentiques et les plus utiles des artistes et des écrivains africains.

18. Susciter une action plus soutenue en faveur des mouvements africains de libération nationale en vue du renouveau artistique, politique et idéologique.

19. Prendre conscience et faire prendre conscience aux masses populaires et à l'opinion internationale de la valeur et de la portée du combat de libération nationale.

20. Mettre en relief et propager largement par tous les moyens de diffusion dont disposent les Etats africains, les données réelles des luttes de libération.

21. Accorder aux mouvements de libération africains la possibilité de participer concrètement au sein des institutions de culture africaine à l'action culturelle unifiée.

22. Permettre, entre les différents pays, la circulation et l'étude des expériences africaines dans les domaines de la décolonisation culturelle sous toutes ses formes: histoire, langue, enseignement, etc. ...

23. Donner à l'Afrique et à son Histoire la primauté sur les plans de la recherche, des rencontres entre experts et hommes de science africains dans les programmes des établissements scolaires et universitaires.

24. Apprécier les œuvres africaines selon les normes propres au continent et selon les impératifs

de la lutte de libération et de l'unité. Créer à cette fin en Afrique des institutions culturelles appropriées.

25. Encourager les créateurs africains dans leur mission de refléter les préoccupations du peuple afin de combler le fossé creusé et maintenu par l'aliénation coloniale entre les élites intellectuelles et les masses populaires.

26. Rétablir la vérité historique par les artistes et intellectuels africains. Ceux-ci, en participant au combat de leur peuple, pourront aussi aider aux combats libérateurs en les faisant connaître en Afrique et en dehors de l'Afrique.

27. Faire participer le peuple dans les décisions, l'organisation et la gestion en matière économique, sociale et culturelle.

28. Accorder au peuple la détermination du mode d'appropriation de toutes les ressources naturelles et des principaux moyens de production.

29. Traduire l'Africanité dans:

- a. l'unification du mouvement syndical africain;
- b. le développement des organisations de masse (jeunesse, femmes, etc. ...).

30. Promouvoir un programme de coopération technique inter-africain, pour pallier notamment les ravages de la 'fuite des compétences'.

31. Faire accéder tous les enfants, d'une façon effective, à la scolarisation primaire sans distinction de sexe, de race ou de religion.

32. Alphabétiser les adultes d'une façon massive et fonctionnelle.

33. Développer les moyens culturels permettant d'accéder le plus directement aux masses (cinémas, théâtres, radio, télévision).

34. Créer, au niveau des campagnes et des entreprises, des unités culturelles susceptibles de:

- a. diffuser les connaissances scientifiques élémentaires;
- b. diffuser les œuvres artistiques du patrimoine africain et mondial;
- c. stimuler les activités culturelles dans les zones rurales par l'utilisation des moyens d'information de masse; construire des musées pour enrichir intellectuellement les populations des zones les moins développées.

35. Recenser les folklores africains et les diffuser au sein des masses.

36. 'Panafrikaniser' et régionaliser les universités et les instituts techniques, lieux de rencontre de la jeunesse. Ces centres de culture devront permettre à tous les étudiants africains de poursuivre leurs études dans les conditions les meilleures.

37. Instaurer entre les Etats membres de l'OUA un système d'échanges de documents et d'expériences en matière d'éducation de masses.

38. Echanger des programmes à caractère économique, social et culturel entre radios, télévisions et cinémathèques africaines, en utilisant en particulier l'URTNA*.

39. Organiser des séminaires culturels inter-régionaux, des expositions de peinture et d'objets d'artisanat, en vue d'encourager le développement économique et social de notre continent.

40. Contribuer au projet de l'Histoire générale de l'Afrique entrepris par l'UNESCO.

* Union des radios et télévisions nationales d'Afrique.

landen van afrika

staat	opp. in km-	inwonertal	onafhankelijk sinds	regeringsleider/ staatshoofd
noordelijk afrika				
Algerije	2 381 741	12 000 000	4- 7-1962	Haouri Boumédiène
Libië	1 759 540	1 600 000	24-12-1951	Moammar El Kaddafi
Marokko	443 680	11 625 000	2- 3-1956	Hassan II
Mauretanië	1 085 805	1 100 000	28-11-1960	Moktar Ould Daddah
Soedan	2 505 823	12 800 000	1- 1-1956	Jaafar Mohammed Numeiry
Spaanse Sahara	262 920	19 000	Spaans	
Tunesië	164 000	4 458 000	20- 3-1956	Habib Bourguiba
VAR (Egypte)	1 000 000	30 800 000	28- 2-1922	Gamal Abdel Nasser
westelijk afrika				
Boven-Volta	275 000	4 550 000	5- 8-1960	Sangoulé Lamizana
Dahomey	115 762	2 300 000	1- 8-1960	Emile Derlin Zinsou
Gambia	10 369	326 000	18-12-1965	Sir Dawda Jawara
Ghana	237 873	7 945 000	6- 3-1957	Kofi Busia
Guinee	245 857	3 700 000	2-10-1958	Sékou Touré
Guinee aPort.a	36 125	608 000	Portugees	
Ivoorkust	322 463	3 700 000	7- 8-1960	Félix Houphouët-Boigny
Liberië	111 370	1 100 000	26- 7-1847	William V.S. Tubman
Mali	1 204 021	4 307 000	20- 6-1960	Moussa Traoré
Niger	1 188 794	3 100 000	3- 8-1960	Diori Hamani
Nigerië	923 317	55 653 000	1-10-1960	Yakubu Gowon
Senegal	197 161	3 400 000	20- 6-1960	Léopold Sédar Senghor
Sierra Leone	73 326	2 800 000	27- 4-1961	Siaka P. Stevens
Togo	57 000	1 600 000	27- 4-1960	Etienne Eyadema
midden-afrika				
Centraalafrikaanse Rep.	617 000	1 140 000	13- 8-1960	Jean Bedel Bokassa
Congo (Brazzaville)	342 000	900 000	15- 8-1960	Marien Nguabi
Congo (Kinshasa)	2 344 932	15 400 000	30- 6-1960	Joseph Mobutu
Gaboen	267 000	600 000	17- 8-1960	Bernard-Albert Bongo
Guinee (Equatoriaal)	28 000	270 000	12-10-1968	Francisco Macias Nguema
Kameroen	475 000	5 150 000	1-10-1961	Ahmadou Ahidjo
Tsjaad	1 284 000	2 750 000	11- 8-1960	François Tombalbaye